Holstein, Bent
Det officielle Danmark
i krigens skaer

ENT HOLSTEIN:

DET OFFICIELLE DANMARK I KRIGENS SKÆR

2.—6. TUSINDE

LHELM PRIORS KGL. HOFBOGHANDELS FORLAG - KØBENHAVN
1 9 1 9

DET OFFICIELLE
DANMARK
I
KRIGENS SKÆR

AF

CAND. JUR., GREV **BENT HOLSTEIN**
FHV. LEGATIONSSEKRETÆR

Tron ej, vad håglösheten viskar till Er
att striden är för hög för Er förmåga
och att den kämpas ut väl Er förutan!
(Esaias Tegnèr).

2.–6. TUSINDE

KØBENHAVN
VILHELM PRIORS KGL. HOFBOGHANDELS FORLAG
1919

INDHOLD

FORORD

De følgende Artikler, der er blevne til successivt under Krigen, gør ikke Fordring paa at indeholde andet eller mere end en Smule almindelig Fornuft, nogle Tanker til Eftertanke for Menigmand i Danmark. De er skrevne af en Lægmand, altsaa af en, der hverken er Embedsmand, Rigsdagsmand eller Redaktør og følgelig ikke hører til de Samfundsfaktorer, der bestemmer, hvad Folket skal tænke, eller afgør, hvad det ønsker.

Vi lever her i Landet i et højt oplyst Demokrati, og det oplyste Demokratis Særkende er, at enhver Borger saavidt muligt skal have Lov til at beskæftige sig med offentlige Anliggender. Mangfoldige Samfundsspørgsmaal paatrænger sig daglig den enkelte Borger, Spørgsmaal, til hvilke han er nødt til at tage Stilling uden at have nogen Førstehaandsindsigt eller det Specialkendskab, som i og for sig paakræves, og med Hensyn til hvilke han derfor kun vil have den Vejledning og Støtte, hans „common sense", hans Retsfølelse og Samfundsinstinkt giver ham. Men naar disse „Førere" er, hvad de bør være, er de ogsaa gode nok til at finde de rigtige Retningslinier for en Sags principielle Løsning.

I de følgende Artikler befatter jeg mig kun med Emner af almen Natur, med Bud til enhver Dansk, Spørgsmaal, hvortil der kan tages Stilling, uden at Fagkundskaber be-

høves, alene paa Grundlag af den enkeltes sunde Sans, hans Retsfølelse og Nationalbevidsthed. Jeg tilhører ikke selv noget bestemt politisk Parti, men bestræber mig saavidt muligt paa at være konservativ, radikal og Socialist paa rette Sted og i rette Tid. Min Interesse samler sig derfor fortrinsvis om Spørgsmaal af national Natur, Spørgsmaal vedrørende vort Lands og vort Folks Stilling udadtil og navnlig til de sejrrige Magter i Krigen.

Indadtil, kulturelt og socialt, er vort Samfund saa ensartet, saa lykkeligt fri for store og dybtgaaende Modsætninger, at det for den, der ønsker at staa frit og uhildet til Fælleslivets Foreteelser, er vanskeligt at gaa op i de Spørgsmaal, der til daglig trænger sig paa. For min Del formaar jeg ikke at komme i Sindsbevægelse ved Smørrationernes moderate Formindskelse eller Skatteprocentens ublu Forhøjelse, ej heller er jeg i Stand til at interessere mig lidenskabeligt for Mergelbaner eller lignende. Hvad der passionerer mig, er kun, hvad der angaar vort Folk og Rige som saadant, d. v. s. Udenrigspolitiken.

For mig rummes al sund Samfundsstræben, al politisk Kunst i de to Ord: At bevare og forny, det vil sige, paa den ene Side at stræbe at opretholde og fæstne, hvad der er godt og værdifuldt i det bestaaende, at hævde den nationale Tradition og Forbindelse med Fortiden, at dyrke og udnytte den Muld, som Historiens Tidevand stadig afsætter, og samtidig at have Mod og Beslutsomhed nok til at bryde med alt det i Tiden, der ikke længere svarer Regning, alt det forbenede og forvitrede, der kun er en Hemsko for Udviklingen.

Denne synes at bevæge sig i et stedse hurtigere og heftigere Tempo. I Stedet for at lappe hist og flikke her paa det bestaaende, der ikke længer er tidssvarende, betaler det sig under givne Forhold bedre at forny saavel Sam-

fundsbedriftens ledende Personel, som dens „Maskiner og Inventar“ resolut og radikalt.

I Virkeligheden er de gængse politiske Partinavne kun Skilte, der intet siger om Værdien af det, der rummes bag dem. Hvad det kommer an paa er, at forstaa Tiden og dergennem være i Pagt med Fremtiden. Den Radikalisme, der ikke forstaar og ikke formaar at indfri denne Fordring, er samfundsmæssigt, kulturelt og nationalt set, reaktionær, den kan saa iøvrigt skilte, saa meget den vil, med sin Folkelighed, Kultur og historisk—politiske Sans.

De følgende Linier retter en Kritik mod det nuværende officielle Regimente i Danmark, men kun i national og ydre-politisk Henseende. Jeg beskæftiger mig ikke med saglige Detailspørgsmaal, som jeg bl. a. af Mangel paa Førstehaandsmateriale og Oplysninger er ude af Stand til at danne en faglig Dom om. Jeg beskæftiger mig kun med visse almindelige Foreteelser, som alle og enhver er lige nær til at have en Mening om.

Saaledes berører jeg intetsteds et saa vigtigt Spørgsmaal som den nuværende Regerings økonomiske Politik under Krigen, fordi jeg savner den fornødne tekniske Indsigt til en indgaaende Vurdering. I Almindelighed taget, tror jeg, at den indadtil har været præget af en hel Del Uforudseenhed og Vilkaarlighed, medens den udadtil har været, i hvert Fald folkeretslig uangribelig og i det store og hele ogsaa politisk og forsvarlig, dette navnlig af den simple Grund, at den, efterhaanden som den engelsk-amerikanske Blokade strammedes, i k k e har k u n n e t være andet.

Men noget helt andet er det nuværende Régimes almindelige, udenrigspolitiske Orientering og dets Holdning i national Henseende. Her er ikke alene det svage Punkt; her er et Omraade, hvor der overhovedet ikke burde være nogen Overbærenhed eller Forstaaelse mulig med officielle og

halvofficielle, tonegivende Kredse. Tiden er inde, hvor enhver, der kalder sig Dansk, maa feje for sin egen Dør og med Henblik paa vort Lands fremtidige historiske Rolle for sig selv foretage et Generalopgør af det nationale Mellemværende og politiske Forhold mellem vort Land og Tyskland. Paa dette Punkt er der ikke et: Paa den ene Side og paa den anden Side; men kun et: For eller mod det nuværende officielle Regimente i Danmark. Kunde de følgende Linier bidrage en Skærv til at klarlægge dette for Menigmand, det vil sige, de bedste og agtværdigste i Landet, saa har jeg opnaaet alt, hvad jeg kan haabe.

1 Januar 1919.

B. HOLSTEIN.

„vouloir c'est avoir le courage de s'expose à des inconvénients".

(Henri Beyle).

„at ville, det er at have Mod til at udsætte sig for Ubehageligheder".

VALG OG PARTITAKTIK.
(En almindelig Vælgerbetragtning.)

ET fransk Blad indeholdt for nogen Tid siden en Tegning med Overskriften: Taktikere. To agtværdige Borgermænd med Galoscher og Paraply har næsten glemt sig selv i en Debat om Militærtaktik. I sin Iver har den ene af dem, A, forladt Fortovet og kastet sig ud paa Gaden for med Paraplyen at demonstrere sin Taktik, medens den anden, B, ser til. Taktiken angives ved flot henkastede Streger i Gruset. Andre end Borger A selv forstaar den næppe, men selv er han til Gengæld umaadelig tilfreds. Han har blot ikke lagt Mærke til, at de taktiske Inspirationer, uden at han ved af det, har anbragt ham mellem to Sporvognsskinner. — A: Jeg gør saadan og saadan, jeg fører et Flankestød hèr, derefter angriber jeg Fjenden i Ryggen dér. B: Aah, Pas paa Sporvognen. — Om Sporvognsføreren stopper, eller om Hr. A rettidig faar ændret Stilling, siger Tegningen intet.

I den politiske Partikamp hører det jo imidlertid til Sjældenhederne, at Modpartiets Førere bremser, fordi Taktikerne paa den anden Side har indtaget en prekær Stilling.

For almindelige konservative Vælgere, der stadig holdes i en ligesaa tilsigtet som virkningsfuld Uvidenhed om Folkepartiets Kabinetspolitik paa Rigsdagen, maa det uvil-

kaarligt synes, at ligesaa berettiget og velvalgt Højres Strategi kan være, — den, der nu har faaet Udtryk i Navneforandringen, det nye Program og den almindelige Forstaaelse af Nødvendigheden af at søge Samarbejde og Alliance med Venstre, — ligesaa uheldigt virker den taktiske Start: Indgivelsen af Bønskrift til den radikale Regering om Valgenes Udsættelse — stik i Strid med Venstres Ønsker og taktiske Planer.

Radikalsocialismen her i Landet, hvor omkring 90 pCt. af Vælgerne er Folk paa under 2000 Kr. i Indtægt og hvor nationale og udenrigspolitiske Aspirationer og Traditioner til daglig spiller en beskeden, underordnet Rolle, er en Kolos, hvis Styrke under den nye Grundlov hverken kan overses eller vurderes højt nok af de konservative Partier. Men samtidig burde disse Taktikere ikke tabe af Syne, at Kolossen siden Krigen er en Kæmpe paa Lerfødder. Det kan være vanskeligt at komme uden om den og omgaa den, thi dens Front er bred, men meget synes at tyde paa, at et behjertet, beslutsomt og velrettet Stød naar som helst vilde kunne kaste Kolossen overende.

Gang paa Gang har siden Krigen Højre og Venstre haft det i deres Magt at styrte Ministeriet Zahle, og hver Gang er et af Partierne i det afgørende Øjeblik sprunget fra. Naar det ene tog Offensiven, forholdt det andet sig passivt, og omvendt. Om et maalbevidst Samarbejde var der intet Øjeblik Tale. Partierne har stadig været i Tvivl, om det var bedst at have de Radikale i eller udenfor Kassen, og er i Virkeligheden endnu fuldkommen raadvilde i saa Henseende. Nogen Udsigt til, at de skulde blive enige om Maal og Midler i en nærmere Fremtid, synes der, efter hvad der er passeret, ikke at være megen Udsigt til. Men alle konservative Vælgere bør gøre sig klart, at Æren og Ansvaret for det radikale Ministeriums Forbliven ved Magten under den vanskeligste og farligste Situation, Landet har kendt i de

sidste 50 Aar, tilkommer Højres og Venstres Repræsentanter paa Rigsdagen. Ministeriet Zahles Forbliven beror udelukkende paa dem. Den ene Lejlighed har foreligget efter den anden til at blive det kvit. Der behøver blot at nævnes Krigspresselovens Forelæggelse i Sommer og Forsvarsdebatten i Efteraaret. Et Mistillidsvotum fra Landstingets Højre og Venstre vilde under den nuværende Situation have foranlediget Ministeriets Fald. I dets fortsatte Forbliven ved Roret ligger en stadig voksende og styrkende Tillidserklæring fra de konservative Partier. Disses Taktikere mener ikke at turde tage Ansvaret for dets Afgang under den nuværende europæiske Situation, — dette utrolige, at der er Krig i Europa —, derimod volder det dem ikke synderlig Betænkelighed at bære Ansvaret for, at Radikalsocialismen under den selvsamme Situation vedbliver at være Ihændehaver af Regeringsmagten her i Landet.

Det kunde for almindelige dødelige Vælgere, der ikke er indviet i de eleusinske Mysterier paa Rigsdagen, snart være rart at faa lidt nærmere at vide om Grundene til denne de konservative Partiers fortsatte gaadefulde Holdning eller Mangel paa Holdning overfor Radikalsocialismen. Det er jo de almindelige Vælgere, der herefterdags i endnu højere Grad, end hidtil, skal appelleres til — ikke mindst i de store og for Landets afgørende Spørgsmaal —, hvad om man da begyndte med at vise disse Vælgere en Smule Tillid. De turde i hvert Fald have Krav paa en vis Orientering, Vejledning og Klarlæggelse af Forholdene fra deres Føreres Side. Eller er det maaske kun i dagligdags indrepolitiske Spørgsmaal uden nævneværdig Betydning for Landets Ve og Vel, at man ønsker at høre sine Vælgere?

Fra det konservative Folkepartis Side anføres der som første Motiv til dets Andragende til Regeringen om Valgenes Udsættelse, at saadanne ikke kan gaa af uden Agitation og Spektakler, hvilket under den nuværende udenrigspolitiske

Situation vilde være uheldig. Men anses denne Ulempe da for skadeligere for Landet indadtil og for mere svækkende for dets Prestige udadtil, end Ministeriet Zahles fortsatte Forbliven under Forhold, der for hver Dag, der gaar, bliver mere og mere tilspidsede og vanskelige ogsaa for vort Fædrelands Vedkommende. Mener de konservative Taktikere paa Rigsdagen, at en forbigaaende Valgkampagne er uheldigere for Landets Stilling udadtil end den radikale Regerings fortsatte Forbliven under Krigen saavel som siden, naar Freden i Europa skal sluttes, i saa Fald skylder de at sige dette uden Omsvøb til deres Vælgere. Det bør da siges rent ud, at under denne den største storpolitiske Situation, Landet i 50 Aar har været ude i, anses det af de konservative Partier for umuligt at faa bedre Repræsentanter for Nationen end Ministeriet Zahle. Og i saa Fald bør Følgen ogsaa være, at der fra konservativ Side vises Landsregeringen den yderste Grad af Hensynsfuldhed.

Med Hensyn til den kommende Fred kan det jo paa nuværende Tidspunkt med tilnærmelsesvis Vished siges, at Tyskland kommer ikke til at diktere Vilkaarene. De Allierede vil, hvis de da ikke bliver ubetinget sejrrige, i alt Fald faa et vægtigt Ord med ved den europæiske Nyordnings Fastsættelse. For Danmarks Vedkommende er der en altovervejende Sandsynlighed for, at det internationale Spørgsmaal om Passagen i Bælterne, det slesvigske Spørgsmaal, samt kommercielle Spørgsmaal af vidtrækkende Betydning for vort Land vil komme til Behandling paa den kommende Fredskongres. Mener man fra konservativ Side, at Ministeriet Zahle da er det bedst skikkede til at varetage Landets Interesser, saa bør man i Overensstemmelse med dettes Ønsker i Tide gøre alt for at underbygge og styrke dets Prestige baade indadtil og udadtil. At slaa til det med den ene Haand og klappe det med den anden, er i Længden en baade uholdbar og uværdig Holdning. Enten

bør den radikale Regering af al Magt støttes eller med al Magt styrtes. Et moderat Mellemstandpunkt er her det skæbnesvangreste af alt baade for det konservative Parti selv indadtil og for hele Nationen udadtil.

Det andet Motiv til de Konservatives Andragende om Valgenes Udsættelse er dette: at det var en Forudsætning *ved* den nye Grundlovs Vedtagelse, at der ikke blev Valg før efter Krigen. Javel, men det var jo hverken fra konservativ eller radikal Side en Forudsætning *for* den nye Grundlovs Vedtagelse. I saa Henseende er Forudsætningen fuldkommen irrelevant. Man var blot under Grundlovsforhandlingerne af den Formening, at det vilde være opportunt at opsætte Valgene til efter Krigen. Men har Forholdene efter et Aars Forløb medført, at man er kommen til en anden Opfattelse, er der intet, der forpligter til fremdeles at forlange Opsættelse.

Tilbage bliver da det Spørgsmaal, om Valgene, som det paastaas, blot vilde tjene til at svække det konservative Parti. Man anfører i saa Henseende, at de vilde bringe de Radikale i intim Valgalliance med Socialdemokraterne, og at begge Partier vil have saa gode Kort paa Haanden til Forsvar for deres politiske Holdning under Krigen, at det vilde være umuligt for de Konservative at vinde en Sejr.

Det afgørende er jo imidlertid ikke, om Venstre og Højre faar Flertal i Folketinget, men om Radikalsocialismen gaar saa svækket ud af Valgkampagnen, at dens Adkomst til at danne Landsregering er udelukket. Kommer Højre og Venstre ind med en betydelig Mandatforøgelse i Folketinget, og et Flertal i Landstinget, turde Folkets Vilje hermed være tilstrækkelig tilkendegivet. Det nye Landsting er jo udgaaet af den almindelige Valgret ligesaavel som Folketinget. Det er ikke længere en Art responsagivende Overhus, som hverken staar over eller ved Siden af Folketinget. I samme Grad, som det er udgaaet af den almindelige Valgret, er det netop

eo ipso Folketinget sideordnet. Det er jo muligt, at Folketingsparlamentarismen i nogen Tid vil kunne opretholdes under den nye Grundlov, men den vil, navnlig da, naar Talen er om store nationale Spørgsmaal, sikkert mere og mere blive afløst af en Rigsdagsparlamentarisme. En Regering vil i det mindste vanskelig kunne sidde et Mistillidsvotum af det folkevalgte Landsting overhørigt. Og i hvert Fald vil Ministeriet Zahle ikke under en Verdenssituation som den nuværende kunne negligere Flertallet i det nye Landsting, hvis samme skulde tillade sig at have en Mening, der gik Ministeriet imod. Kommer Venstre og Højre blot ind med Flertal i begge Rigsdagens Ting tilsammen, er det givet, at Ministeriet Zahle under de forhaandenværende storpolitiske Forhold maa vige Pladsen — i det mindste for et Koalitionsministerium, — forsaavidt Oppositionen ønsker det. Men at Venstre og Højre skulde have saa ringe Tilhold i Befolkningen, at de end ikke skulde kunne opnaa et saadant Resultat af Valgene, er der dog intet, der tyder paa. Skulde det imidlertid være Tilfældet, er der jo intet andet at sige dertil, end at saa er det danske Folks Flertal radikalt-socialistisk. Og det vil i saa Henseende næppe stille sig stort bedre, fordi Valgene afholdes efter Krigen. For det konservative Folkeparti er Faren ved, at Radikale og Socialister gaar sammen til Valg under Krigen, forsvindende, skulde det synes, i Sammenligning med Faren for, at de Radikale og Venstre skal alliere sig ved et Valg efter Krigen. Og denne sidste Fare vil besværges i samme Grad, som de Konservative og Venstre kan finde hinanden i Samarbejde nu og til Valg til Sommer. Jo kraftigere de Radikale krystes i det socialdemokratiske Favntag, des bedre for Konservatismen her i Landet.

Man indvender mod Valg til Sommer, at Radikalismen vil kunne gøre mange Proselyter, idet den vil kunne give sig Skin af at have Enefortjenesten for, at Landet hidtil ikke

er bleven inddraget i Krigen, samt endvidere, at Højre og Venstre af udenrigspolitiske Grunde vil være ude af Stand til at yde en virkningsfuld Opposition. De Spørgsmaal, der vil komme for, er jo i alt væsentlig følgende tre: Regeringens Militærpolitik, Regeringens Handelspolitik og Regeringens almindelige Neutralitetspolitik. Intet af Spørgsmaalene skulde synes at være afskrækkende Emner for Oppositionen, ejheller ses det, at udenrigspolitiske Hensyn paalægger den Mundkurv i saadan Grad, at den er udelukket fra at angribe Regeringen med Virkning.

Det Spørgsmaal, der i forsvarspolitisk Henseende skal forelægges Vælgerne, er jo hverken Højres mulige Forsyndelser i Fortiden, ejheller hvorvidt Højres og Venstres Forsvarsordning af 1909, den nuværende, er fyldestgørende, eller hvorledes Forsvaret bør ordnes i Fremtiden. Nej, hvad Vælgerne skal besvare, er blot det simple Spørgsmaal, om den foreliggende Forsvarsordning, for hvilken Højre og Venstre først og fremmest bærer Ansvaret, under den nuværende storpolitiske Situation er mindre formaalstjenlig, mindre betryggende for Landet end den Militærordning eller rettere Fornægtelse af enhver virkelig Forsvarsordning, der i 1909 blev foreslaaet af de Radikale, i hvis Opfattelse, siden da, ikke en Tøddel er forandret. I hvert Fald for Højres og Venstres Vælgere synes Svaret ikke at kunne være vanskeligt.

Hvad dernæst Regeringens kommercielle Politik angaar, turde en Gennemgang af Regeringens vaklende og lidet forudseende Holdning siden Krigens Begyndelse næppe være utaknemlig eller frugtesløs Gerning for Oppositionen. Der er saa mange saarbare Punkter, at den Brødfordyringsbeskyldning, der fra socialdemokratisk Side ikke vil udeblive overfor de Konservative, næppe vil faa den ventede Sukces. Og naar Talen endelig er om den almindelige Neutralitetspolitik, vil de Vælgere sikkert hurtigt være talte, der

kan overbevises om, at en Klaus Berntsen, J. C. Christensen eller N. Neergaard ikke vilde have ladet sig det være ligesaa magtpaaliggende som den nuværende Regering saa længe som muligt at holde Danmark udenfor Krigen.

Gang paa Gang har J. C. Christensen i de sidste Aar lyst efter Samarbejde med Højre, og Gang paa Gang har han bittert bemærket: Højre vilde ikke. Naar det konservative Folkeparti nu er dannet, ligger deri en Erkendelse af, at Højre hidtil paa væsentlige Punkter har fejlet, at dets Gerning i den politiske Udvikling ikke har været saa frugtbringende, som det var muligt og ønskeligt ved en mere nøgtern og realistisk Værdsætning af vore økonomiske og socialpolitiske Vilkaar, og hermed er da tillige givet en stiltiende Anerkendelse af, at Venstre, og i Særdeleshed J. C. Christensen, paa afgørende Omraader har set længere og dybere i Tingene, har haft et mere forstaaende Blik for, hvad der rører sig i Befolkningen, og for de Betingelser, hvorunder et politisk Arbejde kan gøres. Det konservative Folkepartis nye Strategi er utvivlsomt god, hvorfor da begynde med en taktisk Operation, der netop forkludrer den tilgrundliggende Strategi. Og hvorfor begynde med et taktisk-politisk Skridt, der i den Grad, som det skete, præjudicerer det konservative Folkepartis hele fremtidige Holdning og Virksomhed — uden at det konservative Folkepartis Ledelse udenfor Rigsdagen har været spurgt. Folkelig synes en saadan Optræden ikke. Og naar Begrundelsen for det besluttede Skridt er saa lidet tilfredsstillende og fyldestgørende, som Tilfældet er i de konservative Rigsdagsmænds Henvendelse til Regeringen, saa skyldes der det konservative Parti en tydelig Forklaring og Redegørelse af dets Taktikere. Just som Folkeparti er dette dets Ret.

I Januar 1916.

„neutres-jusqu'au bout"
(G. Clemenceau
om det officielle Danmark).
„neutrale til det yderste".

MINISTERIEL NEUTRALITET — RADIKAL LANDSGAVNLIGHED.

UNDER Debatten om Vestindien i Landstinget fandt Indenrigsministeren det forsvarligt og hensigtsmæssigt, i Paahør af de krigsførende Magters Gesandter, at udtale, *at* den foreliggende politiske Situation er tilvejebragt af „visse *absolut* uneutrale Kredse" i Befolkningen i Ledtog med en ligesaa uneutral Del af Pressen, *at* de paagældende uneutrale Kredse og Blade har „faaet Magten i det konservative Folkeparti," hvis politiske Holdning hidtil har været akceptabel, *samt endvidere, at* disse Kredse nu „benyttes af J. C. Christensen" i hans personlige Formaals Tjeneste som Middel til at styrte Ministeriet Zahle.

Den fripostige Perfidi, der er det radikale Parti egen, fornægter sig ikke et Øjeblik. Er den ministerielle Paastand sand, at der findes Kredse og Blade, som er absolut uneutrale, og at disse pludselig har revet det konservative Folkeparti med sig, saa er dette altsaa ensbetydende med, at hele det konservative Parti nu indtager en uneutral Holdning, og Partiet Venstre, der med J. C. Christensen i Spidsen „benytter de paagældende Kredse og Blade, er selvfølgelig ogsaa uneutralt, saavidt som den, der øver Misgerning ved Medhjælper, gør sig skyldig i dennes Niddingsværk. Med andre Ord hele Oppositionen banlyses nu som uneutral og lands-

skadelig, medens alene de ministerielle Partier repræsenterer Neutraliteten og Landsgavnligheden.

Indenrigsministerens Udtalelser er ikke blot et værdigt Udtryk for Ministeriets efterhaanden velkendte Usandfærdighed, de er tillige et virkningsfuldt Glam fra det radikale Hykleris Koppel, der ikke længere skræmmer nogen.

Enhver ved, at der ingen Kredse eller Blade findes her i Landet, som ikke ønsker at holde fast ved den Neutralitetspolitik, der i det mindste siden Krigen 1870 principielt og vedvarende har været det danske Folks og en utvivlsom conditio sine qua non for dets internationale Sikkerhed.

Men enhver ved ogsaa — ligesaa vel som de aarvaagne Øjne, der udefra følger vor Færd — hvilke Kredse og Blade, der har været Genstand for Ministeriets og dets Tilhængeres uophørlige Mistænkeliggørelse, og nu paany søges bragt i Miskredit indadtil og udadtil ved de ministerielle Insinuationer. De radikale Koryfæers uomtvistelige Talent for at sværte aldeles tænkende, der saa flittigt er blevet dyrket i de forløbne to Aar af Krigen, synes dog imidlertid nu i nogen Grad at glippe. Og naar ogsaa *det* slaar klik, er der ikke meget at falde tilbage paa.

Det behøver ingen Paavisning, at det internationale Neutralitetsbegreb under denne Krig er mindst lige saa flydende som vort hjemlige radikale Sandhedsbegreb. For de Politikere, der kan gøre en Løgn „med Løvefødder og Gesvejsninger“ til en særlig sandhedskærlig Akt, er det en smal Sag at gøre enhver Meningstilkendegivelse og Gerning, der gaar dem og deres Parti imod, til en udenrigspolitisk uneutral Handling. Det radikale Mistænkeliggørelsesprincip er dette: Alt, hvad der gaar Ministeriet imod, er uneutralt, alt, hvad der svækker dets Magt, er landsskadeligt. Landets Interesser og dets eget lille partipolitiske Magtstræb søges gjort til ét og det samme. Det hele er i og for sig lige til, men Resultatet er blevet, at det bliver vanskeligere og vanskeli-

gere for Menigmand at bedømme, hvornaar det drejer sig om Rigets Velfærd, og hvornaar blot om Ministeriets, hvad der er Fare for Land og Folk, og hvad blot for de radikale Partier, kort sagt, hvornaar det er Alvor, og hvornaar blot Løgn og Partibavl.

Men er det usandt, at der findes Kredse og Blade her i Landet, som er absolut uneutrale, saa er det ikke mindre usandt, at de Kredse, paa hvilke de ministerielle Insinuationer tog Sigte, har „revet det konservative Parti med sig."

Fra radikal Side har man jo hidtil tillagt de paagældende en ganske underordnet Betydning og Indflydelse samtidig med, at man i opblæst Magtkærhed har forfulgt dem paa det smaaligste.

Men naar de har været saa intetsigende, saa ganske uden Føling med, hvad der virkelig rører sig i det danske Folk, hvorledes skulde de da i deres Afmagt formaa at rive det konservative Parti med sig, hvis Holdning overfor Ministeriet stadig har været præget af en mere end velvillig Neutralitet. Hvorledes skulde disse Kredse ved egne Kræfter være i Stand til at fremkalde en saa forandret Holdning hos dette Parti, hvis der ikke indenfor det, som Følge af det radikale Ministeriums Optræden, efterhaanden havde udviklet sig en Jordbund, der krævede en Frontforandring overfor den fortsatte politiske Anmasselse og Vilkaarlighed fra radikal-socialistisk Side? Nej, Forudsætningerne for en ændret Holdning fra Oppositionspartiernes Side var forlængst tilstede. Der er her Aarsager, som svarer nøje til de nu indtrufne Virkninger. Det vestindiske Spørgsmaal var kun Anledningen, det sidste Tryk, der bragte en overfyldt Ballon til at eksplodere og en uholdbar politisk Fiktion til at forsvinde.

Den radikale Kamarilla kan insinuere saa længe og saa meget den vil, det bider ikke længere.

„Le Danemark s'efface".
‚Dannmark udviskes".

HVOR BÆRER DET HEN —?

DE Bidrag til Belysning af den verdenspolitiske Situation, der ved indeværende Aars Begyndelse er fremkomne fra Ententemagternes Side, taler et Sprog, som ikke lader Plads for Tvivl om disse Staters Maal eller Vilje til at føre dem til Sejr. De Allierede har i de forløbne 12 Maaneder fylket sig endnu tættere sammen under den Parole, afdøde Krigsminister Gallieni fremsatte i det franske Kammer i Begyndelsen af Aaret: Vi vilde ikke Krigen, nu vil vi den.

Set paa denne Baggrund vil det vanskelig kunne benægtes, at vor radikale danske Regering ved sin Tiltrædelse af den svenske Fredsnote har forspildt en særdeles passende Lejlighed til at tie og forholde sig passiv. Den har derved paa beklagelig Maade brudt det Princip, der ellers er Kærnen i radikal Ydrepolitik: at ligge død.

Det er ikke første Gang siden Krigen, at Ministeriet Zahle har fundet det opportunt og „neutralt" at anbringe Danmark under de svulmende Foldekast af Moder Sveas statelige Kjortel. Siden det i Efteraaret 1914 tiltraadte den svenske Protestnote mod Englands Blokadeforanstaltninger, har det Gang paa Gang fundet det mest betryggende for Danmark at gøre fælles Sag med Sverrig — saavel i de Tilfælde, hvor man fra svensk Side fandt det rigtigst at tie, som i andre, hvor Sverrig mente at burde tale.

Samtidig er dansk Offentlighed blevet holdt i den fuldstændigste Uvidenhed om, i hvilket Omfang Sverrig i visse Øjeblikke har benyttet ikke blot diplomatiske Noter, men ogsaa Raslen med Vaabnene — til Gunst for den Stormagt, der staar dets Hjerte og Tanker saa nær. De skarpe Protester mod den engelske Blokade, de venskabelige Underhaandsforestillinger for at bevæge Italien til fortsat Neutralitet, Drøftelserne angaaende Sverrigs eventuelle Indtrædelse i Krigen, der har nødsaget Rusland til i Finland at binde store Troppestyrker, som haardt tiltrængtes andetsteds, Afbrydelsen af Forhandlingerne med den engelske Handelsdelegation, det tidligere foretagne Forsøg paa at bevæge Amerika til en Fredsaktion, den hidtil fulgte Eksportpolitik overfor Tyskland — dette og mere føjer sig sammen som Led i en Kæde, der nødvendigvis i Ententelandene har fremkaldt den Opfattelse, at Sverrigs Holdning ved Siden af den hidtil gennemførte Neutralitet bærer Præg af en ganske bestemt politisk Tendens.

At en Stat forholder sig neutral, betyder, folkeretslig set, først og fremmest, at den afholder sig fra at deltage som krigsførende i Striden. Folkeretsligt indebærer derhos Stillingen som Non-Kombattant Forpligtelse til visse Handlinger og Undladelser overfor de Krigsførende. Motiverne til at indtage Pladsen som „Udenforstaaende" kan være mange: Militær Afmagt eller Uforberedthed, økonomisk Afhængighed, politisk Isolerethed, for stor Krigsrisiko i Forhold til mulig Gevinst etc. Men at en Stat holder sig folkeretslig neutral, behøver paa ingen Maade at være ensbetydende med, at det er den politisk ligegyldigt, om den ene eller den anden af de kæmpende sejrer. I en Krig som den nuværende vilde det muligvis kunne være neutrale Stater i andre Verdensdele — Peru, Bolivia eller Siam — Hip som Hap, hvem af de europæiske Magtgrupper der triumferer. Men for enhver europæisk Stat, for det neutrale Danmark som for

det neutrale Sverrig, er det af gennemgribende Betydning, om det bliver Entente- eller Centralmagterne.

I Overensstemmelse hermed hævder da ogsaa Rudolf Kjellén, og det ledende Sverrig med ham, at „vi Svenske maa, medens vi under den strengeste Neutralitet arbejder paa Løsningen af *vort* Problem, holde Døren til Tyskland aaben for at være beredt ogsaa paa andre Muligheder.“ I disse Ord ligger den rigtige Erkendelse af, at en strengt folkeretslig, korrekt Neutralitet lader et ikke ringe Spillerum og Plads aaben for politisk Aktivitet. Hvad der er folkeretsligt tilladt kan efter Omstændighederne være politisk utilstedeligt eller anbefalelsesværdigt, alt under Hensyn til de Maal, der forfølges.

Det maa lades Lederne af Sverrigs Politik, at de udviser et Initiativ og en politisk Aktivisme, som i høj Grad savnes hos de Mænd, hvem Danmarks Ve og Vel er betroet. Om der imidlertid i Virkeligheden bestaar en saadan Overensstemmelse mellem Danmarks og Sverrigs politiske Interesser, som vort radikale Ministeriums tilsyneladende mere og mere indladende Holdning synes at forudsætte, maa enhver besvare ud fra sit politiske Syn.

Mener man, at Danmarks Fremtid sikres bedst ved en Tilnærmelse mellem de skandinaviske Lande, hvor Sverrig har Stillingen som primus inter pares, erkender man derhos med Kjellén og Flertallet af ledende svenske Politikere, „at Sverrigs Vej til Danmark kun kan gaa over Tyskland“, og nærer man endelig med Hr. Kjellén „den ærlige Forhaabning, at længe adskilte Brødre ad denne eneste rigtige Vej“ (uden Hensyn til, om Tyskland sejrer eller bukker under??) „omsider engang maatte genfinde hverandre“ — ja, da maa man uforbeholdent anerkende og paaskønne den af Ministeriet Zahle fulgte Politik.

Antager man derimod, at Danmark, udover Bestræbelserne paa at undgaa Inddragelse i Krigen, har andre og

større Opgaver end den at sekundere den brillante Sekundant, Tyskland har i Sverrig, nærer man den Opfattelse, at et tyskbehersket Danmark vil rumme store Farer ogsaa for Sverrig, saa at Sikringen af Danmarks Uafhængighed er en Livsbetingelse for dette, og har man endelig det Haab, at Danmark og Sverrig ogsaa maatte kunne genfinde hverandre ad andre Veje, end den, der gaar over Tyskland, — saa maa man, efterhaanden som den verdenspolitiske Knude strammes ogsaa omkring os, samtidig med at Krigens Udgang begynder at tegne sig skarpere, med stigende Ængstelse spørge, om Danmarks Velfærd virkelig hviler i de rette Hænder, om den Retning, Ministeriet Zahle hidtil har givet sin Neutralitetspolitik, ogsaa er den bedste Vej til Landets Hæder og Fremgang.

For os Danske gælder det jo dog, i ikke mindre Grad end for Svenskerne, om at arbejde paa Løsningen af *vort* Problem. Har Sverrig, som det fra svensk Side hævdes, ingen Grund til at tage Danmarks Sag mod Tyskland paa sig, saa har Danmark ikke mere Anledning til at paatage sig Sverrigs Sager med Rusland og England. Vi har ingen Aarsag til at interessere os mere for Ålandsøerne end Svenskerne for Nordslesvig. Den svensk-tyske Fraternisering, „Entente Cordiale“, har intet tillokkende for os — selvom den giver sig Udtryk indenfor Rammerne af den folkeretslig uangribeligste Neutralitet. Løsningen af *vort* Problem, gennem Fyldestgørelse af *vore* Interesser bærer den sikkert ikke i sit Skød.

Hvad der imidlertid end i Danmarks og Sverrigs ledende Kredse maatte menes om den politiske Hensigtsmæssighed af vort radikale Ministeriums hidtidige Holdning udadtil, har det en ikke uvæsentlig Interesse for Bedømmelsen heraf at gøre sig klart, hvorledes den vurderes i Ententelandene. Der er desværre næppe Tvivl om, at vor Færd staar lavere i Kurs der, end det almindeligvis antages her i Landet.

Berettigelsen og Nødvendigheden af vor Neutralitet turde vel fra alle Sider være anerkendt. Men den Maade, hvorpaa den politisk er bleven praktiseret, har vistnok i adskillige Tilfælde vakt baade Forbavselse og Mishag. Den offentlige Mening i de allierede Lande har, med vor historiske Fortid for Øje, vanskelig kunnet fatte Danskernes politiske Indifferentisme og Lunkenhed. I ledende Kredse har man slaaet sig til Ro i den Tro, at vor lethargiske Tilstand blot var en Tilsyneladelse, en Attitude, som hovedsagelig skyldtes Frygt og Forsigtighed. Naar den store Krig raser, naar den længes og strenges, maa et lille fredeligt Folk dukke Hovedet, tie og bie, idet det indskrænker sig til at drage Omsorg for sine nødtørftigste Interesser og sin daglige Dont. Men derfor behøvede det ikke at opgive sine politiske Forhaabninger eller svigte sine nationale Idealer.

Vor Tiltrædelse af den svenske Fredsnote i Forbindelse med den Holdning, Førerne af det største af Regeringspartierne har indtaget i Anledning af Tysklands Fredskrav, synes imidlertid beklageligvis ganske at have kuldkastet de hidtil endnu bestaaende Synsmaader. Nu er det officielt lagt for Dagen, at vi kan forsvare at optræde som Væbner for Tysklands Ridder og Fredspropagandist. Nu er det ved Regeringens samtidige Passivitet overfor Socialdemokratiets Presseudskejelser officielt konstateret, at vi kan tillade os at lade Regeringstilhængere paa Rigsdagen insultere de allierede Stater England og Rusland, fordi man ikke der akcepterer den Fred, vore tyskinspirerede Socialister ønsker. Og har vi Raad til saa meget, bliver der maaske ogsaa Raad til mere. Banen synes fri.

Ved at tiltræde den svenske Fredsnote, ved at anbefale Fred under de nuværende Forhold, d. v. s. i gunstigste Fald paa status quo ante, har Danmark, saaledes maa det for Ententelandene tage sig ud, ikke alene ydet sin Støtte til Tysklands Manøvrer for at opnaa den for dette fordelagtigst

mulige Fred, men tillige slaaet Streg over sine egne nationale Forhaabninger og politiske Maal.

Saa godt som samtlige ledende Blade i England og Frankrig spørger da ogsaa med Forbavselse, om Danmark virkelig blot ønsker Fred for enhver Pris, om vi for at opnaa Fred foretrækker at se Tyskland som Sejrherre. Enkelte af de engelske Hovedstadsblade hylder vel endnu den Hypothese, at det blot drejer sig om radikal dansk Regeringstaktik, men at Folkets Flertal ønsker Krigen fortsat til de Allieredes Sejr. Hertil bemærker imidlertid Regeringens Hovedorgan for at bortrydde al Tvivl, at de, der kender den danske Nation, ved, at den blot ønsker Fred.

At de neutrale Lande Holland og Spanien ikke har givet efter for de svensk-tyske Fredsbestræbelser, men tværtimod med al Tydelighed indtil videre afvist at gaa ind paa disse, kan naturligvis kun bidrage til at stille den danske Regerings Holdning i et endnu grellere Lys i Ententenationernes Øjne.

Lad gaa, at Schweiz, et Land, hvis halve Befolkning er tysk, et Land, som ikke har særlige nationale Forhaabninger og intet politisk Mellemværende med Centralmagterne, lad gaa, at det ønsker Fred à tout prix.

Lad være, at Sverrig ønsker en Fred, der sikrer et mægtigt ukuet Tyskland. Det har forlængst knyttet sine politiske Interesser til denne Stormagt og vil derfor ikke kunne opnaa mere ved Krigens Fortsættelse, end ved dens Afslutning paa nærværende Stadium.

Men Danmark — ja, det kunde dog i det mindste have tiet. Det lod sig da høre. I Stedet for har dets Regering nu mod Sædvane ment at burde handle, gribe aktivt ind i Verdenspolitikken. Ikke for at vække Øre for særlig danske Interesser, ikke for at tale vor beskedne Sag, men for i Almindelighed som principielle Pacifister at give sit Besyv med til Løsning af Storstaternes Problem om Krig eller

Fred. Det foretagne Skridt har naturligvis virket ligesaa forbløffende som uforstaaeligt paa Opinionen i de allierede Stater. Og den Paaskønnelse, det muligvis har vundet i Sverrig og Tyskland, opvejer sikkert langtfra den Sympathi, der er sat over Styr og den Misstemning, der er vakt hos Ententemagterne. Hvad vilde ledende svenske Statsmænd have gjort i vor Regerings Sted? Mon de vilde have affærdiget *vort* Problem med samme Lethed som Ministeriet Zahle, der overhovedet ikke synes at kende noget Problem, men blot Politik paa bedste Beskub for i Dag og i Morgen.

Det turde være Tid, at det danske Folk offentlig begynder at interessere sig for vor udenrigske Stilling. Der er Spørgsmaal, der fuldt saa meget fortjener dets Overvejelser som Madpriser, Børskurser, Dyrtidstillæg og Skatteforhøjelser. Det har god Grund til ikke alene at bekymre sig for Dagen idag, men erindre sig sin Fortid og rette Blikket vaagent paa sin Fremtid. Intet formaar under skæbnesvangre Forhold at hæve et Folk over Partistrid og Døgnkævl i Følelsen af Pligt mod sig selv og sin Fortid som Bevidstheden om, at Problemet om dets nationale Væren eller Ikke-Væren bliver sat under Debat af Begivenhederne. Intet formaar at samle og øge dets Kræfter, som det at kunne mødes i Kærlighed til noget Fælles. Vi Danske burde kunne dette.

Resultatet heraf kan ikke være tvivlsomt: Vi vilde forlange at faa redelig og uforbeholden Besked om vor politiske Stilling og om Regeringens Maal og Veje. Vi vilde kræve af den, at den fremfor alt fejer for vor egen Dør, og, hvor vi trænger til Bistand af andre, fortrinsvis søger den hos dem, der mener os det — ikke blot godt — men bedst, og som efter alt at dømme lidt før eller lidt senere vil faa vort Ve og Vel i deres Hænder.

I Januar 1917.

„nous vivons dans un monde où tout est combat, bataille, opposition, contrastes, où la paix même n'est qu'un sorte d'ordre de violence ordonnée, bref, dans un monde où il n'y a pas un atome qui est neutre sauf les molécules du cerveau de M. Brandès."

(G. Clemenceau).

„Vi lever i en Verden, hvor alt er Kamp, Slag, Modstand og Modsætninger, hvor Freden selv kun er en Art samfundsmæssig ordnet voldelig Tilstand, vi lever kort sagt i Verden, hvor der ikke er ét Atom som er neutralt, undtagen Molekylerne i Hr. Brandes Hjerne."

OM BETINGELSERNE FOR EN VARIG FRED.

(Skrevet i Anledning af en Kronik i Politiken af Prof. Fr. Weis).

I.

Situationen i Øjeblikket.

EUROPA gennemrystes af Krig, en Krig stor og omfattende som Trediveaarskrigen og Napoleonskrigene, ført med ikke mindre Lidenskab og sandsynligvis af endnu mere vidtrækkende Betydning for Folkenes fremtidige Livsvilkaar og Samfundsforhold. Bredende sig til stedse flere Stater, ledet fra alle Sider med en stadig øget Energikoncentration og Tillempningsevne vedvarer den paa tredie Aar, uden at de mest Indviede endnu er i Stand til at udtale nogetsomhelst om Tidspunktet for dens Ophør. Samtlige allierede Stater er besluttede paa at fortsætte og føre den igennem til en afgørende Sejr. Kun i Tyskland—Østrig spores der en voksende Stemning for at afslutte den ved et Kompromis. Den Part, der frygter for sluttelig at komme til at ligge under, er gerne tilbøjelig til, medens Tid er, at faa Kampen afgjort ved Forlig. Den, der føler sig som den svagere, viser sig i Reglen lidt før eller lidt senere som Tilhænger af Mæglings- og Voldgiftstanken. Men da Tyskland for 2½ Aar siden begyndte Krigen, laa saadanne Tanker det saare fjernt. Dets Syn paa Krigens Maal og Vilkaarene for

Fred var saavel forinden, som i Krigens første Tid, vidt forskellig fra, hvad nu er Tilfældet.

Kun Pacifister af Faget kan imidlertid i denne Omstændighed se et Motiv for de allierede Stater til snarest muligt at søge Fjendtlighederne standsede og Fredsforhandlinger indledet. For ansvarlige Politikere i Ententelandene ligger der i det paagældende Forhold tværtimod en Opfordring til at forblive fast i Beslutningen om at føre Krigen igennem, til virkelig Sejr. „To the bitter end", „jusqu'au bout", er da ogsaa vedblivende det Løsen, hvorunder de allierede Nationer samler sig.

Det staar dem klart, at Udsigten til en for dem heldig Afslutning paa deres Mellemværende med Centralmagterne, saa langt fra at formindskes, netop er vokset med Krigens Varighed. Størrelsen af den Svækkelse, dens Fortsættelse selvsagt maa tilføje ogsaa dem, staar i omvendt Forhold til den, der paaføres Tyskland. Medens Krigsbyrden for de Allierede vokser aritmetisk, tiltager den for Centralmagterne saavel paa Krigsskuepladsen som bag Fronten efter en stadig potenseret Skala. Militært er de Alliereds Styrker mangedoblede siden Krigen, medens Centralmagternes i det højeste er konstant. Økonomisk er Forholdet for de Allierede i det sore og hele konstant, medens den materielle Situation for Centralmagterne siden Krigen har forværret sig i et stedse øget Tempo og nu synes at nærme sig Grænserne for det udholdelige.

De Ofre, materielle og ideelle, Krigen har affødt, og de Problemer af national og økonomisk-politisk Natur, den har gjort levende, er blevne saa umaadelige, at hverken Regeringsbeslutninger eller neutrale Staters Intervention indtil videre kan tænkes at kunne standse den, endmindre da private Fredsagitatorers Husraad og Kvaksalverkure. Den gaar sin Gang og vil ikke slutte, før den har fuldført et Værk,

hvis Art og Omfang foreløbig ligger udenfor menneskelig Fatteevne.

II.

Pacifisterne og deres Krav.

Under disse Vilkaar synes velmenende danske radikale Pacifisters Drøftelse af Betingelserne for en varig Fred at være endnu mere halsløs Gerning end tidligere, og navnlig da, naar den hele Drøftelse blot munder ud i en fornyet Fremsættelse af deres gammelkendte „Krav“ om Fredsgarantier fra før Krigen: tvungen Voldgift, Afrustning, Opgivelse af den imperialistiske Politik, Indførelse af en international Politimyndighed til at straffe Voldgiftsbrydere, folkelig-parlamentarisk Kontrol med Udenrigspolitiken o. s. v.

Om de paagældende Foranstaltninger til Fredens Sikring kan og vil blive trufne efter Krigen, og om de vil vise sig effektive, afhænger jo nemlig simpelthen af, i hvilken Grad netop Krigen formaar at skabe en varig Fredsvilje. De angivne Forholdsregler bliver overhovedet kun akcepterede, forsaavidt selve Ondet, Krigen, tilvejebringer en virkelig stabil Fredstilstand. Værdien af Pacifisternes Raad og Anvisninger bestemmes ved Krigens Varighed og Udfald. Den varige Fred er først og fremmest et praktisk Interessespørgsmaal. Den maa gro ud af de gennem Krigen ændrede politiske og økonomiske Forhold. Paa dem berer det, hvorvidt der bliver noget af Voldgift, Afvæbning og andre pacifistiske „Krav“. Den blotte Præsentation af den ideale Fordring gør hverken fra eller til.

En Bedømmelse af historiske Kendsgerninger viser sig som oftest uholdbar, naar den ikke hviler paa en rigtig Forstaaelse af Aarsag og Virkning. Det vilde til Eksempel være

misvisende at paastaa, at Blodhævn ophørte, fordi der vedtoges en Lov om dens Afskaffelse med Straf for Overtræderne. En saadan Lov bliver nemlig overhovedet slet ikke til Virkelighed, før de historiske Forudsætninger for den er til Stede. Paa samme Maade er det gaaet med Slaveriets og Livegenskabets Afskaffelse og i det hele taget med enhver følgevigtig kulturel og politisk Omdannelse. Det kan eksempelvis gerne siges, at det er den store Revolution, der bringer l'ancien régime til Oprør, men det maa blot erindres, at Revolutionen og dens sociale Nydannelser kun er mulige som Følge af de under l'ancien régime opstaaede uholdbare Samfundstilstande. Naturligvis maa der en vis Energiindsats til for at hæve bestaaende, men forældede Institutioners Dødvægt. Og er Operationen omfattende, kræver den næsten altid „Jern og Blod", det være sig paa det sociale som paa det politiske Omraade. For at gøre Italien til en Enhed og Tyskland til en Forbundsstat behøvedes der Statsmænd, stærke nok til at overvinde det Bestaaendes Inertimodstand. Men Cavour og Bismarck vilde have været magtesløse, hvis ikke det historisk-politiske Grundlag havde foreligget. En Napoleon kan for en kort Tid erobre Europa, men han kan ikke holde sammen paa det erobrede.

Der har vel til alle Tider været oplyste Humanister, som var forud for deres Tid, men hvor ofte er ikke ogsaa deres Forstaltninger blevne sat ud af Kraft som ubetimelige Indgreb og Overgreb mod den herskende Samfundsordning eller omgaaede, saa de i det store og hele er forblevne blotte Papirreformer.

I Stedet for at holde sig til det historisk og erfaringsmæssigt givne opstiller principtro Pacifister, som de teoretiske Rationalister de er, den evige Freds Ideal, og slutter saa fra Forestillingen herom til Nødvendigheden af Voldgift, Afvæbning o. s. v.; men det overses, at disse fortræffelige Forholdsregler hverken lader sig indføre, end mindre

opretholde, før det reelle Grundlag for dem er til Stede, d. v. s. før en varig Fredstilstand er bleven en naturlig Bestanddel af de ved Krigen ændrede Samfundsforhold og dens Opretholdelse almindelig følt som en Nødvendighed for Kulturfolkenes fremtidige Liv.

III.

Udsigterne efter Krigen.

De forananførte Krav om Fredsgarantier fremføres af Pacifismens Forkæmpere som et „Minimumsprogram". Men det flygtigste Indblik i europæisk Storpolitik er nok til at overbevise om, at blot en ringe Tilnærmelse til Virkeliggørelse af Programmet er Maksimum af, hvad der med Rimelighed kan ventes efter Krigen.

Den internationale Fred er en Ligevægtstilstand mellem konkurrerende Staters Interesser. Krigen er den løsslupne Interessekamp, de tilspidsede Interessemodsætningers voldsomme Udladning. Om dens Virkninger lader der sig foreløbig i det højeste angive noget negativt gennem en Paapegning af saadanne Fredsforanstaltninger, som den efter alle Solemærker ikke vil hidføre.

Det er klart, at jo længere Krigen varer, jo tungere Byrder den medfører, og jo større Veksler, den trækker paa Fremtiden som Følge af Tab af Menneskeliv og direkte økonomiske Værdier, desto stærkere vil Viljen til en varig Fred vokse sig i Folkene, og desto mere vil Staterne til sin Tid føle sig opfordrede til at indskrænke deres Militærbudgetter.

Og Sandsynligheden for en Reduktion af Militærudgifterne vil stige i samme Omfang, som det gennem Krigen lykkes at naa til en saadan Omregulering af de europæiske Staters politiske og nationale Mellemværender, at vitale In-

teresser ikke længere er til Hinder for en udvidet Voldgiftspolitik. Men derfra og til fuldstændig Afvæbning med gennemført fredelig Bilæggelse af alle internationale Tvistemaal er Afstanden himmelvid.

Selv hvis der i gunstigste Fald bliver tilvejebragt et europæisk Forbund efter Krigen, eller bedre endnu (!) en stor europæisk Forbundsstat, turde Udsigterne for et saadant Forbunds Sikkerhed og uanfægtede Bestaaen være tvivlsomme. Hvilken Garanti vil der haves for, at ikke en eller flere Stater i paakommende Tilfælde under ændrede Forhold bryder ud? Indenfor Enkeltstaten er Tugthus og Guillotine, som bekendt, ikke i Stand til absolut at forebygge Røveri og Drab. Og om Revolution, Oprør og Borgerkrig indtræder eller udebliver, afhænger af de faktiske Forhold — politiske og sociale — som stadig undergaar Forandringer. I visse sydamerikanske Stater hører saadanne Foreteelser som bekendt mere eller mindre til Dagens Orden. Hvorledes skulde da den foreslaaede internationale Politimagt kunne komme til at afgive en virkelig Betryggelse for den internationale Freds Opretholdelse?

Det er, i Særdeleshed, hvis de allierede Magter sejrer, vel tænkeligt, at *den europæiske Imperialisme,* der som Aflægger af den bismarckske Æra navnlig fandt Udtryk i Centralmagternes Politik og var en af Hovedaarsagerne til den store Konflikt, vil blive bragt til Afslutning ved Krigen, men det er ganske usandsynligt, at Stormagterne efter Krigen skulde opgive deres *Kolonialimperialisme.* England og Frankrig opgiver ikke deres imperialistiske Politik i Afrika, Rusland ikke sin i den nærmeste Orient, og Japan vil drive Imperialisme i øget Grad i Østasien. De Forenede Stater vil fra deres Side utvivlsomt holde fast ved den imperialistiske Rooseveltdoktrin, der kræver Mellemamerika for Staterne.

Men dersom det maa antages, at *de sejrende Stormagter*

vil fortsætte deres *imperialistiske Verdenspolitik*, saa er det indlysende, at ligesaa berettiget det kan være at drøfte Mulighederne for en varig europæisk Fred, ligesaa taabeligt Fantasteri er det at tale om en varig Verdensfred. Betingelserne for en saadan vil ikke komme til at foreligge efter denne Krig. De europæiske Stormagter vil fremdeles faa Udsigt til krigerske Konflikter, selv om der etableres en Fredstilstand mellem Europas Stater indbyrdes. Og denne Tilstands Opretholdelse vil givetvis vanskeliggøres, hver Gang en af Stormagterne kommer i Krig, selv om i en anden Verdensdel.

Overhovedet maa det haves for Øje, at Betingelserne for Tilvejebringelsen af en varig Fred ingenlunde falder sammen med Midlerne til dens Opretholdelse. Er Betingelserne gunstige, kan den i givet Tilfælde opretholdes uden tvungen Voldgift, uden Politi, og uden at der er afrustet, og er Betingelserne ikke tilstede, saa er baade Politiet og Voldgiften og Afrustningen magtesløse. Da smeddes Vaabnene saa at sige af sig selv.

IV

Pacifisterne og den demokratiske Opdragelse.

Det er uden Tvivl i en halvklar Følelse heraf, at radikale Pacifister, i deres, med Rette, stedse levende Bekymring for Fredens Bevarelse, henviser til Nødvendigheden af en stærkere demokratisk Udvikling og en forandret Opdragelse af Ungdommen. Ungdommen maa, siges der, i Hjem og Skole opdrages til at hade og afsky Krigen. Det maa indskærpes den, at der ikke er noget smukt eller hæderfuldt i at udsætte eller ofre Livet for sit Land. Demokratiet maa hæves og vokse til kraftigere Liv og større Selvbevidsthed. Først da er de virkelige Betingelser for en varig Fred til Stede.

Den hele Fredsdiskussion ender saaledes i en Debat om den menneskelige Natur, i Psykologi og Skole- og Folkepædagogik.

Det skal indrømmes, at hvis hjemlige danske Pacifister havde Evne, som de har Vilje, saa var Freden vel betrygget. Men i de krigsførende Nationer, og navnlig da de sejrende og derfor mindst krigslede, er det næppe sandsynligt, at den anviste Etik vil faa synderlig gode Chancer i Skole og Hjem.

I Frankrig var Folkeskolens Lærerkorps før Krigen gennemgaaende socialistisk og antimilitaristisk. Morallærebøger var rigeligt forsynede med Billeder, der forkyndte Krigens Gru. Og da det saa kom til Stykket, greb saa godt som alle Landets Antimilitarister og Socialister uden Tøven eller Vaklen til Vaaben. Den tidligere Antimilitarist og Ungdomslærer Gustave Hervé skrev i 1915 i sit Blad: „La guerre sociale“ en Artikel om Krigens første Dage: „Vel er Krig,“ siger han, „forfærdelig, men da den endelig var en Kendsgerning, var den alligevel ikke saa uudholdelig, som jeg havde troet. Jeg aldrende Mand meldte mig ganske uvilkaarligt som Frivillig og havde gerne taget Geværet paa Nakken. Men man betydede mig, at jeg kunde gøre mere Gavn i Avisen. De gamle Kampinstinkter er vaagnede — — — vi er for krigerisk anlagte (nous sommes trop batailleurs)“.

At lege Krig og Soldater har som bekendt til alle Tider hørt til Ungdommens Yndlingssysselsættelser. Som i Oldtiden, saaledes den Dag i Dag. Menneskets Urinstinkter er vanskelige at udrydde. Det er ikke rimeligt, at humane Pacifister ved nye Skolereformer vil kunne besværge Faren for atavistiske Tilbagefald, især ikke i Lande, hvor Fædrenes Færd og Soldaterbedrifter taler et Sprog til Børnene, som fordunkler Krigens Ulykke og forsoner med dens Lidelser.

Men det Haab, Pacifisterne sætter til Demokratiet, vil

højst sandsynligt ogsaa vise sig forfængeligt. Det var jo netop det nationalt bevidste Demokrati, der sønderbrød det internationale Arbejderparti, som skulde have hindret Krigen.

I Italien var det ikke Giolitti og hans Rigsdagsmænd, der vilde Krigen, men Folket. I Rumænien var det ikke Industribaronerne og Godsejerne, der ønskede den, men Folket. I Grækenland var det Kongen og Regeringen, der hindrede Krigen, medens Folket og dets kaarne Fører, Venizelos, var stemt for den. I det neutrale og demokratiske Nordamerika er Folket i fuld Gang med at ruste sig. Dets voksende Nationalbevidsthed kræver, at Statens Militærkraft og Krigsberedskab øges. Man forstaar de Rooseveltske Ord, at de Forenede Stater skal vogte sig for at lade sig „Kinaficere“. Det nationale Demokrati synes saaledes ikke at afgive en fyldestgørende Garanti for Opfyldelsen af Pacifismens Fredsfordringer.

Man skal være Pacifist i et lille neutralitetsforskruet og nationalt-forkvaklet Land for at kunne tro og haabe, at Folkeflertallet, i hvert Fald i de krigsførende Storstater, hvis Hære vender hjem med Sejr, skulde ønske Armeen afskaffet og erstattet med almindelig Afvæbning. Enhver, der er kommen en Smule i Berøring med Menigmand i de allierede Lande, ved, at de Følelser, der rører sig i Folket, er af en ganske anden Art, end halsstarrige Pacifister i Danmark drømmer om.

Tilfældige Udtalelser af Folkets Mænd vil i saa Henseende ofte have symptomatisk Betydning og bidrage til at kaste Lys over de Stemninger og Forhaabninger, der besjæler Nationens brede Lag. Eksempelvis skal anføres nogle Ytringer under en Samtale med en Gruppe franske Creusot-Arbejdere ifjor Sommer, der erklærede, at de var Socialister, men ikke længere Antimilitarister. „Antimilitarismen“, sagde de, „eksisterer ikke mere i Frankrig. Vi har

lidt meget under Krigen og dog har den været en Lykke for os. Efter denne Krig vil vi i Frankrig faa en smukkere Hær end nogensinde (une armée plus que jamais), og det vil være Folkets Hær".

De haabede paa en varig Fred, men de var klare over, at den vilde koste meget Blod endnu. De tvivlede ikke om, at Krigens Værk (l'oeuvre de la guerre) befordrer en saadan Fred langt sikrere og virkningsfuldere end Pacifisternes civile Propaganda.

V.

Slutning.

For hver Uge, der gaar, gør Begivenhedernes Storhed og Rækkevidde Muligheden af en forhastet og umoden Fred mindre og mindre nærliggende — og hvad kan Fredens sande Venner ønske bedre? Der kæmpes med saa dybe Lidenskaber om saa dyre Interesser, at ingen Middelløsninger og Godtkøbsforlig kan slutte Konflikten. Krigens lange Proces er bedre end et magert Forlig. Paradiset ligger, som Nietzsche sagde, i Sværdenes Skygge. Det var ikke for intet, at Harmonia i den græske Mythologi var Barn af Krigens Gud og Kærlighedens Gudinde. Kamp og Kærlighed er stedse Drivfjederen i Livet.

Om den Fred, der skal fødes af Krigens Lidenskab og af den i alle Lande gennem Krigen nyvakte Fædrelandskærlighed og nationale Broderskabsfølelse, vil blive af en Varighed, der hidtil ikke har været kendt ved ingen. Men Pacifismens Kamphaner i smaa neutrale Lande mangler under alle Omstændigheder væsentlige Betingelser for at fungere som Fødselshjælpere og vil formodentlig heller ikke blive tilkaldte.

I December 1916.

„j'ai fait la guerre, c'était mon programme."
(G. Clemenceau).

„Jeg har ført Krig, det var mit Program."

DET OFFICIELLE DANMARK OG GEORGES CLEMENCEAU.

DEN allierede, civiliserede Verden slutter sig nu tættere og tættere sammen i Bevidstheden om, hvor meget der som Følge af manglende Samarbejde er forskærtset, og hvor meget der endnu staar paa Spil, men ogsaa i den faste Beslutning at fortsætte og holde ud til det sidste. Dens fire Hovedledere: *Wilson, Lloyd George, Clemenceau* og *Orlando*, har for kort Tid siden paany bekræftet de Maal, der kæmpes for, saavel som deres urokkede Tro paa den endelige Sejr. Som deres Folks kaarne Førere har de talt til disse, og Folkene har gennem dem erklæret sig for Verden. De kraftige og uforbeholdne Udtalelser mundede alle ud i følgende Konklusion: Krig til det yderste, Krig med alt, hvad de paagældende Nationer ejer af Kræfter, Vilje, Mod og Udholdenhed. Det er jo i sig selv ikke lidt; men Kræfterne, Viljen og Modet mangedobles ved Bevidstheden om, at der kæmpes for Ret mod gammel Uret, for en ny, paa Nationalitets- og Retsprincipet baseret, Ordning mellem Staterne mod en forældet og af den historiske Udvikling dødsdømt. Wilson og Lloyd George som Repræsentanter for den Angelsaksiske Verden, Clemenceau og Orlando som Førere for Eliten af den Latinske, det er fire „Brøleaber", som selv et Geni som Professor Brandes vil have Møje med at affærdige og reducere in absurdum. Efter alle Solemærker venter der Pro-

fessoren en alvorligere Vinterkampagne end nogensinde, og et besværligt Sommerfelttog med.

Saa meget mere maa man paaskønne det Mod og den Fasthed, hvormed den danske Radikalismes Heros og hans Meningsfæller tilretteviser de balstyrige Aber paa Krigsteatrets store Scene, og har man svært ved at begejstres for denne danske Daad, saa maa man i det mindste imponeres af Afstanden mellem den Betydning, de radikale Kritikere i København tillægger sig selv, og den Rolle, de faktisk spiller i den grandiose Verdenstragedie. At dømme efter den Suffisance, som „Intelligensen“ her i Landet giver Prøve paa, kunde man fristes til at tro, at de store Mænd, de store Tanker og den rette Uforfærdethed fortrinsvis var at træffe her, medens Taaberne, Aberne og de forrykte Fanatikere havde hjemme i Washington, London, Paris og Rom; men de, der har haft Lejlighed til at se bag det anmassende Forhæng, véd, at de store Mænd og de store Tanker er saa temmelig husvilde i det lille Land, hvor Gullaschglæder og Næringssorger rytmisk har afløst hinanden som de altbeherskende Føleser, hvor „Neutralitet“ ikke blot er en ydre, formel statslig Nødvendighed, men det naturlige Udtryk for Gemytternes inderste Væsen, og hvor i bedste Fald Madrationernes Størrelse formaar at sætte Lidenskaberne alvorligt i Bevægelse.

I et saadant Land er Clemenceau utænkelig; han vilde være umulig i Fredericiagade. I Frankrig derimod er Georg Brandes' fordums Ven, Redaktøren af L'Homme Enchaîné, nu for anden Gang blevet Konsejlspræsident, og det med en Tilslutning som næppe nogen Statsmand siden Gambettas Dage. Som „chauvinistisk Brøleabe“ vil han fra nu af rangere i Klasse med sin engelske Kollega Lloyd George. Saa længe han har Magten, kommer der, som Regeringsbladet „Politiken“ med et Hjertesuk har indset, ingen Forstaaelsesfred i Stand. Der kommer ingen pax mundi ud af

det Scheidemann-Parvus-Borgbjerg-Leninske Eksperiment. Men Regeringsorganet røber det lønlige Haab, at Clemenceau snart vil blive styrtet.

Naar Talen er om Clemenceau, plejer danske Blade at fremkomme med nogle stereotype Gentagelser om „den gamle Ministerstormer“, der efter sit forrige Ministeriums Fald kaldte sin Kollega og Efterfølger Briand for „en Dreng“. — Det virkelige Forhold er blot det, at Clemenceau til politiske Venner omtalte Briand med Vendingen „ce garçon“, et Udtryk der, omtrent som „den Svend“, ligesaavel kan have en kammeratlig som nedsættende Betydning. Har imidlertid den nedsættende Tone været fremherskende, saa maa det huskes, at Briand var en ny Mand i Politik, medens Clemenceau var en gammel Veteran, der i mangt og meget havde været Briands Læremester. Bortset imidlertid fra disse stadig tilbagevendende Fraser, kender de fleste Danske vistnok kun Clemenceau fra hans Opgør med og Farvel til Brandes for et Par Aar siden, og fra de Bestræbelser, der derpaa fra radikal-socialistisk Side er bleven udfoldet for at stemple ham som et gammelt Brushoved, hvis politiske Rolle forlængst var udspillet.

Det maa da naturligvis vække nogen Undren, at denne politiske „Dilettant“ og „journalistiske Fusentast“ under stor Acclamation og til almindelig Tilfredshed faar betroet Magten i Frankrig just i den mest komplicerede og vanskelige udenrigs-politiske Situation, dette Land har staaet overfor, siden Krigen begyndte, og paa et Tidspunkt, hvor andre betydelige franske Statsmænd er kørt mer eller mindre trætte. Men der er, som Gambetta sagde, i Tingenes Gang her paa Jorden en iboende Retfærdighed, der kommer paa sin Dag og til sin Time, og det turde langt fra være usandsynligt, at den Mand, der forrige Gang i tre Aar — og tre Aar er en lang Tid i fransk parlamentarisk Liv, hvor der hvert Øjeblik løbes Storm mod Ministerier —

stod ved Styret i Frankrig og ledede det med sikker Haand, under Marokkokonflikten som under Bosnien—Herzegovinakrisen, under den store Kamp om Kirkens Adskillelse fra Staten, som under de den Gang stedfindende talrige, revolutionære Arbejderrevolter og Tjenestemandsstrejker — det er ikke usandsynligt, at denne Mand er kaldet til en længere og ærerigere politisk Gerning, end man i radikal-socialistiske Kredse i Danmark synes at tiltænke ham.

Under Krigen har L'Homme Enchaînés Redaktør, den indflydelserige Senator, ofte været nævnt som Premierministeremne, men blandt politisk Indviede var det den almindelige Opfattelse, at hans Tid først vilde komme, naar andre Statsmænd havde forsøgt og forløftet sig paa Opgaven, saa Kravet om en uforfærdet, maalbevidst Regeringschef var blevet uafviseligt. Det er dette, der nu er sket. Det kæmpende og lidende, det stolte og besluttede Frankrig har lagt sit Ve og Vel og sit Fremtidsry i den 76-aarige Senators kraftige Hænder.

„Jeg har i det mindste aldrig ydmyget Frankrig,“ saaledes lød hans sidste Ord fra Deputeretkamrets Tribune, da Delcassé styrtede ham i Sommeren 1909. Der var en Brod i denne Vending, som Kammeret tog ham ilde op; men i Virkeligheden havde han ikke Uret. Det skyldtes jo først og fremmest hans faste Holdning, at Tyskland i Casablanca Affæren fandt det hensigtsmæssigst at give efter, og at Frankrig saaledes sparedes for en lignende Ydmygelse, som dets Førere et Par Aar i Forvejen havde beredt det, da Delcassé maatte ofres til Fordel for „det gode Naboskab“. Den, der hin Julidag saa, med hvilken dødelig Lidenskab Clemenceau værgede sig mod indre politiske Modstandere; den, der siden i August 1914 læste hans vildtstolte, harmdirrende Ord: at han hellere vilde taale at se det franske Folk blive knust og udslettet end atter som besejret slutte Fred med Tyskland; den, der overhovedet

er bekendt med det Syn paa Tyskland og dets Mellemværende med Frankrig, som denne ukuelige Patriot under Krigen, som for Aar tilbage, har givet Udtryk i uforglemmelige Ord — han kunde paa Forhaand vide, hvorledes de militærpolitiske Retningslinier i hans Programerklæring vilde tegne sig, og han har den trygge Bevidsthed, at Frankrigs Sag nu hviler i Hænder, som ikke mattes, som aldrig sætter Navn til en Fred, der ikke yder Landets nationale Forventninger Fyldest.

Hensigten med det følgende er ikke at forsøge en historisk kritisk Gennemgang af Clemenceau's Livsværk og Forfatterskab, men blot i Hovedtræk at give danske Læsere en Forestilling om, hvorledes paa væsentlige Omraader den Mand tænker og føler, der nu raader i Frankrig, og som rimeligvis vil komme til at spille en Hovedrolle under de forestaaende verdenshistoriske Begivenheder. Den bedste Vej til Opnaaelsen af denne Hensigt vil være at lade ham selv have Ordet. Han taler saa tydeligt, at Kommentarer er overflødige. Og hvert af hans Ord, selv skrevet for 20 Aar siden, har stadig Aktualitetens Interesse.

Tiden har ikke formaaet at ælde eller slappe Clemenceau, og det skønt Politik med alt, hvad den kaster af sig af Nederlag og Triumfer, af Sensationer og Skuffelser og Modgang, har været hans Liv og Passion lige siden Ulykkesaaret 1870. Hans Aand er stadig lige spændstig og lysende klar. En lidenskabelig Frihedstrang og en altid levende Retsfølelse er Grundtonerne i hans Væsen. Han stammer ned fra den store Revolution, fra Jakobinernes imposante Fører Danton, hvem han beundrer. Han har Dantons robuste Mod og ubureaukratiske Handlekraft, samme fyrige Temperament og tændende Veltalenhed, det samme store Hjerte for menneskelig Nød, Side om Side

med en redelig og redebon Foragt for Mængden i dens Forgreninger gennem alle Klasser (la clameur des foules). Han har derhos sit eget bidende, dræbende Vid, hvormed han ustandseligt anstiller Jagt paa Humbug og Hykleri under alle Former og Afskygninger, i Privatlivet som i det sociale og politiske. Han er den skarpe Menneskekender og Samfundsiagttager, der uforbeholdent vedgaar sin Mening: „Alt bør siges med Fare for at støde de Fordomme, hvis Harmoni danner den bestaaende Samfundsorden". Hans Samfundsopfattelse er faststøbt. Hans Syn paa Livet ligesom hans politiske Meninger er ikke indvundne i Studerekammeret, men paa Gader og Veje (par les rues et par les chemins), paa Livets skjulte Baghold (aux embuscades de la vie) i den mangfoldig brogede Samfundsstrid (la mêlée sociale), medens Dagene skifter (au fil des jours) og Tilværelsen gaar sin ubønhørlige Skæbnegang (le grand Pan): „Vi maa bøje os under Verdensloven. Selv Olympens Guder var underlagt Skæbnen". Han er Skeptiker, men en Skeptiker, der kæmper, handler og sætter sin Person ind for Idéer: „Enhver højsindet Sjæl vil være med i Kampen" — — „at handle uden først at have dannet sig et Ideal, det er at bevæge sig hen i Vejret." Der gives, siger Harald Høffding, en Livspoesi, der springer ud som Gnister under Viljens Sammenstød med Virkelighedens haarde Flint. En saadan Poesi har Clemenceau frembragt i rigeste Maal: „Et Liv er et Kunstværk. Der gives intet skønnere Digt end at leve helt og fuldt. Selv at segne med en Sag er misundelsesværdigt alene for det at have gjort Forsøget." Daglig under Krigen har Gnister fra L'Homme Enchaînés temperamentsfulde Artikler tændt og varmet rundt om i Frankrig. Intet Under, at et Verdensblad (New York Herald) en Dag tog sig for at bringe et Udtog af Clemenceaus Journalistik; fortsat var det blevet en Bog af udødelige Aforismer.

Skribenter, der udelukkende er Forfattere, faar let en Tone af det kunstlede, en Bismag af Unatur og Afsondrethed fra Verden. De bliver som Drivhusplanter, der kræver en bestemt Temperatur for at udfolde sig. En Realiteternes Mand som Clemenceau griber Pennen naar som helst, graa af Støvet fra Livets sydende Kværn, revet af Dagens Storm. Hans Ord er Handling: han skriver med sit Blod, — for Dagen og Vejen, men altid paa en Undergrund af faste Idéer, tilegnede og stadig uddybede gennem personlig Erfaring paa Verdens skiftende og dog altid ensartede Slagmark. Just derigennem bærer hans Ord, skønt skrevne for Øjeblikket, det uforgængeliges Mærke. Disse Skrifter er ikke sindrige, stuekultiverede Sirplanter som en Anatole Frances Værker. De er som den stærke, vilde Lyng, der gror af sig selv og blomstrer lige frank og uforknyt i alt Slags Vejr. De fortjente Læsere i Danmark.

Udgangspunktet i Clemenceau's sociale Grundbetragtning er: Individet og dets Ret til fri Udfoldelse, fordi Kilden til alt Kulturfremskridt har sit Udspring i Individet. Men han er lige saa lidt Tilhænger af de tyske Junkerprinciper og den Nietzscheske Herremoral som af den gamle Liberalismes Frikonkurrence-Doktriner og Tro paa det private Initiativ som samfundsmæssigt Universalmiddel: „Jeg hører altid det private Initiativs Fortjenester lovprist af Folk, der ikke forlader deres Lænestol.“ „Staten,“ hævder han vel, „er til for Individet, ikke Individet for Staten.“ Men „den absolute Individualisme er ensbetydende med Ophævelse af al Samfundsorden, den raa Magts og Barbariets Triumf. Fjern den sociale Bygning, og Mennesket er Slave eller Bøddel. Koncentrer hele Livet i den kollektive Virksomhed, og Individet synker ned til at være Automat. Lad de to Principer kæmpe, lad dem udfolde deres Virkemidler,

og Samfundsudviklingen er i Gang og paa Vej mod en højere Menneskeheds Tilblivelse.“ — — „Jeg er hverken Kommunist eller Kollektivist, og hvis jeg herefterdags skulde leve i en saaledes indrettet Stat, vilde jeg foretrække at drage paa Pilgrimsfart til Naras Templer. Men det maa erkendes, at de sociale Former ikke er uforanderlige, og at den og den Forholdsregel, som vilde være mig i høj Grad imod nu, vil kunne være fuldt ud forenelig med fuld individuel Udvikling for mine Efterkommere i kommende Tider, ligesom det lille Skørt, der fra først af generede en af mine Forfædre, senere har forandret sig til en Redingote, der passer mig særdeles godt.“ — —

„Den angelsachsiske Race, der saa heftigt forfægter Individualismen, betænker sig ikke paa at benytte Statsmagten til at bremse den individuelle Egoismes Overgreb.“ — — „At beklage sig over, at det kollektive Indgreb vil forringe Individet, idet det formindsker dets Frihed, det vil blot sige at komme med Krav til Gunst for den Frihed for den stærkere, der er Skalkeskjul for Underkuelse.“

Hvad den tyske Professor bruger Aar til at gennemtænke, hvad han sætter sig til at drøfte i lærde Værker, som hverken han selv eller andre bliver klogere af, det sammenfatter og mestrer denne Franskmand i et Par aandfulde Artikler, med et sikkert Greb om det springende Punkt, i Vendinger, som bider sig fast og giver Læseren Følelsen af, at et forløsende Ord virkelig er sagt om Problemet: Individ og Samfund.

Med Socialisterne har Clemenceau haft utallige Sammenstød saavel i Kamret som udenfor, og dog er det kun faa, der har talt den ubemidlede og arbejdende Klasses Sag med saa megen Fynd og Varme som han. Han kender Menigmand, Samfundets Stedbarn, hans Væsen og Følemaade, hans Fejl og Fortrin lige saa nøje, som han kender Bourgeoisiets. Det er en lærerig Skole for Menneske-Studier

at færdes som niogtyveaarig Borgmester paa Montmartre under Krigen og Kommunen 1870—71, i Særdeleshed, naar samme Borgmester er en Mand, som ser alt og intet frygter. „Det er Rigdommens Ulykke," siger Clemenceau, „at den udtørrer de middelmaadige Hjerter, fjerner Mennesket fra Mennesket, isolerer Individet og faar det til at barrikadere sig mod Næsten." — — Naar den besiddende Masse faar hævet sig op til den menneskelige Solidaritets uinteresserede Følelse" — som Clemenceau i Storbyens fattige Arbejderhjem har set sig give sig saa rørende og beundringsværdige Udtryk — „saa vil," siger han, „det sociale Spørgsmaal være meget nær ved at blive løst — — det gælder mindre om at finde en Formel end at faa Mennesket gennemtrængt af en Følelse, at faa ført denne fra Munden ned i Hjertet paa det — — Men det er ene Tilnærmelsen mellem Menneskene gennem den daglige Berøring med fælles Nød og Ulykke, der kan frembringe den universelle Godheds store Mirakel."

Clemenceau er langt fra at underkende den Betydning, en stor og modig Reform kan have, ikke blot materielt, men ogsaa paa hele Nationens Moral. Men han er Menneskekender nok til at vide, at den skønneste Institution er ingen Ting værd, hvis Menneskene ikke tilpasser og retter sig efter den, hvis de er ude af Stand til at drage den Fordel af den, som den indebærer. Han er enig med Socialisterne i, at Underklassens Fremgang er en Betingelse for Samfundets Trivsel og fulde Udfoldelse; men han hævder Bourgeoisiets Andel i Udviklingen. „Underklassens Emancipation har altid været Overklassens Værk, selv om det maa indrømmes, at disse har handlet under Trykket fra Proletariatet." — Clemenceau anerkender kort sagt det berettigede i den socialistiske Kritik; men han er ude af Stand til at betragte „den socialistiske Konstruktion", det socialistiske Statssystem, som andet end Utopier, uden nogen som helst praktisk Værdi.

Under de store Strejker, bl. a. den bekendte Posttjenestemandsstrejke i 1909, bebrejdede Jaurès i Kamret Clemenceau hans energiske Indskriden mod de strejkende og deres Sabotage. Han fandt det mærkeligt, at den Mand, som for Aar siden havde virket og arbejdet sammen med ham for Arbejderklassens Frigørelse, nu stod som hans Modstander, der med Magt skred ind mod de arbejdende. Clemenceau svarede hertil, at han for sin Del i det væsentlige stod, hvor han politisk altid havde staaet, medens Jaurès under sin politiske Bane havde tilbagelagt Vejen fra Højre til yderst Venstre, og at der følgelig ikke var noget underligt i, at de paa et vist Punkt havde staaet hinanden nær! — — Han gav Jaurès fuldkommen Ret i, at de sammen havde arbejdet paa at give Folket Friheden, den fulde demokratiske Frihed — „men hvad er Friheden," Hr. Jaurès, „det er Retten til at holde sig selv i Ave i Stedet for at blive avet med Magt af Næsten." — „Har De nogensinde sagt til Arbejderne, at de kunde tage fejl, at de kunde være paa Vildspor, at de kunde have Brug for et godt Raad. Aldrig har De sagt dem det."

Allerede tidligere havde Clemenceau maattet høre ilde af Jaurès, fordi han under den store Minearbejderstrejke i det Nordlige havde ladet Gendarmer og Dragoner hugge ind paa de oprørske Arbejdere, der væltede og plyndrede Bøndernes Kærrer med Landbrugsprodukter. Men skulde de vildledte og ophidsede Arbejdere, som han forgæves havde søgt at tale tilrette, have Lov at skalte og valte, som de vilde, uden at der skredes ind, saa gik det ud over de fredelige Bønder, og skredes der ind, saa gik det ud over Arbejderne. „Jeg har," sagde Clemenceau til Jaurès, „ofte spurgt Dem, hvad De vilde have gjort i mit Sted, i min Stilling. De har aldrig givet mig Svar."

Under Generaldebatten om Ministeriets almindelige Politik i Sommeren 1909 kort før Clemenceau's Fald gentager

Jaurès sin Anklage, at Ministerchefens Handlemaade stod i Modstrid med hans tidligere politiske Holdning og de Standpunkter, han før havde forfægtet. Men Clemenceau giver Svar paa Tiltale og blotter i et mesterligt Generalopgør med Socialisterne Løsheden og Manglen paa indre Sammenhæng i Jaurès' politiske Færd: „*De prædiker den almindelige Fred, og De opmuntrer til Vold. De forkaster alle Krige, undtagen den Borgerkrig, som De gør til fast Institution her i Landet.* — — De lovsynger Socialismen, De profeterer, alle Verber i Deres Artikler er i Fremtid; men vi er nødt til at handle, Frankrig maa leve, Republikken vokse og trives.“ Jaurès venter Samfundsfornyelsen fra Proletariatet, men Proletariatet er endnu ikke rede, og med Borgerskabet vil han ikke samarbejde. Hvad vil han saa i Grunden?

Clemenceau slutter endelig sin virkningsfulde Tale med at gøre sit eget politiske Regnskab op. Efter at have fabuleret sammen med Jaurès, siger han, er det naturligt at gaa over til at klare for sig selv personlig. Denne Redegørelse af „den gamle Ministerstormer“ fortjener i korte Træk at gengives, fordi den kaster et saa karakteristisk Lys over hans politiske Personlighed:

„Paa Slutningen af mit Liv har jeg modtaget den alvorsfulde Opgave, som andre paa Grund af deres Alder har afslaaet. Jeg har længe hørt mig anklaget for Dilettantisme. Man sagde mig, at jeg havde ikke noget Program, man bebrejdede mig ikke min nuværende politiske Inkohærens, man fandt mig for logisk! — — Og saa kom den Dag, da jeg uden at have søgt den — den Indrømmelse vil man dog vel gøre mig, eftersom man ofte har dadlet mig, fordi jeg afslog den — fik overdraget at tage Magten. Jeg maa tilstaa, at da jeg befandt mig i det store Kabinet paa Palais Beauvais, saa følte jeg mig ene, og da jeg læste Aviserne og saa, hvad der forestod, tvivlede jeg om, hvad der

vilde være mig muligt at udføre, men jeg huskede paa, at jeg havde ført voldsomme Kampagner mod Regeringer, og at jeg maaske havde været uretfærdig. Jeg betænkte, at jeg havde sagt til adskillige Regeringsmænd, at det var let at udføre det Hverv, som nu var mig overdraget, og at jeg nu ikke havde Ret til at afslaa min Part af Ansvaret. — — Mit Liv var mit Liv; hvad jeg har gjort, det har jeg gjort, jeg tager Ansvaret derfor; jeg har i visse Øjeblikke kunnet vise nogen Uretfærdighed mod Mænd, der ikke delte mine Overbevisninger, men hvis Karakter det dog var mig tilladt at beundre.“ — (Clemenceau tænker her utvivlsomt bl. a. paa Gambetta, til hvem han i sin Tid stod i heftig Opposition, men hvem han paa den smukkeste Maade lod vederfares Retfærdighed i den pragtfulde Mindetale, han som Konsejlspræsident holdt ved Afsløringen af en Gambettastatue i Sydfrankrig. „Den gamle Ministerstormer“ gjorde ved denne Lejlighed uforbeholdent Afbigt overfor den store Patriot, for hvis Karakter han udtrykte sin Beundring, og hvis stærke Fædrelandskærlighed han altid har delt.) — „Og saa tog jeg den Beslutning, hvad der end hænder, at give mig helt. Og jeg lovede mig, at jeg vilde gøre, hvad min Forstand viste mig som rigtigt, sandt og nødvendigt for Retten og Friheden, at jeg ikke vilde tage Henstillinger fra mine Venner til Følge, naar de ikke først overbeviste mig, og at jeg ikke vilde give efter for Partiinteressen. Jeg har maaske gjort det daarligt, jeg har maaske taget fejl, men mine Hensigter og min Beslutning er forblevne de samme for Republikken, for Friheden, for Retfærdigheden og for de Forfordeltes Sag, som De (Socialisterne) forsvarer daarligt“ — —

„For mit Vedkommende vil jeg vedblive at sige Folket Sandheden om det selv. Jeg vil vedblive at hjælpe det, at opmuntre det i dets Bestræbelser for retfærdig Oprejsning, men ogsaa at holde det tilbage, naar det gaar for

vidt, naar det farer voldeligt frem. Jeg vil vedblive at sige til det, at der er *ikke* Frelse for det i noget *politisk Parti,* at dets Frelse er i *det selv,* at det maa beherske sig, sætte sig Regler, for at være værdigt til at regere sig selv."

„For et Arbejde, der forstaas og udføres saaledes, er der ingen Løn; jeg søger kun en saadan, jeg kender kun en saadan i mine Fjenders Overlast og Fornærmelser. Det er mig nok at føle, at jeg gør min Pligt paa uinteresseret Maade. Det er mig nok at vide, at jeg tjener Frankrig og Republikken og derigennem Menneskehedens Sag."

I sin barske, knappe Form har Clemenceau's Veltalenhed, som Harald Nielsen engang har bemærket, noget af den romerske Togas Foldekast. Jaurès' Veltalenhed bevægede sig frem i brede, svære Dønninger, der aldrig syntes at skulle faa Ende og sluttelig tog Vejret fra Tilhøreren. Clemenceau's Ord kommer som de tørre, elektriske Smæld fra en Leidnerflaske. Her er ingen Ordskryderi og overflødig Fyldekalk, men kun de sikre, raske Stød, der holder Modstanderen fra Livet.

Clemenceau er Demokrat, men han tror ikke paa Demokratiet i dette Ords banale Vælgermødebetydning. „Hvad er Demokrati," siger han, „ifølge Definitionen: det regerende Folk. Jeg beder om, at man vil vise mig dette, det regerende Folk, og sige mig, hvor, hvorledes, paa hvilket Sted det aabenbarer sig. Det man for Foredragets Bekvemmeligheds Skyld kalder Folket, det er, synes det, den bevægelige Masse af skiftende Interesser, som svajer hid og did i Vinden, af Fordomme, atavistiske Drømme, Lidenskaber og Forhaabninger. Hvem vilde vove at paastaa, at *det* Folk regerer, eller nogensinde har regeret? Hvem ved ikke, at fra den historiske Tids Begyndelse til vore Dage er det blevet, — jeg siger ikke: ført, men, drevet om i det til-

fældige Spil, af en støjende Aktionsminoritets Luner, Sofismer og gode eller daarlige Følelser? Soldater, Præster og Parlører har, med det gode eller det onde, skubbet det til Strid og Slag, og det er gaaet deri, det er hele dets Historie. Kejserdømmer, Kongedømmer og Republikker, det er den ydre Ramme. Bunden er saa fuldstændig forblevet den samme, at endnu for faa Aar siden (i 1870) førte vi Krig med Tyskland, uden at en eneste Franskmand havde overtænkt, villet eller anmodet derom." — (I Overensstemmelse hermed opkaster Clemenceau andetsteds — i en Diskussion i 1903 med Pressensé om det fransk-tyske Mellemværende — det Spørgsmaal, „om man virkelig kan antage, at de tyske Socialister vilde kunne holde Wilhelm den Anden Stangen, hvis han en Dag fik det Indfald at efterligne „sin uforglemmelige Bedstefader"?"). —

„I Virkeligheden er det, man i daglig Tale benævner Demokrati, de regerende Minoriteters ustandselige, muligvis gavnlige, men usammenhængende Tilvækst. — — Folket er Konge. Herredømmet er dets. Men det regerer ikke. Det faar ligesom de homeriske Guder Røgen af Hekatomberne. De Indviede, Førerne, Præsteskabet deler Resten imellem sig. Sagen er, at under alle disse skiftende Former og Skin gaar den store til Grund liggende Livskonflikt mellem egoistiske Appetitter sin Gang, skaanselsløst. — — Folket, det ulykkelige Folk i vore Demokratier, der hales rundt af sine Raadgivere, sine Smigrere og sine Klovner, ved ikke, hvem det skal høre paa. Det har ganske andre Ting i Hovedet — klemt i Saksen af allehaande Lidelser — end at sikre dem af sine Børn, der leger med Albuer i det store Spektakkel i Paris, deres rette Plads. — — Men hvis det er sandt, at Verden regeres med meget lidt Fornuft, som Oxenstierna sagde, hvis Folkets Repræsentanter, Sultaner, Tsarer eller Deputerede ikke er saa forskellige, som Teorien gerne vilde have, i deres Administration af de Inter-

esser, der er dem betroede, hvis Egoismernes ubændige Strid vedbliver at rase under alle Regeringsformer, saa er det ikke mindre sandt, at de menneskelige Onder vil afsvækkes i samme Forhold, som man skaffer Ræsonen, Fornuften, Indpas i Samkvemmet mellem Menneskene. Og hvem andre skal bringe den end vor Tids Ræsonnører, der søger at erkende den sociale Udviklings Love, og derigennem at forringe Lidelsen.

Clemenceau betvivler, at Summen af individuel Lykke er vokset; „thi det synes," siger han, „som om Fremskridtet kun er en stedsevarende Omformning af Glæder og Smerter." Dog mener han ikke, det kan nægtes, „at Livsvilkaarene er blevet bedre, og at en Gennemsnitslykke allerede er mere opnaaelig for Gennemsnittet af Menneskene. Og det er slet ikke saa lidt. — Det maa dernæst huskes, at hvad der fremtræder som Nederlag for en enkelt Dag sluttelig samler sig op til en Sejr for Aarhundredet."

Lige saa vel som Clemenceau paa det indrepolitiske Omraade tager Afstand fra Socialisternes Samfundsopfattelse, saaledes ogsaa i Forhold til Omverdenen. Den socialistiske Internationalisme og den dermed sammenhængende Antipatriotisme er Genstand for hans heftigste Kritik. Er Interessen for det sociale Spørgsmaal et Kendetegn for den ægte Demokrat, saa er Interessen for det nationale, mener han, det ikke mindre. Den nationale Frigørelse er et ligesaa betydningsfuldt Moment i Kulturudviklingen som den sociale. Clemenceau benægter ikke, at Patriotismen, saaledes som Tolstoy paastaar, er en Form for Egoisme, men dermed finder han ikke dens Berettigelse gendrevet. „Egoismen er den første Betingelse for Individets Opretholdelse og derigennem for enhver altruistisk, næstekærlig Handling. Er Mennesket ikke et Produkt af to modsatte Følelser, hvoraf den ene først lader ham henføre (rapporter) alt til sig selv, og den anden derpaa lader ham udføre (reporter) det mest

mulige til Næsten. Naar Tolstoy spiser Frokost, begaar han en Handling, der maa karakteriseres som Egoisme, eftersom der er Mennesker, som i den samme Time er martrede af Sult. Han spiser ikke destomindre Frokost, hvad jeg anerkender ham for. Og han benytter den indvundne Kraft til at støtte og lindre, i Gerning, Ord eller Skrift, hvem han kan, og saaledes som han kan. — — — Men Fædrelandsegoismen er som Fælles-Egoisme af en langt højere Natur, eftersom den gaar saa vidt, at den, naar det behøves, forlanger den fuldstændige Opofrelse af Selvet, det vil sige, den gaar til den yderste Grænse af Hengivelse for Næsten." Patriotismen, der for de doktrinære Socialister, som for Tolstoy, er en Rod til alt ondt, er i Clemenceau's Øjne tværtimod en væsentlig Kulturfaktor: Den holder Menneskene samlede i forskellige Grupper efter deres Fællesskab, i Afstamning, Tradition og Tanke, i Tilknytning til den Jord, hvor de er født, hvor Hjemmets Arne kalder, og hvor aarhundredgamle Følelser binder dem sammen. „Af denne levende Forskellighed fødes Medbejlerskab og Kappestrid, der er Fremskridtets Forudsætning." — — — „Til Fordel for Patriotismen taler, at den har frelst os ved Maraton, Salamis og Platæa fra Bedøvelsen fra Asien, og at den, da Asien fik generobret os gennem sine Guder, opretholdt uafhængige skismatiske Grupper, hvorigennem Menneskeaanden langsomt har befriet sig. Patriotisme, det betyder Forskellighed, og d. v. s. Frihed. Friheden har lige til vore Dage kun kunnet bevares og sikres ved at sætte Magt mod den fjendtlige Magt, som truer den. Vore Bestræbelser gaar ud paa at sætte Fornuftens Herredømme i Voldsmagtens Sted. Men at fordømme den Kraft, hvorigennem Mennesket har gjort sig fri, i Flæng med den, der har villet knuse det, det er at gøre sig skyldig i en mærkelig Sammenblanding." — — — „Hvad vilde nu om Stunder Tolstoy sige, hvis de gule Mænd, fordi de er de talrigste, og fordi de

maaske en Dag bliver de stærkeste, tog sig for at dræbe, tilligemed vore Nationaliteter, Vestens Tanke, som vi har modtaget fra vore Fædre, og som vi prøver at overgive større og højere til vore Børn? Han tror, han siger, at han vilde lade staa til. Men nej, det er ikke saa vel! Mennesket vilde snart komme frem i ham igen under Engleforklædningen. Han vilde forsvare sin Kristus, der er hans ideale Fædreland, naar han mærkede, at Sjælens Fædreland ikke kan skilles fra det andet." „Æresfølelsen, Følelsen af personlig Værdighed er," hævder Clemenceau, „ikke mindre nødvendig for Kollektiviteten end for Individet, naar den vil skaffe sig Respekt hos andre." „Hvorledes kan de," spørger han, „der saa ofte hævder Berettigelsen af Modstand og Oprør imod den Vold, der øves mod Personers Ret, forene denne deres Holdning med Opfordring til fejg Underkastelse under den Vold, der øves mod Kollektivitetens Ret?"

Det er forstaaeligt, at denne lidenskabelige og karakterstærke Mand, hvis Patriotisme — lige langt fra nationalistisk Chauvinisme og socialistisk Internationalisme — blot er et dybere og mere afklaret Udtryk for den Fædrelandsfølelse, der faktisk besjæler det store Flertal af det franske Folk, det er forstaaeligt, at han, som ingen anden, formaar at vedligeholde Fædrelandskærlighedens hellige Ild hos sine Landsmænd, og der er næppe Tvivl om, at han, der i 1871 stemte for fortsat Krig med Tyskland, denne Gang vil formaa atter og atter at spore sit Folk til ny Daad, indtil dets Maal er naaet.

I det foregaaende er forsøgt at gengive de karakteristiske Linier i Clemenceau's Væsen som politisk Personlighed. Det følgende har til Formaal at antyde typiske Træk i hans aandelige Fysiognomi som æstetisk-filosofisk Forfatter.

Clemenceau har som Skribent ydet det overordentlige. Hans Stil forener paa besnærende Maade den gallisk livfulde Fortællemaade med en knap, koncis, latinsk-lapidarisk Sætningsbygning. Han er lige frisk og oprindelig som Fortæller og Naturskildrer, som psykologisk Iagttager og som filosofisk Ræsonnør.

Sine moralske og religions-filosofiske Idéer har han i sammentrængt Form fremstillet i de klassisk-skønne Fortaler til Artikelsamlingerne: „la Mêlée sociale“ og „le Grand Pan“. Under Titlen „Aux embuscades de la vie“ fortæller han paa sin ejendommelig bidske, mandigt-sørgmodige Maade om Livets dagligdags Foreteelser og Hændelser. Beretningen, i Afsnittet „dans la foi“, om de tre Jøders tilfældige Møde om Natten ved Foden af Korset paa Torvet (au pied de la croix) og deres Samtale om Grundene til, at de er blevne kristne, er et lille Mesterværk af Fortællekunst. Ligesaa Fortællingerne i Afsnittet om Kærligheden „dans l'amour“, som f. Eks. Artiklerne om Duernes Kærlighedsliv (les pigeons) og om de to demimondæne Verdensdamers Reflektioner over Elskoven (le point de vue de Myrto), (l'épreuve de Panthia). Allermest tiltrækkende er dog maaske Fortællingerne i Afsnittet „l'ordre établi“, hvor han skildrer Smaakaarsfolk, som han har kendt, og deres hverdagsgraa, kummerlige Skæbner. „Et Liv har ikke først og fremmest sin Interesse paa Grund af usædvanlige Oplevelser, naar man ser nøjere til,“ siger Clemenceau (som det kunde være Kierkegaard), „saa er det vidunderlige det, som hænder os hver Dag, og Dueller, Knivstik, endog Automobilulykker, med Akkompagnement af Had, Jalousi, bedragen Kærlighed og Forræderi er kun vulgære Momenter i det gængse Livs enorme Drama fra Fødslen til Døden.“ Her er i Hovedtrækkene Beretningen om hans Barndomsveninde's hverdagstragiske Liv. Den har Krav paa at kendes, fordi den, i højere Grad

end hans andre lignende Historier, omhandler ham selv: „Hun var den skønneste Pige i min Landsby. Stor, velvoksen, med en sikker Gang, promenerede hun sin klare Latter udover Vendées Marker, Skove og Hulveje.“ Den lille Clemenceau fulgte hende og hendes Hund „Rødstrømpe“ (saaledes kaldet efter dens røde Poter) henover Markerne; og medens Køerne græssede, i spredt Orden, paa den anden Side af de Skellinier, Sognefogden havde afsat, fortalte de hinanden utrolige Historier. Han om Nantes og sine Bøger, hun om Dyrene, og hvad de tænker. Det bedste ved det hele var, at Pigen, alt medens hun lod sig beundre af Mændene og misunde af Kvinderne, var sin Ven tro. Han var ganske vist kun syv Aar og hun tyve. Men naar de kyssedes, generede det ikke. Først senere forstod han sin Ulykke. I Høsttiden, især naar der dansedes, var hun fejret som en Dronning. Hun kunde alle Egnens Sange og fremsnøvlede paa en Maade, der lød liflig i Landboens Øre, naive Kvad om Nattergalen og Rosen. „Hvedeblomst“ kaldtes hun selv efter sin gulbrune, sunde Teint, og Omkvædet paa en Sang „Fleur de Froment“, som en indfødt Barde havde skrevet til hendes Pris, lød paa, at Hvedens Blomst giver sit Korn, naar Høstkarlens Le rammer den. — — Det var uundgaaeligt, at Fleur-de-Froment før eller siden maatte møde Høstkarlens Le.

Hun kom i Tjeneste hos en velhavende Kræmmer, og en Dag ægtede hun sin „Husbond“, efter først at have givet ham et Par uomstødelige Beviser paa sin Skikkethed for Moderskabets Glæder og Pligter. Egnens Folk kunde bevidne, at der var intet usædvanligt ved hendes Liv. Hendes Mand pryglede hende kun om Søndagen efter Vesper, naar han havde drukket for meget ved Porten til Kirken. Hun blev ikke mere vred derover, end nødvendigt, for at alle kunde vide, at han ikke havde det sidste Ord.

Med Aartiers Mellemrum genser Clemenceau hende.

Første Gang ser hun endnu godt ud. Øjnene har bevaret deres Glans. Men Blikket er blevet skarpt, og der er Rynker ved Læben, som røber Livstræthed. Det kønne Navn har hun fremdeles; men Blomsten har tabt sig. Hun ler endnu, men synger ikke mere.

Anden Gang, længe efter, møder han hende i en af deres fordums Hulveje, drivende sin Ko paa Græs. — En gammel, rynket, brudt og færdig Kvinde. De taler sammen. Hendes Mand var død og havde efterladt hende en Smule Ejendele, men Børnene pinte og plagede hende, for at hun skulde overlade det hele til dem. „Jeg bliver nok nødt til at bestemme mig“, siger hun, „tænk min Søn slog mig forleden Dag, fordi jeg ikke kunde bestemme mig til at sige Ja eller Nej.“

Ti Aar senere gaar Clemenceau gennem en Naboby. Han ser en forfalden Hytte og faar at vide, at Barbots Kone dèr henlever sine sidste Dage. „Fleur-de-Froment“ eksisterer ikke mere. Nu hedder hun „La Barbotte“ efter sin Mands Navn. Clemenceau træder ind. I Tusmørket ser han en gammel, udtørret Skikkelse ryste under Stumperne af en Kaabe. I det pergamentsagtige, indskrumpne Ansigt slumrer en Rest af et Blik. Børnene betalte Aftægt. Fra Tid til anden bragte de hende lidt Brød og Suppe og Søndagslevninger efter Messe. Den gamle var halvt Krøbling og kunde daarlig hjælpe sig selv. En Pige skulde komme og se til hende en Gang om Dagen. Ofte glemte hun det.

„Hvorfor klages der ikke?“ siger Clemenceau uvilkaarligt. „Hvem skulde gøre det“, siger Pigen, „man har tænkt paa at tale med Notaren. men man vil nødigt have Ubehageligheder, og Børnene holder ikke af, at man blander sig i deres Sager.“

De gule Øjne glipper og fyldes med Taarer. „La Barbotte“ har genkendt ham. „De skal ikke bekymre Dem om mig,“ siger hun med en tynd Stemme: „Jeg trænger ikke

til noget. Mine Børn er meget gode. De kommer hver Dag. De tror maaske, jeg keder mig? Véd De, hvad jeg gør, naar jeg er ene? Saa synger jeg alle Sangene fra tidligere, indvendigt. Naar jeg er færdig, begynder jeg forfra. Det er ligesom en Rosenkrans: Præsten har skændt paa mig, han vil have, jeg skal sige Bønner, men Sangen kommer igen . . . Nu skal jeg rigtig synge een for Dem. Hvad for een? Fleur-de-Froment, Fleur-de-Froment."

Hun gjorde en Bevægelse som for at synge, og saa: „aah! Høstkarlens Le har været der, Kornet er væk, der er bare Halm tilbage og slemt ødelagt. Den er blevet slaaet for meget. De, som véd alt, Herre, kan De sige mig, hvorfor vi kommer til Verden?"

„Det skal jeg sige Dem en anden Dag, min gode Veninde — naar jeg kommer tilbage . . .

Jeg kom ikke tilbage." — — —

Det ligger i denne Forbindelse nær at spørge, hvorledes Clemenceau's personlige Livsanskuelse er? Er han Optimist eller Pessimist? Han er ingen af Delene, eller maaske rettere, han er en hel Del af begge Dele. Hans Livssyn har mest tilfælles med Stoicismens høje, mandigfaste Verdensopfattelse. „Vi anmasser os," siger han, „Pessimismens eller Optimismens Privilegium, eftersom vi finder Universet skikket eller ikke skikket for vore Formaal, som om vore Livsindtryk, der varierer med Øjeblikket, og snart er gode, snart daarlige, lod sig sammenlægge i en Bog med Debet og Kredit! Det er Daarskab at ville kræve Regnskab af de evige Kræfter, der ikke har anden Eksistensberettigelse, end at de eksisterer. — — — Mennesket tager fejl, naar det henfører Universet til sig, i Stedet for at henføre Individet til Universet." Clemenceau gør Marcus Aurelius' Ord til sine: „alt hvad der passer Dig, oh! Verden (Univers) passer mig". Han mødes i denne sin Synsmaade med Tankens Største i nyere Tid, Mænd som Spinoza og Goethe.

„Den menneskelige Udvikling", hævder Clemenceau, „kendetegnes ikke ved fortsat Fremgang. Der er Tider af Idealisme, Tider, der kendetegnes ved Handling, og Tider med forbigaaende Tilbagegang, men selv de mest forstyrrede Tider kendetegnes dog ved Kampe for et Ideal, endog i deres værste Dage, d. v. s. ved en Aktion henimod en bedre Menneskehed. Thi hvad enten Mennesket kender sig selv eller tager fejl af sig selv, hvad enten det tjener Idéer eller farer vild, drømmer det om at forskønne sin Livsdag gennem en ædel Kraftanstrengelse. Det stræber at sætte sit Præg paa noget. Det vil handle. — —"

Da den tyske Socialistfører v. Vollmar engang under en Samtale med Georg Brandes spurgte, hvad han troede paa, svarede Brandes, at han troede paa den menneskelige Dumhed, paa Udviklingens Langsomhed og Muligheden af kulturel Tilbagegang. Clemenceau's Bekendelse lyder smukkere og menneskeligere. Brandes overser, i hvilken Grad Geniers Dumheder kan sinke Udviklingen og bidrage til Befordring af kulturel Tilbagegang. Da Don Quixote var bleven gammel og træt af at føre Krig mod sine Vejrmøller, byggede han ifølge Brandes et Tempel for Dumheden. — Tilsidst blev han selv Præst i det. Omtrent ligesom Swift, der i sin Ungdom af human Interesse byggede et Galehus, og som gammel selv gik deri.

Resignationens Begreb er Clemenceau inderligt imod. Han kan beundre Buddhismens Højmodighed og Menneskekærlighed, men aldrig forsone sig med dens Passivitet overfor Livets Foreteelser. „Der er kun en Resignation," siger han, „som kan tilraades Mennesket: Underkastelsen under dets Væsens uundgaaelige Love, som har taget det af Støvet for at give det tilbage til Moder Jord. — Oprøret mod den højeste Skæbne er det eneste, der er absolut utilstedeligt. Men bortset herfra, er der humant og socialt ingen falskere Forestilling end Resignationens Idé. Det er den gud-

dommelige Lidelse, der ansporer Mennesket og driver det frem til Erobring af noget bedre. Hvis vor primitive Forfader havde nøjedes med sin Hule imod de vilde Dyr, hvis Kulden, hvis Sulten ikke havde ansporet ham til Anstrengelser for at skaffe sig Klæder af Huder, til Erobring af Ilden, til Forsøg paa Kultur, saa var det store Vidunder ikke blevet fuldbyrdet. — — — Og vid det, I Verdens Begunstigede, I som ikke finder den saa heftigt søgte Lykke i de Nydelser, hvori Eders blaserede Beruselse bedrøveligt spræller, vid, at Jordens Ulykkeligstillede er ikke resignerede og vil aldrig blive det: Det er Fremskridtets Lov. Det er Udviklingens Princip, som er Loven for Verden. Alt Fremskridt er kommen fra dem, der besvarede Kendsgerningens knusende Ja! med Aandens oprørske Nej! „Alt er godt," sagde man; de svarede: „Alt skal blive bedre." Og for Virkeliggørelsen af en Idé, som de aldrig skulde se, ofrede de deres Glæder, deres Liv. — — — Hvis Kristus havde resigneret, var han ikke steget op paa Bjerget for at forkynde Menneskene sit Evangelium. Hvis Paulus havde resigneret, havde han ikke forladt Molen i Seleukia, for at trodse Skibbrud paa Havet med det Maal at erobre Verden. Den Dag fastsattes Skæbnen for den store, ulykkelige Julian, der skulde fødes tre Hundrede Aar senere. Johan Huss, Luther, Rabelais, Etienne Dolet var ikke resignerede. Vort vidunderlige XVI Aarhundrede, vort smukke XVIII Aarhundrede staar helt i Oprørets Tegn. — — — Resignation hører ikke til Menneskets Væsen, og det er det, der skaber dets Storhed."

„Vi betaler Bevidstheden," siger Clemenceau, „med Lidelse, og vi løskøber os fra Lidelsen ved Døden. Saadan er Klausulerne i den Livskontrakt, som vi finder i Vuggen. Lad os antage den højsindet og med Glæde ... Til sin Tid vil det mest vanartede Menneske, som den, der har efterladt sig det ærerigste Spor, blive omhyggeligt begravet i

den samme Tavsheds Dyb. Men de har ikke levet med den samme Livsintensitet. Denne Glæde ved at leve fribaarent og storsindet, som alene det stærke Hjerte kender, naar det har givet sig helt og fuldt hen, den er Livet værd. — — — Det sunde Menneske akcepterer Verden med dens Eksistensvilkaar, som ingen kan unddrage sig. Han anvender alle sine Kræfter paa at handle, i Stedet for at tale ondt om Livet, og han gør Livet bedre og smukkere, idet han spreder omkring sig alt, hvad han formaar af sig selv. Kampen for Tilværelsen, det er den haarde Lov, som han formidler ved den supplerende Lov om Bistand til det svage. Smerter og Glæder gennemtrænger hinanden og kan ikke adskilles — — —

„Stakkels fuldkomne Guder, ude af Stand til at føle de højeste Smerter, som ikke kan dø, som ikke kan give Eder hen, ikke ofre Eders Liv til Fordel for det, som ikke er Eder: Den af Eder, der kunde hæve sig til at fatte en saadan Tanke, maatte for at virkeliggøre den, gøre sig til Menneske, og i sin højere Ufuldkommenhed finde Midlet til at overgaa de triste Guder, der er fordømt til altid at henføre alt til sig selv. — — Den største Gud behøver det lillebitte Menneske for at fuldføre sit Univers."

„Den store Pan (le Grand Tout)," siger Clemenceau, „véd ikke af sig selv, eller rettere, han véd kun af sig selv i os. Den store Pan former sig og bliver stor gennem os." Clemenceau har næppe gaaet i Skole hos Hegel, og dog er dette ganske den hegelske Tanke: at naar vi tænker Tilværelsen, tænker Tilværelsen sig i os, og at Verdensaanden gennem os arbejder sig frem til højere og højere Bevidsthed. „Hvem kan vide," siger Clemenceau, „om Livet og Døden paa vore Døgnkloder ikke er Stadier i en ukendt Udvikling henimod det store „Bliv til", som Tilværelsen arbejder sig henimod? Hvem skulde kunne gendrive Hypotesen om Menneskets og dets Jords Medarbejde

paa en eller anden vidunderlig Omformning, der vil indtræde i Fremtiden?“ Det er i og for sig ikke mere absurd at antage dette, end at tro, at Evigheden med os skulde have sagt sit første og sidste Ord. Men hvorom alting er, mener Clemenceau, „saa har Mennesket begrebet Retfærdigheden, og han har midt i Torturernes forfærdelige Rædsel fundet Storhed nok til at beherske sin Lidelse og støtte sin Lidelsesfælle. Han har vendt sig mod Næsten, han har hjulpet, han har elsket. — — Af det Onde er, under hans stærke Haand, det Gode fremsprunget.“ Saa smukt, saa menneskeligt tænker denne Mand, der hverken er Uldjyde eller Gimmerjøde, men i høj Grad Franskmand!

I Aaret 1900, i Dagene kort efter Aarsdagen for Kapitulationen ved Sedan, som Tyskerne havde fejret med vanligt Postyr, spadserede Clemenceau paa Maa og Faa i Tuileriehaven. Hans Tanker gjaldt Tyskland og dets Forhold til Frankrig: „Den, der har set de fredelige Øldrikkere i de tyske Byer, naar Flaget pludselig blev hejst, med et Slag forandre sig til germaniserede Horder, der løb over af troskyldig Uforskammethed; den, som har set Soldaten passere forbi, stivnet under den kejserlige Ørn, stolt over al den Omtanke, der er anvendt paa af ham at udvinde det Maksimum af Mord, der kan naas ved Hjælp af det moderne Fremskridt; den, der husker Elsass-Lothringens sukkende Byer, kynisk illuminerede af Sejrherren — den højeste Fornærmelse mod den Besejredes stumme Smerter — han kan ikke andet end føle, *at en skæbnesvanger Vilje vokser frem af dette tyske Folk, hvis nuværende Dyd og fremtidige Svaghed er: at lade Følelsen blive i Drømmen for i Livet kun at stole paa den brutale Kraft.*“

Krigsmændenes Holdning forekom ham i Grunden mindst udfordrende. Det var de Civiles Udseende og Væsen,

som slog ham mest og gav ham Følelsen af at staa overfor en koldsindig brutal Race. Han forstaar, *„at der i Centrum af Europa dannes en makedonisk Falanks paa 4 Millioner Mand i den Hensigt ved Hjælp af den brutale Magt at sikre Overherredømmet for en Race, der paa mærkelig Maade forener det gamle Barbaris Instinkter med den videnskabelige Civilisations mest raffinerede Mordmetoder.*

Prøjsen ræsonnerer, tager Tiden til Medarbejder og forbereder sig til paa den af Skæbnen bestemte Dag at spille det formidable Parti, hvis Indsats er hele Europa. Midlerne til Aktionen samles og fuldkommengøres hver Dag med en beundringsværdig Kunst, medens Demonstrationerne paa Sedandagen i deres enstemmige Élan viser, *at Nationens Moral ikke er mindre skikket til Forehavendets Virkeliggørelse.“* —

— Det skulde have været Georg Brandes eller en anden af de store Skønaander i København, der omkring Aarhundredskiftet havde haft Held til at forudsige noget lignende — hvad dog ikke er Tilfældet! Geniet vilde ikke have været længe om at faa sat sig i Relief som Statsmand og galet sin overmenneskelige Forudseenhed ud over Landet, hvorhos de mindre Talenter i talrige ledende Artikler vilde have komplimenteret og kommenteret den mageløse Mand. — En Clemenceau har andet at gøre end at samle og udstille sine egne, gamle Guldkorn. Han er saa rig; han strør Guldkorn ud hver Dag; hans Tanke er helt optagen af andre Ting. I endnu højere Grad end sin danske Kollega, Hr. Zahle, er han paa det rene med, at der er Krig i Europa. Han har endog sin Mening om den. Men paa det Punkt er han uimodtagelig for dansk radikal Statsmandsræson. —

Medens Clemenceau saaledes gaar i Tuilerierne, falder hans Blik paa en uventet Indskrift, der med store, gyldne Bogstaver flammer i Solens Skin paa Carrousel's Triumfbue for Napoleon: Det tyske Kejserrige falder.

„Carrousel's Monument har villet tale til de kommende Generationer og for dem proklamere de opnaaede Resultater, og saa bliver Ordene ved deres latterlige Modsætning til den levende Virkelighed det mest slaaende Bevis for Afmagten i disse militære Triumfer, som man tog sig for at berømme. — — —"

Og saa vender Clemenceau's Tanker sig til de tabte Provinser og den gamle Skellinie mellem Germaner og Galler. „O, Du forfærdelige Grænse ved Rhinen, som har været Vidne til saa mangfoldige Blodbad under Historiens Løb, venter dine Bjerge og Sletter nu paa nye Massakrer i Fremtiden? Ja — hvis vi ikke kaster den antike Tanke om latinsk Herredømme paa tysk Grund langt fra os. Ja — hvis Sejrherrerne fra 1870 nægter Genoprettelse for den uforglemmelige Vold mod Elsass-Lothringens Folk. — O, I, som har taget Paris, og som kommer igen for at se det med Baedeker i Haanden, lær, hvad disse brammende Proklamationer om den Stærkeres Magt er værd." — — —

„Hvis krænket Ret, miskendt Fornuft, forhaanet Maadehold skal skuffe vor Forhaabning, saaledes som eders krigeriske Foranstaltninger kun altfor klart forkynder det, saa vid, tyske Mænd, at Carrousel's Marmor er taalmodigt, og at det venter sin Dag. — —"

Saaledes skrev ved Aarhundredskiftet den Mand, der nu i Krigens fjerde Aar er bleven Frankrigs Konsejlspræsident og Krigsminister. Han har ikke Grund til at tage et eneste Ord tilbage, alt er blevet bekræftet. Der er intet at trække fra. Men Clemenceau har faaet en Del at lægge til. Det vil blive tilføjet. Alt, hvad der er stort i ham, alt, hvad han ejer af Kløgt og Vilje, Mod og Kraft, har denne Krig kaldt frem og mangedoblet. Hans Sjæl er ét med det bedste i hans Folk. Læs hans Hyldest: „In memoriam" til den faldne menige Soldat, skrevet under et Besøg ved Fronten. Hør Republikkens ældste Søn i fine, nænsomme og kærlige Ord

meddele „la Mère-Patrie“, at Brødrene er faldne, at hun kan være stolt af dem, at hun ikke maa tabe Modet, men være rolig og fattet. Saa forstaar man, at han er „le plus français des Français“ og derfor Dagens Mand.

Et konservativt dansk Hovedstadsblad udtrykte sin Forbavselse over, at Clemenceau i sin ministerielle Tiltrædelsestale ikke undsaa sig for at tale til sine Landsmænd om Kærlighed og Fordragelighed. Det var ikke, fandt Bladet, Ord, der klædte denne uforsonlige Oppositionsmand og bitre Polemiker. I Frankrig forundrer man sig ikke. Dér kender man det store, patriotiske Hjerte, som banker bag „Tigeren“s Skind; og dér véd man desuden af dyrekøbt Erfaring under tre Aars blodig, opslidende Krig, at Kærlighed og Fordragelighed ene formaar at opretholde den Enighed, der er Forudsætningen for et lykkeligt Udfald af Nationens stolte Kamp: for sit Liv, sin Frihed og sin Ret.

„Det er ikke Slut,“ sagde en lille Soldat til Clemenceau, da han en Dag paa Fronten besøgte en Ambulance i en sønderskudt Kirke. Soldaten sad paa en Blok ved Kirkeporten. Hans Staalhjelm, der var halvt smadret af en Granat, havde reddet hans Liv. Han ler fornøjet, medens han fortæller „sit Tilfælde“. „Det er ikke forbi,“ (c'est pas fini) gentager han. „Og det er Ord,“ skriver Clemenceau, „som de alle derude evindeligt har paa Læberne. Nej, det er ikke forbi, han talte sandt, den gode, saarede Soldat, — paa Post mod Tysken, lige til han ligger i Straaet i sin Ambulance —, og det vil ikke blive Slut, før naar vi af vor fulde, fri Vilje tillader, at det virkelig bliver Slut — en Slutning, der passer for os.“

Med den Slutning staar og falder Clemenceau.

„Siden 1871,“ skrev han den 15. December 1901, „har Tyskland Foden paa os. — Jeg vil, Jaurès til Trods, leve og dø som Franskmand og socialistisk Republikaner i Haabet om Befrielsen.“

Og hvis den nu ikke kommer? Hvis Haabet trods alt skuffes? Saa vilde Clemenceau dø. Saa vilde Republikkens gamle Kongetiger dø, dø som det saarede Rovdyr i Alfred de Vignys Digt: Il nous regarde encore, ensuite il se recouche, — — et, sans daigner savoir comment il a péri, refermant ses grands yeux, meurt sans jeter un cri.

Enhver Ven og Beundrer af Frankrig ønsker, at den 3. Republiks ældste og stolteste Veteran, Manden, der med Gambetta i 1871 vilde fortsætte Kampen „til sidste Patron“, maa opleve at se sit Haab opfyldt.

I December 1917.

„O hur sorg för morgondagen fostrar lumpenhet och kiv, hur det fega allvar kastar dödens skugga på vårt liv! Zeus, giv släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi! Då är träldomsoket fallet, då är världen skön och fri."

(Victor Rydberg).

„Aah! hvor Sorg for Morgendagen fostrer Lumpenhed og Kiv, hvor den fejge Alvor kaster Dødens Skygge paa vort Liv. Gud, giv Slægten Ungdomstanker haabfyldt Hu og Fantasi, saa er Trældomsaaget faldet, saa er Verden skøn og fri."

VI DANSKE OG VERDEN OM OS.

DANMARK er blevet holdt uden for Krigen — men dette beror hovedsagelig paa Forhold, hvorover ingen her i Landet har været Herre. Det er derimod ikke blevet holdt udenfor *Virkningerne* af Krigen, saa længe den stod paa; ej hellere vil det, sine radikale Statsmænd tiltrods, blive holdt uden for Følgerne af den Sejr, hvormed Krigen nu er afsluttet.

Danmark og det nye Europaskort.

Det sejrrige Udfald af denne Historiens mægtigste Kamp indebærer Ændringer saa vidtrækkende og saa gennemgribende af alle hidtil bestaaende Magtforhold ikke blot i Europa, men paa den hele Jordklode, at Spørgsmaalet om Danmarks udenrigspolitiske Stilling i Fremtiden maa paatrænge sig enhver, hvem det danske Folks Ve og Vel ligger paa Sinde.

Kan der fortsættes i de gamle Baner? Er en udenrigspolitisk Nyorientering paakrævet? Ligger Tyngdepunktet

for dansk Udenrigspolitik fremdeles i Berlin, eller maa det søges andetsteds? Danmark er jo ikke en Stat i Syd-Amerika, og selv om vi havde boet i Bolivia, vilde vi ikke kunne have undgaaet at mærke baade Dønningerne og Efterdønningerne af Krigen. Men vort Land har ligget som en lille udsat Tue paa Randen af Stormfloden. Ved Skæbnens Gunst, ved et lykkeligt Sammenspil af historiske og geografiske Omstændigheder er den ikke blevet revet med af Bølgerne. At ingen af dens Beboere har ønsket, og at dens ansvarlige Ledere har gjort deres yderste for at hindre, at den blev overskyllet, er kun en Selvfølge. Vi havde alt at miste, og lidet eller intet at vinde. Men Spørgsmaalet er, om ikke Landskabet, om ikke Europas-Kortet omkring os, efter at Krigens Stormflod nu er stemt og i Færd med at ebbe ud, viser sig at have undergaaet saa store Forandringer, at Forudsætningerne for den Udenrigspolitik, der maaske havde sin Berettigelse saavel forinden som under Krigen, nu for en væsentlig Del er bristede.

Vestens Stormagter, der før tegnede sig som blaa Bjerge i Horisonten, er rykkede os nær med tydelige Omrids. Det er nu England, ikke Tyskland, som er Østersøens Herre; men Danmark har fremdeles Stillingen som dens Portvogter. Hvor den tyske Militærstat rejste sig som en truende Fjældmasse over Danmark, har Krigen skabt en dyb vulkansk revolutionær Sænkning. Ingen kan forudse, hvilken Form det fremtidige Tyskland vil antage, men det kan med Bestemthed siges, at Fortidens er dødt og magtesløst.

Det russiske Kæmperige har spaltet sig i en Række Stater med en Tendens til atter at indgaa Forbindelse med hinanden.

En tre—fire ny Stater: Finland, Estland, Livland og Polen er ved at hæve sig langs Østersøen.

Det østrig-ungarske Kejserrige er slettet af Kortet, og

paa dets Plads er en Række nye Stater ved at rykke frem under det fælles politiske Feltraab: Løs fra Tyskland!

En tilsvarende Strømning gør sig mere og mere gældende i Finland, ligesom det samme i længere Tid har været Tilfældet i Estland, Polen og Livland.

I Sverige er den militær-politiske Aktivisme knust med Tysklands og Ruslands Sammenbrud, og et nyt demokratisk Gennembrud med sandsynligvis vidtrækkende udenrigspolitiske Forandringer i Følge staar for Døren.

Norge, hvis politiske Sympatier aldrig har været blandede, søger mere og mere resolut og aabenlyst at knytte sine politiske og økonomiske Forbindelser mod Vest.

Alle de neutrale Stater i Europa berøres paa iøjnefaldende Maade af den politiske Magtomvæltning, der er Følgen af Tysklands Nederlag og Sammenbrud. Men intet neutralt Lands udenrigspolitiske Stilling paavirkes saa direkte og dybtindgribende af Begivenhederne, som Tilfældet er for Danmarks Vedkommende. Vort Land vil i den kommende Tid befinde sig in medias res, som ingensinde i det sidste halve Aarhundrede, og København vil blive et storpolitisk Brændpunkt.

Hvorvidt, og i bekræftende Fald, hvorledes, maa denne Revolutionering i Forholdene omkring os virke ændrende paa Danmarks hidtidige udenrigspolitiske Kurs?

En Smaastats udenrigspolitiske Opgave.

Ikke uden Held har man her til Lands fra radikal Side søgt at bibringe Befolkningen den Tro, at en lille Stat ikke kan have en Udenrigspolitik i større Stil, end den vi hidtil har kendt i Danmark, at det klogeste og eneste, vi fremdeles kan gøre, er at holde til Huse med Tyskland og iøvrigt sige Alverden: Hus forbi. Men denne kortsynede Politik turde være mindre betryggende, end dens Ophavs-

mænd gaar ud fra. Det er en Fejltagelse at tro, at et lille Land altid staar sig ved at holde sig saa skjult som muligt og gøre sig saa lille som muligt. Intet er farligere for en Smaastat end at ligge død og forholde sig ligegyldig til Omverdenen. En Storstat har Raad til at lade en gunstig Lejlighed gaa ubenyttet hen, en Smaastat har det ikke. I en lille Husholdning gælder det dobbelt om at være paapasselig, om at agte paa Vind og Vejr og Tegn i Sol og Maane, om at følge Verdenskonjunkturerne og kende Storpolitikkens Marked. En stor Stat kan taale Slag og Tab; den kan forholdsvis hurtigt rette sig og komme paa Fode igen. En Storstat kan overse og forsømme sine Naboer uden at tage videre Skade derved. En lille Stat taaler ikke Formindskelse eller Forringelse af nogen Art; for den er det en Livssag at holde sig saa nøje som muligt underrettet om Styrkeforhold, Stemninger og Strømninger hos de Store, om deres Ønsker og Interessekonflikter, om de bedste Veje til at paavirke og vinde deres Øre og derpaa tage sit eget politiske Bestik efter dette.

Den historiske Baggrund.

Vil man imidlertid naa til en fuldt ud korrekt Opfattelse og Vurdering af Tendenserne og Retningslinierne i dansk Udenrigspolitik i Øjeblikket, er det ikke nok at analysere de ydre og indre Forhold for nærværende. Man maa vende Blikket tilbage mod den historiske Baggrund, der har præget dansk Opinion, og de storpolitiske Foreteelser og Magtfaktorer, der har bestemt danske Regeringers udenrigspolitiske Holdning. Man maa finde de Hovedtraade, der forbinder Fortiden med Nutiden. At forstaa er at kende Aarsag og Virkning.

Ligesom det i Frankrig uforbeholdent er blevet erkendt, at Oprindelsen til den fransk-tyske Krig maa søges i Begi-

venhederne i 1864 og i de nærmest foregaaende Aar, saaledes indrømmes det ogsaa med stor Redebonhed fra alle Sider i Ententelandene, at den nuværende Verdenskrig vilde have været udelukket, hvis den dansk-tyske Krig i 1864 var blevet forhindret. Men naar det er saa, skulde det synes desto lettere for den velvillige Iagttager at indse, hvilken gennemgribende Betydning Begivenhederne i 1864—70 og den derpaa følgende historiske Udvikling i Europa har haft paa det danske Folks politiske Orientering under den nuværende Krig. Det bør stedse haves i Erindring, at dansk Opinion er præget af og tegner sig paa Baggrund af Erfaringerne fra 1864, da vi lemlæstedes af de samme Centralmagter, der nu af Størstedelen af Verden er blevet bekæmpede som Majestætsforbrydere mod den menneskelige Kultur, og lodes i Stikken af dem, der baade moralsk og traktatmæsigt var kaldet til at være vore Forbundsfæller. Med 1864 kuldkastedes vore saa længe og saa ærefuldt forfægtede nationale Maal; vore højeste Forhaabninger led Skibbrud med vore hidtidige Udenrigspolitik. Hvad der endnu var tilbage efter Katastrofen af national Selvfølelse og politisk Uafhængighedstrang fik yderligere et Grundskud med Frankrigs Nederlag i 1870. Efter Prøjsens Sejr i 1870 bøjede Danmark sit Hoved under Skæbnens tunge Slag uden Haab om Hjælp i Fremtiden.

Det bør aldrig glemmes, at vi Danske siden da har levet ene, forladte og oversete i Skyggen af det Monstrum, der kaldtes det prøjsiske Militærautokrati, en Mare, hvis Art og Væsen længe har været kendt og fornemmet af dens kontinentale Naboer, store som smaa, men først efterhaanden under Krigen er blevet forstaaet af oversøiske Verdensmagter som de Forenede Stater og det britiske Empire. Kan det undre, at vi Danske under disse Vilkaar er blevet en Smule udenrigspolitisk farveblinde, at vi er blevet tilbøjelige til at se en sort Skygge overalt og blændes af det ny

Dagslys, ligesom forkomne Kælderbeboere, der længe, alt for længe, har levet forskræmte og bortgemte bag tilskoddede Vinduer.

Siden Aarhundredskiftet har vi derhos set den tyske Militærstat Aar for Aar vokse sig større og stærkere, brede sig mere og mere, komme os nærmere og nærmere, medens de, der dog i sin Tid havde paatænkt at yde os deres Støtte, forsvandt længere og længere ud i Perspektivet, visende os en Ligegyldighed, der tiltog i samme Forhold, som vor Nabo mod Syd viste os øget Interesse — snart anmassende og foruroligende, snart indladende og smigrende, men altid saa plumpt, som kun Tyskere kan smigre og anmasse sig.

Her ligger Hovedgrunden til det Faktum, at dansk Udenrigspolitik i de sidste 20—30 Aar har graviteret mod Berlin.

I Bismarcks Tid.

Saalænge Bismarck vedblivende bestemte Tysklands Forhold til Omverdenen, lagde denne Forskydning i vor udenrigspolitiske Kurs sig endnu ikke for Dagen. Vor Stilling til Tyskland karakteriseredes gennem hele den Bismarckske Periode ved en kølig, korrekt Tilbageholdenhed. Fra radikal Side har man fornylig (Prof. Aage Friis i „Tilskueren", Juli-Heftet) villet forklare dette Forhold som Udtryk for manglende diplomatisk Evne hos de konservative Regeringer: Man indlod sig, ankes der, ikke i virkelig politisk Drøftelse med Tyskland, man forsøgte ikke at udjævne de Modsætninger, der maatte opstaa, naar dansk Tænke- og Følemaade brødes med prøjsisk Styresæt.

Nej, det gjorde man ikke!

De konservative Regeringer saa tydeligere, end senere Venstre og de Radikale, hvor lidet frugtbringende og lovende Resultater, der vilde opnaas ved et saadant Eksperi-

ment. Men dernæst var Fristelsen til at indlade sig derpaa ogsaa mindre i den daværende Periode af Historien end senere. Paa den ene Side vilde en saadan Politik dengang være blevet følt som noget af en national Uværdighed, medens dette i den nyere Tid ikke længere har været Tilfældet. Saaret fra 1864 var i forrige Aarhundrede endnu frisk. Prøjsens Krig i 1870 og det deraf opstaaede fjendtlige Forhold til Frankrig, vor hidtil nærmeste Forbundsfælle, dets Nægtelse af at opfylde Pragerfredens § 5, Straffeophævelsen i 1878 af denne Artikel og den derpaa følgende Fortyskningspolitik i Nordslesvig var altsammen Omstændigheder, der ikke gjorde venskabelige Tilnærmelsesforsøg fra dansk Side anbefalelsesværdige. Men dertil kom, at det storpolitiske Faremoment dengang var langt ringere for Danmark end i nyere Tid. Der var ingen Grund til at være mere end høflig overfor Tyskland.

Bismarcks politiske Storværk var i det væsentlige til Ende med Sejren 1870 og Skabelsen af det ny tyske Kejserrige. Tyskland var militært og politisk mættet. For Bismarck gjaldt det i den følgende Periode fremfor alt om at befæste den vundne Magtstilling, at hævde og sikre det opnaaede mod fremtidige Farer og Anslag. Berliner-Kongressen, den gensidige Defensiv-Traktat med Rusland, Alliance-Traktaterne med Østrig og Italien, Tysklands nye Toldbeskyttelsespolitik, der indledede i Slutningen af 70'erne, er de væsentligste Udslag af denne Politik. Det samme gælder de stedse mere systematisk iværksatte Fortysknings-Bestræbelser i de polske, franske og danske erobrede Landomraader. Medens Bismarck i Midten af 70'erne paatænkte at slaa Frankrig ned igen en Gang for at være helt sikker, behøvede han ikke at nære lignende Planer overfor Danmark. Med os var han færdig, fra os havde han intet mere at frygte. Overfor Danmark havde han ikke længere aggressive Tanker, endsige positivt udformede Planer.

Endelig maa det erindres, at vor militær-politiske Stilling paa den Tid var langt mindre udsat og mislig end Tilfældet har været i de sidste Aartier. Tysklands Flaade var dengang ikke den alle Indvendinger tilintetgørende Trusel, som den senere er blevet. Dets for Danmark stedse mere faretruende maritime Konkurrence med England havde endnu ikke taget Fart, var overhovedet ikke begyndt. Luftskibe, endsige langt- og hurtigtgaaende Bombardements-Luftflaader eksisterede dengang ikke. Der var med andre Ord hverken fra et nationalt, udenrigsk- eller militærpolitisk, og iøvrigt heller ikke økonomisk, Synspunkt nogen Anledning for Danmark til at antage en anden Stilling overfor Tyskland end den, der betegnedes ved den høflige Tilbageholdenhed.

Wilhelm den Andens Tid.

Med Wilhelm den Anden begyndte en ny Æra i Tysklands politiske Historie. Bismarck havde gjort det til en Stormagt; Wilhelm den Anden vilde gøre det til en Verdensmagt, til en Koloni- og Flaademagt som England og samtidig til en alt dominerende Kontinentalmagt. Til Opnaaelse af dette højspændte Maal bruger han, som Bismarck, alle Midler: Magt, List og Smiger; men han bruger dem ikke med samme maalsikre Forudseenhed og Metode som Bismarck.

Sammenligner man den Politik, der raadede for Tysklands Skæbne fra 1860—1888 og den, der har præget det fra 1890 til 1918, vil man let se, at den ene var en stor Virtuos' og den anden en stor Dilettants. Bismarck's var altid klar paa Maal og Midler. Wilhelm den Anden er aldrig rigtig sikker paa nogen af Delene. Hans impulsive Natur præger i stedse mere iøjnefaldende Grad den tyske Udenrigspolitik. I Forholdet til Omverdenen er Tyskland blevet

Wilhelm den Anden, som det før havde været Bismarck. De vekslende Kanslere, selv en saa højtbegavet og overlegen Personlighed, som Fyrst Bülow, er kun Redskaber i Kejserens Haand.

Omkring Aarhundredskiftet tager Wilhelm den Andens Verdenspolitik for Alvor Fart, men stedse paa Maader og ad Veje, der endog i Tyskland forbløffer og foruroliger, og af Tyskerne selv træffende er blevet karakteriseret som Zig-Zag-Kursen. Den rummer, som allerede Bismarck har udtrykt det, og som Begivenhederne i stedse højere Grad har bekræftet det, mere Fantasi end sund Beregning. Det har ikke skortet Wilhelm den Anden paa Lejligheder til at vinde andre Stormagters, i Særdeleshed Englands, Venskab. Gang paa Gang har Chancen banket paa hans Dør, og Gang paa Gang har han forspildt eller ligefrem ladet haant om den. Det er fra første Færd ikke de andre Magter, der har indkredset Tyskland, men Tysklands Kejser og hans Redskaber, der ved en taabelig og udæskende Politik efterhaanden har omkredset Landet med en Ring af mistroiske og fjendtligsindede Naboer. Kronen paa Wilhelm den Andens storhedsvanvittige Politik er Krigen. Dens Iscenesættelse og Førelse fra Krænkelsen af Belgiens Neviralitet til Bukarest- og Brest-Litovsk-Freden betegner en fortsat Kæde af politisk Galmandsværk, af Forbrydelser mod Folkerettens som mod Kulturens og Menneskelighedens elementære Love.

Intet Under, at denne magtdrukne zig-zagløbende Verdenspolitik maatte vække Ængstelse og Uro hos de ansvarlige Ledere i et lille Naboland, der var lige saa militært afmægtigt i Forhold til Tyskland som geografisk og politisk isoleret fra den øvrige Verden.

Naar der i Nabostormagterne, som Frankrig, England, Rusland og Italien har været Statsmænd og Partier, der til det sidste har ønsket at arbejde for en politisk Forstaaelse,

en *modus vivendi* med Tyskland, saa kan det ikke undre, eller bebrejdes os, at det samme har været Tilfældet i Danmark. Selv *under Krigen* har der derhos i de paagældende Stormagter været et Kompromis- og Forsonligheds-Parti, der til Tider har haft en ikke ringe politisk Indflydelse. Kan det da forekastes os, at en lignende Tendens har gjort sig gældende i en under Krigen saa udsat neutral Smaastat som Danmark?

Systemskiftet i Danmark.

Vil man imidlertid tilfulde forstaa den Udsonings- og Tilnærmelsespolitik, der fra dansk Side efter Aarhundredskiftet indlededes overfor Tyskland, er det ikke nok at analysere den ny verdenspolitiske Æra og de voksende krigeriske Strømninger i Tyskland. Man maa endvidere have for Øje, at den demokratiske Liberalisme, der i sin Tid havde været Vidne til den Politik, som førte os til Katastrofen i 1864, nu holdt sit sejrrige Indtog i dansk Indenrigspolitik. Dette indenrigspolitiske Systemskifte har i væsentlig Grad præget dansk Udenrigspolitik i den følgende Tid.

Det Venstre, der kom til Magten i 1901, er paa det udenrigske og militære Omraade formet, præget og baaret af Hørup, den Mand, der i og for sig havde været nærmest til at overtage Dannelsen af det første Venstreministerium. Men Hørup's udenrigspolitiske Program er saa negativt som hans militære: Hvad kan det hele nytte? hvad er et Forsvar værd? vi kan jo ikke forsvare os. 1864 har vist os, at vore militære Anstrengelser i paakommende Tilfælde er forgæves, og hvad de var dengang, er de meget mere nu. 1864 har ogsaa lært os, at de, der skulde være vore Venner, lod os sejle vor egen Sø, da det kom til Stykket, og hvad de gjorde dengang, det vil de endnu mere gøre nu. Danske Soldater og fremmede Diplomater er lige unyttige. De første kan man intet opnaa med, og

de sidste kan man ikke stole paa. Lad os plante Kaal, lad os hyppe vore egne smaa Kartofler og blæse den øvrige Verden et Stykke; vi vil Fred og *kun* Fred. Danske Venstrepolitikere, hvis politiske Horisont naturligt ender, om ikke ved Gaardens Skræpper, saa dog ved Danmarks Grænser, har af Hørup faaet Attest for, at dette er godt og bør saa være.

Man maa blot ikke tro, at denne Tankegang er typisk dansk. Tværtimod, denne provinsielle Betragtningsmaade er typisk europæisk. Den har trivedes frodigt i alle Europas Demokratier, kun i Militærautokratierne i Centraleuropa havde den ingen Tilhold. Men netop derfor gjaldt det fremfor alt om at komme til Forstaaelse med disse.

Hertil kom endvidere, at de toneangivende Kredse i Danmark paa det aandelige Omraade religiøst, litterært og videnskabeligt, følte sig — alle Georg Brandes' europæiserende Bestræbelser til Trods — nærmere knyttet til Tyskland end til noget andet Land. Tyskerne, saadan som vi kender dem bedst, var Lutheranere som vi; det er ingen anden Stormagts Folk. Tyskerne kom *til os*, lærte vort Sprog, interesserede sig for vore kunstneriske og videnskabelige Frembringelser. Det var der ingen anden stor Nation, der gjorde — bl. a. ogsaa fordi England og Frankrig, saavel kunstnerisk som litterært er os mere end jævnbyrdige, medens Tyskerne æstetisk er de skandinaviske Lande underlegne. Tyskland trængte til og havde Brug for os. Det havde England og Frankrig ikke. Noget tilsvarende er Tilfældet paa det økonomiske Omraade, hvor tysk Industri efterhaanden i Danmark opnaar en værdifuld og for os uundværlig Afsætning af sine Produkter.

Under Venstres Fane.

Som Følge af samtlige disse ydre og indre Omstændigheder blev vor Udenrigspolitiske Opgave efterhaanden gan-

ske naturligt den enkle: for enhver Pris at undgaa Vanskeligheder med Tyskland, at hindre alt, hvad der med Skin af Grund kunde give det Anledning til Besværinger, at vise Tyskland, at intet var Danmark mere magtpaaliggende og dyrebart end et venskabeligt Naboforhold til den store Militær- og Kulturstat mod Syd. Vor Holdning overfor Tyskland kan under de første Venstreministerier ikke mere betegnes som den kølige Tilbageholdenheds, den er mere, den er blevet til en meget velvillig Imødekommenheds.

Hvor lidt man imidlertid i Danmark forstod sig paa tyske politiske Rænker, fremgaar deraf, at end ikke det danske Udenrigsministerium, før de Burtzewske Afsløringer i Fjor fandt Sted, har været paa det rene med, at Kejser Wilhelm i hvert Fald siden han i 1905 kom til København med Bjørkø-Traktaten, har haft Planer om i paakommende Tilfælde at besætte Danmark — for dets egen Sikkerheds Skyld — spærre Bælterne og saaledes lukke andre Magter ude fra Adgangen til Østersøen. Men dette viser, hvor lidt politisk Fordel der i Virkeligheden kunde opnaas og blev opnaaet ved den nye Kurs i Forholdet til Tyskland.

Med Hensyn til Slesvig er Resultaterne af de velmenende udenrigspolitiske Forsøg fra dansk Side ligesaa magre. Man var fra dansk Side villig til at give Afkald paa alle nationale Aspirationer, mod at Tyskland til Gengæld for sit Vedkommende gik ind paa ikke at mishandle Sønderjyderne. En kort Tid slog Overpræsident Bülow efter Ordre fra Berlin ind paa et mildere Styresæt end Köllers og Wilmowski's, men hverken den ny tyske Æra i Slesvig eller den paa dansk Hold som en stor politisk Sejr udraabte Optanttraktat førte til det af Kejseren ventede Resultat. Sønderjyderne opgav ikke af den Grund deres nationale Sympatier, ej heller formaaede kejserlig Smiger her i Landet, saa lidt som i Frankrig, at bringe Folket til at glemme de fraskilte Landsmænd. Følgen var, at Undertrykkelses-

Politikken, de gode danske Regerings-Bestræbelser til Trods, gik sin Gang som hidtil. Danske Venstremænd forstod sig ikke som franske Statsmænd paa kejserlig tysk Udenrigspolitik. De formaaede ikke at gennemskue dens egentlige Væsen og Motiver; men danske Politikere tabte ikke Humøret og opgav ikke Ævret saa hurtigt og saa let som den tyske Kejser.

De Radikales Indsats

Den radikale Regering fortsatte og forstærkede den af Venstre-Regeringerne indledede udenrigske „Aktion". Den velvillige Imødekommenheds Politik blev under Radikalismens, de saakaldte „Europæeres", Auspicier til en hjertelig Tilnærmelse til Tyskland, en virkelig Entente Cordiale. Det gjaldt nu ikke længere om at undgaa Vanskeligheder, men om at slaa Streg over de bestaaende, om at gøre Tyskland forstaaeligt, at man fra dansk Side betragtede dem som betydningsløse, formelle Biting i Forhold til den egentlige Realpolitik. Det ledende Princip var ikke mere det i politiske Forhandlinger gængse: *Do ut des!* men et *do,* for at du skal lade være at gøre mig Fortræd! Gang paa Gang forsikredes det fra dansk Side, at det eneste, man ønskede, var at gøre Tyskland tilpas. Gang paa Gang bedyrede Herrerne i Wilhelmsstrasse, at Tyskland mente os det godt og kun var opfyldt af de oprigtigste Hensigter — det samme forsikrede Kejseren, som bekendt, Kong Albert, og von Jagow den belgiske Gesandt i Berlin, samtidig med at den tyske Generalstab forberedte Indfaldet gennem Belgien. — Det slesvigske Spørgsmaal voldte den radikale Regering højt regnet nogle Smaagenvordigheder af kontormæssig Natur. Nationale Anfægtelser har aldrig besværet radikale Politikere her i Landet. Men trods denne robuste Tankegang fik Radikalismen dog i Virkeligheden aldrig mere ud af si-

ne udenrigspolitiske Bestræbelser, end Venstre havde opnaaet. Tilnærmelsespolitikken overfor Tyskland har bragt os alt i alt lige saa lidt Ære som positive Fordele. Vi har i Forholdet til Tyskland stedse høstet flere Avner end Sædekorn og oftest faaet Stene for det Brød, vi med Rette eller Urette ventede. Man gjorde Tyskland sin Opvartning og var glad, naar man ikke fik Utak.

Tilbageslaget i Danmark.

Under disse Omstændigheder er det forstaaeligt og tilgiveligt, at Offentligheden i Danmark efterhaanden mistede Sansen for udenrigske Proportioner og Konstellationer, at Blikket sløredes, og at Ævret mere eller mindre gaves op. Naar vor Politiks fornemste Opgave var at „gøre gode Miner til slet Spil", at holde det gaaende med en Nabo, der politisk og økonomisk, saavel som moralsk og nationalt, betød en større Fare for vor Selvstændighed end nogen anden Magt, og for hvem der i Virkeligheden kun fandtes — og historisk kun kunde forventes — liden naturlig Sympati i den brede Befolkning, saa er det kun rimeligt, at *Menigmand* i Danmark vendte sig i Ligegyldighed og Lede fra udenrigspolitiske Anliggender, helligede sig sin daglige Dont, sin Ager og sin Handel, uden andet Ønske eller Maal end at faa „Lov til at være i Fred".

Vort Forhold til Omverdenen, Indhentelsen af Oplysninger om, hvad der foregik i Tilværelsen uden om os selv, blev Ting, hvormed Offentligheden sysselsatte sig det mindst mulige. Jo færre der efterhaanden vidste Besked og brød sig om at vide Besked, jo ringere og svagere blev Kontrollen med vor Stilling udadtil. Alle kender de udenrigske Farcer, der fra Tid til anden udspilles i vort *Folketing,* naar en Mand af Oppositionen efter Aftale med Regeringen fremkommer med en af Regeringen paa Forhaand

billiget Interpellation, hvorpaa Udenrigsministeren oplæser en i Forvejen mere eller mindre kendt Erklæring, hvorefter alle uden Debat med Tak erklærer sig tilfredse og beroligede. Der er i Virkeligheden i det demokratiske Danmark blevet drevet en *Kabinetspolitik* mere ukontrolleret og mere uafhængig af Folket eller Folkets Repræsentanter end i noget af Europas saakaldte Autokratier.

Om det nye politiske Udvalg betyder nogen gennemgribende Ændring heri, er vistnok tvivlsomt, og vil væsentligt bero paa, i hvilket Omfang dette Udvalg kan forlange Oplysninger af udenrigsk Natur, og hvorledes det vil benytte Adgangen dertil. Kan det forlange at blive gjort bekendt med de politiske Indberetninger, der under Krigen er indkommet fra de danske Gesandtskaber i henholdsvis Berlin, London og Paris, vil det have Mulighed for at danne sig en selvstændig Mening. Men beror det som hidtil paa Ministeriet, hvilke Oplysninger det skal have, og hvilke ikke, vil Kontrollen vistnok blive lidet effektiv. Kun faa Rigsdagsmænd formaar selvstændigt ud fra egne Erfaringer at øve Kritik, at oplyse og vejlede, og færre vover det. Dansk Udenrigspolitik er blevet en sær og farlig Sortekunst, der ganske overlades til visse Troldmænd, som tros og beundres med en troskyldig Naivitet, fordi ingen tør eller er i Stand til at vurdere deres virkelige Kvalifikationer og Virksomhed. De fleste ser Verden og Danmark indefra, provinsielt med danske Øjne. Korrektivet, Vurderingen udefra, fra Omverdenens Synspunkt, mangler i iøjnefaldende Grad.

Det er faa, der i den danske Rigsdag sidder inde med positiv Indsigt og Oplysninger om udenrigske Forhold, og færre endnu er i Besiddelse af personligt Kendskab til fremmede ledende Statsmænd. Kun faa har Forudsætninger for at kunne vurdere og bedømme bestaaende storpolitiske Forhold eller forudse interstatslige Nydannelser og Omgrupperinger af de bestemmende udenrigske Magtfak-

tører. Polske, tjekkiske, rumænske, sydslaviske og græske Politikere er husvante i London og Paris; de færdes jævnligt udenfor deres Land og befinder sig i regelmæssig Forbindelse med ledende Personligheder, i Vesten som i Rusland. Danske Rigsdagsmænd rejser ikke i Udlandet, højt regnet i Tyskland, og har ingen fremmede Forbindelser; de kan gennemgaaende ingen fremmede Sprog, allerhøjst Tysk, og mangler saaledes væsentlige Betingelser for at kunne danne sig et udenrigspolitisk Overblik og alsidigt Skøn. Kun faa Journalister har den danske Presse, som formaar at skrive en virkelig velfunderet og indsigtfuld Artikel om udenrigspolitiske Anliggender, om ogsaa blot paa et enkelt Felt. Man behøver kun at læse det officielle Regeringsblad „Politiken"s Ledere, hvis væsentligste Betragtninger nu gennem fire Aar har været de samme ensformigt tilbagevendende Fraser om, at Freden synes nærmere — Ledere, der vel skulde betragtes som Udtryk for den højeste Indsigt — og man vil have en Forestilling om det gennemsnitlige Lavmaal.

Uden Tvivl har toneangivende radikale Kredse forstaaet Krigen ligesaa daarligt, som de forstod Tiden før Krigen. Man undervurderede dengang de Strømninger, der bar mod det store militære Opgør, og tillagde de ideelle Tendenser en Værdi, som de ikke havde. Man troede, at Fredskongresser, interparlamentariske Møder og den internationale Arbejderbevægelse vilde være i Stand til at besværge de nedrivende Tendenser i Tiden og skabe international Ro og Stabilitet.

Paa samme Maade saa man i Krigen kun Slagteri og Galskab og oversaa dens ideelle Side, dens nyskabende Evne og konstruktive Indebyrd. Man var før Krigen Idealist i Modstrid med Virkeligheden, som man under Krigen har været Realist og Rationalist i Modstrid med Krigens sande Væsen. Man fortolkede alle dens historiske Foreteelser og

Begivenheder snævert materialistisk og fornægtede de ideelle Momenter. Man var blændet, fortumlet og kujoneret af Tysklands Magtudfoldelse, overfor hvilken man saa stillet vor egen militære Afmagt og politiske Isolation. Man glemte, at Retskravet er en Fordring, som før eller senere maa honoreres, ogsaa i internationale Forhold, og at Retfærdighed som praktisk Transaktion i Længden betaler sig bedre end det raa Magtstræb med Tilbehør af Voldsfærd og Brutalitet. Man troede, at Sejren vilde tilfalde den moderne tyske „Vilje til Magt“, og at Danmark ifølge sin geografiske og politiske Stilling i Fremtiden, som hidtil, var henvist til at leve mere eller mindre af dennes Magts Naade.

Alt dette forklarer den Holdning, toneangivende radikale Kredse herhjemme har antaget til Krigen og de krigsførende, og som kortelig kan udtrykkes saaledes: I Krigens første Tid forventede de indviede her, ligesom i Sverige, at Tyskland vilde sejre, og undsaa sig ikke for med et vist skadefro Velbehag at give Udtryk for denne Forventning. I Krigens anden Del gjorde de sig med febrilsk Iver til Talsmænd for en Forstaaelsesfred uden Sejrherrer eller besejrede. I Krigens sidste Del var de opfyldt af en oprigtig Frygt for, at Tysklands Nederlag skulde blive altfor grundigt, og nu efter Vaabenstilstanden bæver man af Medlidenhed med det uskyldige Offer for de Allieredes Brutalitet. Ud fra denne Grundtendens forstaas det ogsaa bedre, hvorfor de samme Kredse i hele den forløbne Tid langt mindre har interesseret sig for, hvad Ententen gjorde eller agtede at gøre, end for, hvad den efter deres Mening burde gøre eller burde have gjort.

Dansk og Svensk.

Ud fra en kras materialistisk Synsmaade mødtes konservative svenske Militarister og Aktivister med radikale

danske Passivister og Pacifister. Udgangspunktet og Forudsætningerne var forskellige, men Konklusionen var den samme: Orientering mod Syd og Tilnærmelse til Tyskland.

I Sverige vilde man spille en stor udenrigspolitisk Rolle, i Danmark vilde man slet ingen Rolle spille.

I Sverige dømte man de krigsførende aabent og frimodigt imellem fra Karl den Tolvtes Eventyrtrone. I Danmark fældedes der formummede og tvetydige Kendelser fra den neutrale Retfærdigheds Højesteret.

I Sverige holdt man paa Tyskland, fordi man troede, at en tysk Sukces var Vejen til Ros og Magt i Fremtiden. I Danmark holdt man sig til Tyskland, fordi man troede, at det var den rette Vej til at undgaa Vanskeligheder og fremtidige Farer.

Svenske Konservative ønskede Rustninger, for i paakommende Tilfælde at kunne kæmpe sammen med Tyskland. Danske Radikale ønskede Afrustning for at sikre sig mod at komme til at kæmpe imod Tyskland.

Det svenske Højre var Tysklands Don Quixote — hvilken Kamp mod Vejrmøller er der ikke blevet ført i Sverige af Tysklands derværende brillante Sekundanter — medens dansk Radikalisme var dets altid velmenende Sancho Pansa.

Men Passivisterne i Danmark har forregnet sig som Aktivisterne i Sverige, og de har gjort det paa en langt mere beskæmmende Maade. I Sverige havde man dog et udenrigspolitisk Maal, en Plan, en positiv Politik, selv om i sine Forudsætninger forfejlet. I Danmark gik alt ud paa det ene at holde Spillet gaaende, at lempe sig igennem paa bedste Beskub.

Set paa kort Sigt for Dagen og Vejen har vor politiske Holdning vistnok været hensigtsmæssigere end Sveriges. Set paa langt og Sigt og maalt med det nye Europas Alen, fal-

der de danske Passivister ligesaa grundigt igennem som de svenske Aktivister. I Sverige har man under Krigen set Udslag af en Selvforherligelse, der ikke var uden en vis sympatetisk Effekt. I Danmark raadede en officiel Kombination af Selvovervurdering og Selvnedværdigelse, som i lige Grad er komisk og tragisk.

Radikalismen og Neutraliteten.

Vore toneangivende „Europæere“ har under denne Krig vist sig som det allermest hjemmespundne Parti. Enhver fribaaren og uafhængig Ytring af national Selvfølelse, der sporadisk og momentvis har været ved at bryde frem, blev paa Stedet manet ned med Trylleordet: Neutralitet, bag hvilket de radikale Magthavere hidtil har formaaet at indtage en saa overlegen og uangribelig Position. Enhver Kritik af Regeringens udenrigspolitiske Holdning var eo ipso en Trusel mod Danmarks Sikkerhed og Selvstændighed. Derimod indrømmedes der Regeringspressen en vidtgaaende udenrigspolitisk Ytringsfrihed og navnlig en næsten ubegrænset Tilladelse til Kritik af de krigsførende Vestmagter.

Det lykkedes virkelig at bilde Befolkningen ind. at Danmarks Forskaanelse for Indblanding i Krigen er en speciel radikal Fortjeneste, som ingen anden Regering kunde have gjort den efter. Og dog er det sande Forhold det: For det første, *at* der ikke findes et neutralt Land paa Jorden — Belgien undtagen — som ikke er blevet holdt uden for Krigen, naar det selv har villet det — først og fremmest af den simple Grund, at Tyskland ikke ønskede flere Fjender og Ententen ikke flere Allierede.

For det andet: *at* det, hvis Verdenskrigen var begyndt som en engelsk-tysk Krig, vilde have været umuligt at holde Danmark udenfor. Den radikale Regering vilde da kun ha-

ve haft Valget imellem to Alternativer: enten at indtage Belgiens Stilling eller Luxemburgs.

Hr. Borgbjerg har forlængst og „Politiken“ fornylig — under Omtalen af den nye Forsvarskommission — forkastet det belgiske Standpunkt og i indirekte Vendinger anbefalet det Luxemburgske Eksempel. For ikke at gøre Luxemburg Uret, bør det dog bemærkes, at kun Belgien havde et Valg. Luxemburg var internationalt forpligtet til ingen Hær at have og kunde derfor ikke vælge. Men det er altsaa dette, der forekommer danske Radikale og Socialister det politiske Ideal for en fri Stat. Spørgsmaalet er blot, om det danske Folk i det givne Tilfælde havde givet dem Lov til at praktisere det. I hvert Fald kan vort Folk ganske sikkert lykønske sig til, at det ikke i 1909 valgte de Radikales Forsvarsordning eller rettere Fornægtelsen af ethvert regulært Forsvar, thi da havde Følgen uden Tvivl været, at Danmark i August 1914 og senere under Krigen maatte have fundet sig i hvilke som helst ærekrænkende Overgreb fra Tysklands Side mod vor statslige Uafhængighed, Overgreb, som vilde have gjort vor Neutralitet til en intetsigende Fiktion. Det er vort nuværende skrøbelige Forsvarsberedskabs Fortjeneste at have overbevist Tyskland om, at det ikke saa sin Regning ved saadanne Krænkelser og Attentater paa vor Selvstændighed.

Men forøvrigt fortjener det overfor de radikale Neutralitetsfraser at fremhæves, *at* det i Lande som Italien, Rumænien og Grækenland netop var de konservative Partier, som holdt igen, medens de liberale, folkelige Regeringer med velberaad Hu styrtede disse Lande i Krigen.

Endelig kan det anføres, *at* andre neutrale Stater, som f. Eks. Holland og Sverige i Løbet af Krigen for kortere eller længere Tid har haft konservative Regeringer, uden at de dog af den Grund er blevet krigsførende.

I Danmark har imidlertid de toneangivende Radikale i den Grad hamret Neutralitetens undergørende Væsen og Betydning ind i den almene Bevidsthed, at Befolkningen er blevet tilbøjelig til at tro, at Neutralitet ikke blot betegnede Viljen og Ønsket om at blive holdt uden for Krigen, men ogsaa, at det kunde være os saa temmelig ligegyldigt, om det blev den ene eller den anden Part, der sejrede. Den store Verden var vanvidbetagen; Fornuften raadede kun i det lille radikale Parti i det lille neutrale Danmark. Systematisk er det danske Folk gennem en af Regeringen direkte eller indirekte behersket Presse blevet instrueret om, som Strudsen, at stikke Hovedet i Busken, indtil Uvejret var drevet over. Ministeriet vaager, hvorfor saa beskæftige sig med den forrykte Verden?

Men Strudsepolitikken er en mislig Ting; den har den Ulempe, at Strudsen ikke ser eller forstaar, hvad der foregaar omkring den, medens Omverdenen ganske tydeligt ser Strudsen, endda fra dens alleruheldigste Side. Og naar Strudsen omsider en Gang vover at tage Hovedet ud af Busken, vil den have ondt ved at finde sig til Rette. Den vil famle efter sin Plads i den ny Verden ude af Stand til at finde Traaden i de Begivenheder, der er gaaet den forbi, medens den sov med Hovedet i Busken.

Vore ledende Radikale kan ikke, som Lykkens Yndling Aladdin, med den gode Samvitigheds Ret frimodigt og selvsikkert tage vor nye og uventede Tilværelse i Besiddelse. De vil, som Jeppe i Baronens Seng, af deres hule Tand og andre Skrøbeligheder blive mindet om, hvem de er.

Vort Folk er blevet lykkelig forskaanet for Krigens Rædsel. Det er ogsaa paa saa beskæmmende Maade blevet holdt ude fra al Delagtighed i dens Storhed, at den nye Tids Morgenrøde, der uden Fortjeneste fra vor Side, nu ogsaa lyser for Danmark, uvilkaarlig maa bringe enhver ærlig Dansk til at slaa Øjnene ned. Vi høster adskilligt bedre, end vore

radikale Førere har saaet. Men Menigmand i Danmark begynder saa smaat at ane, hvor lidt der i Virkeligheden er at være den radikale Regering taknemmelig for, naar al den behændige Selvforgyldning tages af.

Radikale Statsmandsord under Krigen.

Man behøver blot i Flæng at tage et Par Eksempler af de Snese af Udtalelser om Krigen, der er fremkomne fra Regeringen og i dens Presse, og man vil hurtigt faa en Anelse om, hvor fjernt de politiske Realister her i Landet har staaet fra den Virkelighed, der omgiver dem, en Virkelighed, hvor ideelle Kræfter har spillet og spiller en faktisk og praktisk Rolle, som de i sørgelig Grad har forregnet sig ved at negligere, og lade haant om. Tag Konsejlspræsident Zahles storpolitiske Stikord til de Ringsted-Vælgere og dermed til det danske Folk: „Krigen vedkommer ikke os; der kæmpes ikke om vore Interesser". En saadan Synsmaade kan man til Nød trække paa Skulderen af i England; i Frankrig saarer og harmer den; thi rent bortset fra, at Danmark er den eneste neutrale Stat ,som har et betydningsfuldt nationalt Mellemværende, der endnu henstaar uafgjort, saa maa vel selv den enfoldigste nu kunne indse, at Danmark har politiske og økonomiske Interesser af vitaleste Betydning, som for en lang Fremtid vil blive afgjort ved Udfaldet af den nuværende Krig.

Tag Indenrigsminister Rodes Ord til den amerikanske Associated Press Korrespondent i December i Fjor: „Det danske Folk vil Fred og *kun* Fred, og den Dag, Præsident Wilson vil række Haanden ud til Fred, vil det danske Folk velsigne ham." Efter at Amerikas demokratiske Præsident i to Aar har bestræbt sig for at holde Fristaterne uden for Krigen, efter at han omsider har set sig nødsaget til at kaste Amerikas Lod i Vægtskaalen til Forsvar for de frie Nationers Uafhængighed og Ret, anraaber et lille neutralt Lands

Minister ham om snarest at skaffe Fred. Paa et Tidspunkt, hvor hele den store amerikanske Nation er ved at trække i Khaki med den jernfaste Beslutning at føre Krigen igennem til en absolut og afgørende Sejr, finder Hr. Rode det opportunt, skal vi sige — paa det ulykkelige og lidende danske Folks Vegne — at fremsætte en autoritativ Henstilling om Fred, bare Fred, jo før jo hellere, ligegyldig om sejrrig eller ikke.

Tag Forsvarsminister Munchs Ord for kun et Par Maaneder siden: „Det danske Folk mangler Kaffe og Petroleum.“ Man maa være dansk Statsmand af Hr. Munchs Støbning for at kunne finde det nødvendigt og hensigtsmæssigt to Maaneder efter, at de Allieredes sejrrige Offensiv mod det tyske Militærautokrati er begyndt, da at forkynde den blødende og kæmpende Verden, at Danmark mangler Kaffe og Petroleum. Thi rent bortset fra, at Handelsoverenskomsten med Amerika var ved at blive til Virkelighed, saa er den tørre Sandhed den, at der ikke for Øjeblikket findes et Land i Europa, hvor der spises saa godt, og hvor Krigen er blevet mærket saa lidt som i Danmark.

For kort Tid siden holdt endelig Hr. Rode i Studenterforeningen et objektivt filosoferende Foredrag om Krigens Væsen og Folkenes Forbund. Saaledes er Radikalismens Bidrag til Klarlæggelse af Verdenssituationen, radikal Tolkning af de Tanker og Følelser, der besjæler det danske Folk i Øjeblikket. Men Hr. Rode og hans Meningsfæller hører aabenbart ikke til de Statsmænd, hvem Krigen, som Englands radikale Premierminister siger, har gjort 100 Aar ældre. Danske radikale Statsmænd har intet lært og intet glemt.

Tysklands Stilling efter Krigen.

Den Offensiv, der begyndte den 18. Juli og nu er bragt til en sejrrig Afslutning, kan paa enestaaende Maade karak-

teriseres med den franske Digters Ord i Anledning af Slaget ved Waterloo: „Det var slet ikke en Kamp, det var en Frontforandring af den hele Verden."

Naar om lidt kortere eller længere Tid de Allieredes Fredsbetingelser er blevet til Virkelighed, vil det tyske Folks fremtidige Skæbne, dets Ve og Vel for en væsentlig Del vise sig at ligge i Storbritanniens og Amerikas Haand.

Mod Vest, Syd og Øst vil det være omgivet af fjendtligsindede Stater. Belgien og Frankrig mod Vest, Italien og Serbien mod Syd, Rumænere, Tjekker og Polakker mod Øst. Ingen af disse Folk vil være opsat paa at genoptage Forbindelsen og Samkvemmet — aandeligt, økonomisk, politisk — med Tyskland.

Alle har de været forurettet og ydmyget, udbyttet og udpint af Centralmagterne. De véd, hvad det nære Naboskab har betydet, hvad god Tro har været værd, og hvorledes velvillig Imødekommenhed er blevet lønnet. Deres Erfaringer er saa dyrekøbte, som deres endelige Triumf har været det. Paa det aandelige Omraade vil der ikke blive slaaet Bro over Fortiden i de første Aartier. Og paa det materielle og økonomiske vil Forbindelserne saa vidt gørligt blive indskrænkede til det strengt nødvendige.

Tilbage staar det britiske Empire og Amerika. Ingen af disse Verdensmagter har nogensinde været undertrykt af Tyskland. Ingen af dem har kendt Naboforholdet til Tyskerne med dets Overgreb og Tilsidesættelser. Vil de give det besejrede og knuste Tyskland en Chance, er det i deres Magt. Vil de holde det nede, bestemmer de uindskrænket i hvilken Grad og i hvilket Tempo. Thi ved Siden af at have de førnævnte kontinentale Staters særdeles velvillige Øre, er de begge transatlantiske Verdensmagter, hvis Orlogsmarine vil beherske Verdenshavene saa godt som suverænt, og hvis Handelsflaade fuldstændig vil do-

minere den internationale Søhandel, medens Tysklands er reduceret til et Minimum.

De vil derhos raade ubestridt over Tilførslerne af Størstedelen af de Raastoffer, uden hvilke Tysklands Industri og Landbrug for lange Tider vil være ude af Stand til at komme paa Fode igen: Bomuld, Kobber, Gummi, Petroleum, Olie, Foderstoffer, Majs etc.

Det russiske Marked, hvortil Tyskland eksporterede for Milliarder, vil ligge i deres Hænder. Det samme er Tilfældet med Tysklands Marked i Sydamerika, hvis Stater forlængst har stillet sig i fjendtligt eller ligegyldigt Forhold til Centralmagterne og allerede er langt inde i økonomisk Samarbejde med de Forenede Stater.

Materielt har dernæst hverken Amerika eller Storbritannien lidt Tab og Svækkelser, der kan sammenlignes med deres Allieredes paa det europæiske Fastland. Staar de Forenede Stater og det britiske Empire sammen, opretholder de den bestaaende politiske Forstaaelse — og dette vil de sikkert gensidigt se deres Fordel ved, selv om der paa det økonomiske Felt vil opstaa en ret skarp Konkurrence — lykkes det dem dernæst at bringe Ro og Orden i Rusland, vil de tilsammen økonomisk og politisk beherske fire Verdensdele og det meste af Asien. Alle Jordens rigeste Egne og værdifuldeste Produkter vil staa til deres Raadighed. Tyskland vil faa, hvad de giver det. Dets tyngende Stats- og Krigsgæld vil forøges med Byrden af en mægtig Krigsskadeserstatning. Har det ikke været indkredset før Krigen, vil det være det bagefter. I Vest, Syd og Øst maa det bede sig frem. Dets Arbejdsevne er for Aartier saa svækket som dets Produktions- og Købeevne. Med et sejrrigt og mægtigt Frankrig i Vest, et nyt Italien i Syd og en Række kraftige, frie Nationer paa det gamle Østrigs Plads, vil Tyskland i enhver Henseende være reduceret til en Stat af tredie Klasse. Kun mod Nord, over Holland og Skan-

dinavien, speciell Danmark, har det en praktisk og brugbar Mulighed for Genoprettelse af sine tidligere Forbindelser med Omverdenen. Her er Tysklands Haab og vor Fare.

De politiske Følger for Danmark.

Under de saaledes foreliggende, aldeles forandrede Verdensforhold skulde det ikke synes vanskeligt at indse, at hvad der i Danmark tiltrænges, er *en ny politisk Orientering.* Tiden er kommet, da Danmark maa have en Udenrigspolitik, som det ikke har haft og ikke har været i Stand til at have i det sidste halve Aarhundrede. De Forudsætninger og Synspunkter, der har været de ledende, holder — for saa vidt de overhovedet har haft Berettigelse — efter de sidst stedfundne storpolitiske Omvæltninger ikke længere Stik. Efter Tysklands i alle Henseender fuldstændige Sammenbrud kommer de Hensyn, der saavel politisk som økonomisk har været bestemmende for Danmarks Stilling til Omverdenen, ikke mere i Betragtning paa samme Maade som hidtil. Tyskland kan og bør herefterdags ikke indtage Pladsen i første Række, maa tværtimod blive den sidste blandt de Stormagter, med hvilke dansk Udenrigspolitik i Fremtiden vil have at regne. Det er ikke længere Tyskland og Rusland, der er de bestemmende Magter i Østersøen; ej heller er Tyskland Enehersker, saaledes som det har været det efter Ruslands Sammenbrud. Tværtimod, Tyskland er reduceret til en beskeden Østersøstat jævnsides med flere andre, medens England er blevet den enevældige Herre. Den 20-aarige Magtspænding mellem England og Tyskland er hævet. Kraftprøven mellem dem, der nu er endt med Englands Sejr, har medført, at Hegemoniet i Østersøen herefterdags tilhører England.

Prøjsisk Autokrati og russisk Anarki, Wilhelm den Andens Militarisme og Lenin's Bolschevisme har bibragt Europa nyttige Lærdomme, og navnlig har disse Foreteelser,

efterhaanden som de under Krigen har afsløret deres sande Væsen, indlagt sig stor Fortjeneste ved at lære England Kontinentalpolitik og Geografi. Med de tidligere tyske og russiske *mare clausum*-Planer i Erindring, yderligere levendegjort gennem denne Krigs sømilitære og kommercielle Erfaringer i Nord-Europa, er det sandsynligt, at England i Fremtiden vil vide at fastholde og anvende sin Magtstilling i Østersøen.

Følgen for os Danske vil blive, at vi i enhver Henseende kan staa ganske anderledes uafhængige af Tyskland, end Tilfældet har været i Fortiden. Det er i de Allieredes og specielt i Englands og Amerikas Interesse at støtte enhver „Løs fra Tyskland"-Bevægelse" i vort Folk. I et halvt Aarhundrede har Tysklands Politik overfor Danmark hovedsagelig staaet i Foruroligelsens Tegn og er blevet mødt med en tilsvarende Holdning af underdanig Servilitet fra vor Side. I Fremtiden vil det lægge sig efter en anden Politik, en venskabelig og fredelig Indtrængningspolitik. Det er allerede i Færd med at bestille sit Bord og reservere sine Pladser i vort Hus. Det vil med al en foretagsom Fallens desperate Energi forsøge paa dansk Grund at faa et nyt moralsk og økonomisk Fodfæste, en ny Basis for sin Genrejsning som Stormagt og Tilfredsstillelse af sin verdenspolitiske Ærgerrighed. Jo mindre Tyskland er farligt, jo mindre „schneidig" og „schroff" det præsenterer sig, jo mere det kommer til os ikke som Herren, men som den oprigtige Ven, des mere har det Chance for at kunne regne med smigret Forfængelighed og snobbet Hjertelighed fra dansk Side. Men Tyskland vil altid være en Fare for vor økonomiske Frihed og nationale Uafhængighed, fordi det er os nærmere end nogen anden Stormagt, og fordi det kender os bedre. Optræder det forekommende og behændigt, vil det være i Stand til at sluge os lidt efter lidt og næsten ubemærket af os selv.

Naar dertil kommer, at stærke Kræfter herhjemme, som i Sverige, følger en Retningslinie, der direkte udtalt eller i det skjulte begunstiger en fremtidig Tilnærmelse til Tyskland, saa turde det være klart, at ethvert muligt Skridt burde tages for at kontrabalancere disse Tendenser. Alle Bestræbelser fra dansk Side for at skabe et nationalt og politisk større, stærkere og mere uafhængigt Danmark falder ganske i Traad med de sejrrige Vestmagters Interesser og kan paa Forhaand regne med deres Sympati. Medens Tyskland uden Tvivl vil bestræbe sig for at faa Danmark til Udfaldsport for fremtidige økonomiske og politiske Fremstød, ønsker man fra Ententens Side at se det som et Bolværk mod kommende tyske Udvidelseslyster. Man ønsker aldeles ikke at benytte Danmark til aggressive Foretagender mod Tyskland, man ønsker blot, at det skal lade være med at lade sig benytte af dette Land.

Det er sandsynligt, at de neutrale Lande efter Krigen af England, Frankrig og Amerika vil blive klassificerede i nevtrale af 1. og 2. Klasse, og at dette navnlig vil faa Betydning paa det økonomiske Omraade.

Produktionen og Udbuddet af Raavarer beherskes af de nævnte Stater. I de første Aar efter Krigen vil det være saa knapt i Forhold til Behovet og Efterspørgslen, at det vil være umuligt at tilfredstille alle. Selv om Tyskland ikke direkte bliver økonomisk boycottet, vil det blive det indirekte. Først skal de Allierede selv forsynes, dernæst de neutrale Stater, hvis politiske Holdning under Krigen er blevet anerkendt og paaskønnet af Ententen, derpaa de neutrale af 2. Klasse, de, der har holdt sig væsentligt orienteret mod Tyskland og indrettet sig paa Tilnærmelse til dette Land, og endelig tilsidst de tidligere Modstandere i Krigen.

Hvis det, tiltrods for hidtidige udenrigspolitiske Fejlgreb fra vor Side, lykkes Danmark at opnaa en 1. Plads, vil dette utvivlsomt mindre skyldes vore politiske Fortjenester

af Ententen end vor geografiske Beliggenhed, som medfører, at Vestmagterne i Fremtiden for en væsentlig Del vil have Valget imellem at søge økonomisk Samarbejde i Nordeuropa med Danmark eller med Tyskland, og det tør da antages, at de med de sidste Aartiers Erfaringer i Erindring vil foretrække Makkerskab med Danmark for Makkerskab med Tyskland. — — —

Efter at Vaabenstilstanden nu er sluttet, staar vi overfor en Tid, hvor ingen engelsk-tysk Magtkonflikt længere truer vor Stilling, og hvor der ikke mere vil være nogen Krig med Tyskland at holde os uden for. Hovedsagen er derfor nu, hvilken Politik, man indenfor Neutralitetens Rammer har fulgt, og hvilken man i Fremtiden agter at følge.

Danmark er ved sin geografiske Beliggenhed militært, politisk og økonomisk blevet en storpolitisk Faktor, som det ikke har været det siden Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Dansk Statsmandskunst staar overfor vidtrækkende og hidtil ukendte Problemer. De virkelige politiske Vanskeligheder synes først at melde sig for det neutrale Danmark, efter at de krigsførende i Hovedsagen er komne over deres. Løsningen af det sønderjydske Spørgsmaal, den forestaaende Ordning af Sejladsforholdene gennem Bælterne og Kielerkanalen, Fastsættelsen af Polens, Finlands, Østersøprovinserne og Ruslands fremtidige internationale Retsstilling er altsammen Emner, hvis Behandling vil faa gennemgribende Betydning for Danmarks politiske og økonomiske Vilkaar i kommende Tider.

Bliver Danmarks Udenrigspolitik ledet med sikkert Blik for Maal og sikker Anvendelse af Midler, holder vi os orienteret til den rette Side, i rigtig Vurdering af den Rolle, Vestmagterne og de nye Stater i det nære Øst vil spille for vor fremtidige Stilling i Nordeuropa, har Danmark utvivl-

somt Udsigt til en Udvikling som baltisk Søstat, som man hidtil ikke har kunnet forestille sig. — —

Regeringens Tyskerkurs og Socialdemokratiet.

Under disse Omstændigheder synes den danske Regerings gennem Hr. Staunings Ophøjelse til Fagminister paany bekræftede Pagt med den tysk-venlige Gruppe af vort Socialdemokrati at virke meget udæskende og vil i hvert Fald ikke bidrage til at vinde den Tillid hos Ententemagterne, som den i saa høj Grad mangler og under de nu foreliggende Verdensforhold i saa høj Grad trænger til. Dette vil saa meget mere være Tilfældet, som denne taktiske Manøvre uden Tvivl for en ikke ringe Del har været dikteret af Ønsket om at gøre det umuligt for de ententevenlige Elementer, der befinder sig i glædelig Fremgang og Udvikling indenfor vort Socialdemokrati, at detronisere de tysk-venlige Magthavere, der i Øjeblikket behersker det.

Naar det tages i Betragtning, at Regeringen ikke alene aldrig har taget Afstand fra d'Herrer Stauning og Borgbjergs diplomatiske og kommercielle Virksomhed, men tværtimod Gang paa Gang officielt har billiget begge Dele, saa er det indlysende, at det sidst foretagne Skridt af Udlandet vil blive opfattet som en Godkendelse af Hr. Staunings udenrigspolitiske Sympatier og Orientering. Ministeriet gør saa at sige hans Stilling til sin, idet det har godkendt saavel Hr. Staunings tyskinspirerede Aktion i Stockholm som den endnu mere forsmædelige Parvusaffære. Endvidere har ogsaa „Socialdemokraten"s storpolitiske, ententefjendtlige Pressefelttog stadig haft Regeringens stiltiende Billigelse.

Den Mand, hvis nærmeste Partifæller som de tyske Kej-

sersocialisters Gæst i sin Tid besøgte det undertrykte Belgien og, ligesom de, fandt alt dér i sin Orden, holder nu sit Triumfindtog i den danske Regering samtidig med, at paa den ene Side hans belgiske Kolleger Vanderwelde m. fl. indtræder som Kong Alberts Ministre i det befriede Belgiens første Regering, og paa den anden Side Hr. Staunings tidligere kejsertro tyske Meningsfæller overtager Ledelsen af Tysklands første republikanske Regering. Som Medlem af den danske Rigsdag har Hr. Stauning nu, formentlig for at sætte Kronen paa sit politiske Storværk, lykønsket den belgiske Rigsdag til Befrielsen fra det tyske Aag! Denne Mand, der, skønt dansk Minister, spillede en saa opsigtvækkende Rolle som Telegrambefordrer til Petrograd og som Tolk i Stockholm for de tyske Højresocialister, og som ikke undsaa sig for at tilægge Wilson's Krigserklæring de tarveligste kapitalistiske Motiver, denne Mand, for hvem Nationalitetsidéen altid var et tomt Begreb, tager, uden at møde Protest fra nogen Side, sin Plads i den danske Regering som Fagminister for Arbejde og social Forsorg, paa samme Tid som Amerikas Præsident overfor patriotiske dansk-amerikanske Borgere forsikrer, at Løsningen af det sønderjydske Spørgsmaal ikke vil blive glemt under Arbejdet for i Overensstemmelse med Retfærdighedskravet at befri de af Tyskland voldførte Landsdele for Undertrykkelse. Ministeriet kan næppe være i Tvivl om, at denne dets Forfremmelse af Hr. Stauning ikke har vundet Bifald hos Ententen, men Ministeriet synes ikke at tillægge dette nogen større Betydning.

Enhver, der véd, hvor værdifuld en udenrigspolitisk Rolle Hjalmar Branting har spillet for Sverige, og i hvor høj Grad det skyldes ham, at Sverige ikke er kommet i større Miskredit hos Ententen, end Tilfældet er, vil ogsaa være paa det rene med, hvormeget entente-venlige Socialdemokrater kunde gøre sig fortjent i Danmark, hvis de

vilde tage Bladet fra Munden og i Ord og Gerning bryde med den af Stauning og Borgbjerg-Partiet dyrkede Udenrigspolitik i tyske Socialisters Ledebaand — tilmed *de* tyske Socialister, som Begivenhedernes Gang saa uhjælpeligt har kompromitteret. Hr. Stauning nyder saa liden Agtelse ikke blot hos Ententelandenes Regeringer, men ogsaa indenfor disse Landes socialdemokratiske Partier, der simpelt hen betragter ham som Kommissær for de tyske Partifæller, at det af Hensyn til Danmarks fremtidige internationale Stilling oprigtigt maa haabes, at der inden længe sker et Omslag indenfor vort Socialdemokratis Ledelse, saaledes at andre Førere bliver dets toneangivende Talsmænd overfor Udlandet.

Tyskerkursen og Sønderjylland.

Det er intet løfterigt Varsel for vor udenrigspolitiske Fremtid, at Hr. Stauning er blevet optaget i Regeringens intimere Kreds, men endnu mindre lovende end dette Skridt er Ministeriets Stilling til det sønderjydske Spørgsmaal, ikke mindst i de sidste Par Maaneder. Dets Handlemaade i denne Sag viser tydeligere end noget andet, at det til det sidste har været hallucineret af den Tvangsforestilling, at Tyngdepunktet for dansk Udenrigspolitik stadig er og forbliver i Berlin. Det er ikke Hensigten her at komme nærmere ind paa de fra officiel eller halvofficiel Side begaaede Fejltrin i denne Sag. Fra alle Sider ønsker man i al Fald foreløbig, at Glemselens og Hemmelighedsfuldhedens Slør kastes over de stedfundne Misgerninger; men det er ogsaa tilstrækkeligt at omtale de Hovedmomenter, der er offentlig tilgængelige og som tilfulde blotter Regeringens Syn paa Sagen. At dette under Begivenhedernes Gang øjensynligt er undergaaet betydelige Ændringer, er i og for sig ingen Bebrejdelse; værst af alt vilde det have været, om den op-

rindelige radikale Betragtningsmaade var blevet fastholdt uforandret.

Før Krigen var nemlig de radikale Politikeres Standpunkt, som allerede omtalt, dette: Det sønderjydske Spørgsmaal bør saavidt muligt annulleres for ikke at lægge Hindringer i Vejen for en dansk-tysk Entente Cordinale og for saa vidt muligt at fjerne enhver Gnidningsmodstand i Danmarks Forhold til Tyskland. *Efter Krigen* kan Stillingen med en Omskrivning af Gambettas Ord om Elsass-Lothringen karakteriseres saaledes: Tal aldrig derom, tænk aldrig derpaa, for at Tyskland ikke skal irriteres eller gøre os Bebrejdelser. Man maa fra dansk Side fremfor alt bestræbe sig paa at være Tyskland til Behag. Spørgsmaalet om Tilbagegivelse af Nordslesvig bør derfor afvises, medmindre den sker som en frivillig Akt fra tysk Side og i fuld Overensstemmelse med Tysklands Ønsker.

Umiddelbart før Tysklands Nederlag er Stillingen denne: Danmark bør saa hurtigt som muligt søge at opnaa en venskabelig Overenskomst med Tyskland om Spørgsmaalet, af Hensyn til dets fremtidige Forbindelse med dette Land.

Efter Nederlaget er Synspunktet: Sønderjyderne maa selv arrangere sig med Tyskland, den danske Stat bør ikke direkte blande sig i Spørgsmaalet. Den Clausenske Linie opreklameres paa Forhaand som den Grænse, der ønskes af det danske Folk og Flertallet af Nordslesvigere; et mellemslesvigsk Spørgsmaal eksisterer ikke. Ententen underrettes om, at hvad der ligger ud over nævnte Linie, vil vi ikke have.

Alle Standpunkter, ogsaa det sidste, er, som Ministeriets Optræden har vist, blevne forladte. Begivenhedernes dramatiske Forløb i Sønderjylland, som andetsteds, har, som det er sket før, overgaaet de radikale Statsmænds Forudseenhed. Hvad man ønskede, var et Forhaands-Arrangement med Tyskland, inden Fredskonferencen træder sammen.

Det havde været saa rart at kunne møde op paa Fredskonferencen og sige: „Saaledes ønsker den danske Regering Sagen ordnet; dens Standpunkt er ogsaa den tyske Regerings og er derhos godkendt af Flertallet af det danske Folk og Flertallet af de danske Sønderjyder. Sagen behøver nu blot af Ententen at tages til Efterretning".

Først havde man aabenbart tænkt sig en direkte Overenskomst med Tyskland. En saadan vilde baade have givet Ministeriet Æren for Spørgsmaalets Løsning og rehabiliteret dets hidtidige udenrigspolitiske Kurs ved at krone den med et virkelig positivt Resultat. Tyskland vilde paa sin Side ved sin højmodige Handlemaade kunne gøre sikker Regning paa Danmarks Taknemmelighed og Sympati. Grunden vilde være lagt til en fremtidig Tilnærmelse mellem de to Folk, en Entente Cordiale, mere rig og frugtbringende end den, de Radikale hidtil har kunnet glæde sig ved.

Planen var god, men den gik ikke.

Der kom, saa synes det, nogle kedelige Entente-Smaaslæder i Vejen; men det til Grund liggende Standpunkt blev ikke opgivet hverken fra den danske eller tyske Regerings Side. Ganske vist stillede Dr. Solf sig absolut afvisende til Sønderjydernes af H. P. Hanssen i Rigsdagen fremsatte Krav, men det var kun camouflage, hvad der straks betydedes Rigsdagsmanden og yderligere tilfulde fremgaar af Dr. Solfs senere udfærdigede Brev til H. P. Hanssen.

Meningen var aabenbart den: Sønderjyderne har intet Retskrav i Henhold til den af Frankrig i Pragerfreden indsatte § 5; men naar den tyske Regering af egen fri Vilje højsindet og ædelmodigt godkender det Wilson'ske Selvbestemmelsesprincips Anvendelse paa de Befolkningsdele, „der kommer i Betragtning", saa har Tyskland Krav paa Sønderjydernes og vort Folks Paaskønnelse, og saa tør det gøre Regning paa et meget venskabeligt Forhold til Danmark efter Krigen.

Efter at den første Aktion var mislykkedes, har man fra dansk officiel Side sikkert virket for og fremskyndet, at Sønderjyderne selv tog Spørgsmaalet i deres Haand og privat søgte at bringe denne Sag til en Forhaands-Løsning i Forstaaelse med den tyske Regering. Fremgangsmaaden, Taktiken er en anden, men Regeringen havde ogsaa ad denne Vej Udsigt til at se sine oprindelige, til Grund liggende Maal virkeliggjorte og faa det danske Folks Billigelse af den hidtidige tyskorienterede Politiks Fortsættelse i Fremtiden.

Selv om den tyske Regering for Tiden er et meget problematisk Begreb, og selv om Dr. Solf, der halvt er det gamle Regimentes Mand, var en lige saa usikker Autoritet som Prins Max, er det dog disse Faktorer, der principalt er blevet taget Hensyn til under den danske Regerings uofficielle Meningsudvekslinger med Tyskland. Ententen er kun subsidiært kommet i Betragtning. Regeringen har fra første Færd hverken omtalt eller spurgt de Allierede. At de er Sejrherrer og vore sønderjydske Landsmænds Redningsmænd, har aabenbart ikke forekommet den et Hovedmoment i Sagen. Den synes snarest at have opfattet dem som udenforstaaende Trediemænd, som farlige og ildesindede Stater overfor Danmark, uforstaaende og ubekymrede om det lille Lands Vel, Trediemænd, som det fremfor alt gjaldt om at overbevise om Nødvendigheden af vedblivende at dyrke det venskabelige Naboforhold mellem Danmark og Tyskland, kort sagt, bringe til Forstaaelse af vore fremtidige vitale Interesser i Forhold til Tyskland.

Men saa sker der det bemærkelsesværdige, at Sønderjyderne, saasnart de er kommet til Bevidsthed efter den mangeaarige tyske Bedøvelse, straks: for det første appellerer deres Sag til de Allierede, for det andet sætter det mellemslesvigske Spørgsmaal under Debat. Den danske Rege-

ring har herefter kun haft at gøre sure Miner til godt Spil. Skridt for Skridt har den maattet trække sig tilbage til den af Sønderjyderne og Oppositionen her i Landet angivne Stilling.

Det er Sønderjydernes Fortjeneste, ikke Regeringens, at have udtalt de to Ord: De Allierede og Mellemslesvig, og derefter nødt Regeringen til at gentage dem. Det holdt haardt, men det lykkedes. Sønderjydernes Aktion har bevirket, *at* den sønderjydske Sag har faaet det Omfang, den fortjener at faa, *at* den er blevet indbragt for det Forum, hvor den hører hjemme, og *at* den danske Regering er blevet definitivt forhindret i, direkte eller indirekte, at foregribe Sagens Løsning.

Det vilde ikke med Føje kunne bebrejdes Sønderjyderne, om de fortrinsvis saa Sagen fra et ensidigt slesvigsk-dansk eller slesvigsk-tysk Synspunkt. Det vilde være uretfærdigt at dadle dem, ifald 50 Aars Trældom under tysk Aag havde gjort dem en Smule udenrigspolitisk kortsynede. Men nu er Forholdet tværtimod det, at Sønderjyderne har vist sig at have forstaaet deres Sags internationale Beskaffenhed og dens Betydning fra et europæisk Synspunkt, medens den danske radikale Regering fra første Færd har behandlet den just saa snævert og ensidigt, som det kunde ventes, naar man kender dens inderste politiske Motiver. Med vanlig Snuhed og Bjergsomhed har den forstaaet at udnytte det Forhold, at det for de søndersydske Ledere staar som et Hovedmaal saavidt muligt at sikre sig mod Farer og Indgreb fra det tyske Element i deres fremtidige nationale Eksistens. For Regeringen har partitaktiske Hensyn, Ønsket om at sikre sin egen politiske Position indadtil og udadtil øjensynlig spillet Hovedrollen. Hvis vor politiske Stilling og Anseelse hos det sejrrige Udland ikke desto mindre er reddet, hvis vi, trods alt, ender med at til-

høre Europas gode Selskab, saa er Fortjenesten ikke den radikale Regerings, men Sønderjydernes og det menige danske Folks.

Dersom Sønderjyderne ikke et halvt Aarhundrede havde ført en stedse utrættelig Kamp for deres Ret, dersom vort nationale Problem var bleven løst i 1864, eller senere ved Opfyldelsen af § 5 i Pragerfreden, er det kun altfor muligt, at vi i dette Øjeblik — takket være den Politik, der begyndte i 1902 og som, selv efter Krigens Ophør, til det sidste er blevet forfulgt med en Blindhed, der gaar langt over Rimelighedens Grænser — vilde have fundet os hjælpeløst strandet i en Entente Cordiale med Tyskland og højst sandsynligt ogsaa med Sverige. Det er den stedse blødende slesvigske Vunde, det er det danske Folks slumrende nationale Stolthed og deraf følgende naturlige politiske Antipati overfor Tyskland, der stadig har bremset de radikale Regeringer, hindret dem i at lade haant om nationale Værdier og afholdt dem fra at begaa de Taabelighedens Misgreb, hvortil de stedse var rede, og som er de uundgaaelige Udslag af en Politik, der kun fatter og følger et ensidigt kynisk-materialistisk Interessesynspunkt. Denne Politiks Dage vil forhaabentlig snart være talte. Den kan maaske i Tiden før og til Dels under Krigen have haft sin Berettigelse; derom kan tvistes. Men fortsat efter Tysklands Nederlag, trukket ud i sine yderste Konsekvenser, efter at Grundlaget for den er forsvundet, hører den til de politiske Synder, som er til Døden, og som i hvert Fald sikkert vil blive husket Regeringen paa Regnskabets Dag.

Det danske Folk har Krav paa at høres.

Et nyt Tidsafsnit af Danmarks Historie er inde, en Tid, hvor de nationale Kræfter, der saa længe har været kuet og holdt nede, atter kan faa Lov til at udfolde sig frit, disse

Kræfter, som trods alt findes, og som i sidste Instans er dem, der bærer et Folk — bærer det oppe, naar det i Nedgangstider gælder om at redde Stumperne, og fører det frem, naar det i Opgangstider gælder at skabe noget nyt. Det er ikke nok at have reddet Skindet og Skinnet. Det gælder herefterdags om at bygge en Fremtid, der er vort Folk og dets bedste historiske Traditioner værdig.

Vi nærmer os med uimodstaaelig Hast et Øjeblik, der er ligesaa skæbnesvangert og afgørende for vor hele Fremtid, som Aarene 1814 og 1864. Det danske Folk er af sin Regering og dens halvofficielle Haandlangere blevet holdt i systematisk udenrigspolitisk Uvidenhed. Tiden er moden, da dette danske Folk burde kræve at blive spurgt og hørt. Lad det dømme selv, vælge selv og vrage, hvad det mener bør vrages. Lad det ikke blive spist af med gyldne Ord og hyklerske Fraser af politiske Førere, som i Virkeligheden kun i grumme ringe Grad fortjener at benævnes saa. Lad det tage sin Skæbne i sin egen Haand og selv besegle sin Fremtid. Det er dets uomtvistelige Ret. Det er fornuftigt og oplyst nok dertil. Lad det snarest faa Lov til at sige, om den nuværende radikale Retning, der regerer det paa to Stemmers Flertal i Folketinget og et samlet Mindretal i Rigsdagen, er dets sidste Ord om dets udenrigspolitiske Stilling; om det radikale Ministerium og det nuværende Folketing, der er valgt paa rent indrepolitiske Linier, uden at de udenrigspolitiske vidtrækkende Problemer, der nu ligger for, blev berørt eller drøftet ved sidste Valg, om disse Regeringsfaktorer — som de staar og sidder — har Generalfuldmagt og Carte blanche fra Nationen til at lede og afgøre dens Stilling til Udlandet i denne historiske Time. Mangfoldige Mænd i Landet er dog efterhaanden klare paa, at den hidtidige radikale Udenrigspolitiks Forudsætninger og Forventninger er kuldkastede, at den har været baseret og indstillet paa ganske andre Muligheder end dem, der

nu er blevet til Virkelighed, og at den hele hidtidige Tendens og Orientering derfor nu er baade ufyldestgørende og skadelig for Landet.

Gang paa Gang har Oppositionen haft Lejlighed til at styrte det nuværende Ministerium, og lige saa ofte er den sprunget fra. Gang paa Gang har den foreslaaet Dannelsen af et nationalt Samlingsministerium, der under de foreliggende Verdensforhold ikke alene vilde have været det eneste naturlige, men ogsaa i umaadelig Grad vilde have bidraget til at hæve og befæste vort Lands Prestige i Udlandets Øjne. Men Gang paa Gang har Ministeriet og Regeringspartierne nægtet det Medvirken.

Valg kan vi ikke faa, fordi de Konservative frygter, at Venstre skal blive for stærkt, og fordi Venstre frygter at komme til at staa overfor en mægtig og kompakt radikal-socialistisk Opposition. Et nationalt Samlingsministerium kan ikke dannes, fordi de Radikale og Socialdemokraterne foretrækker at mele deres egen Kage.

Men under disse Omstændigheder er der ikke anden Vej at gaa end paa enhver Maade at søge at skabe en kraftig dansk offentlig Mening uden Hensyn til Partier og med det fornødne Tryk paa Partierne i Rigsdagen.

Under Opgøret af det gamle Europas Dødsbo. Ikke Partier, men kun Danske.

I Forhold til Udlandet burde der under den foreliggende storpolitiske Situation ikke kendes Partier, men *kun Danske.* Det danske Folk er ikke blevet spurgt angaaende dets Stilling og Ønsker under det forestaaende Opgør af det gamle Europas Dødsbo. Dets virkelige politiske Sympatier og Forhaabninger for Fremtiden er kun i ringe Grad kommet til Orde. Regeringsbladet „Politiken“ og visse konser-

vative Hovedstadsblade burde aldrig have staaet og burde fremfor alt ikke mere i Udlandets Øjne staa som afgørende Udtryk for dansk Opinion og dansk Nationalfølelse. Man er i Udlandet endnu saa velvillig at tro, at den københavnske radikale Klike, der regerer Landet og behersker dets Presse, ikke repræsenterer det danske Folk; men en Betingelse for, at denne Antagelse kan opretholdes, vil være, at det samme Folk inden længe lader høre fra sig.

Det første Skridt maa, som anført, være, at det frimodigt vover at antage en af Regeringen ganske uafhængig Stiling til udenrigspolitiske Problemer og Foreteelser. Den kølige reserverede Holdning, som Regeringen hidtil har indtaget overfor Vestmagterne, samtidig med at den ivrigt har bejlet til Tyskland, burde ikke længere lades upaatalt og uænset. Det bør siges og vises uforbeholdent, om det er Tyskland eller dets Modstandere, vi har ønsket Sukces. Udlandet maa endelig en Gang se, hvad vi fører i vort Skjold, og paa hvilken Side af Barrikaden danske Hjerter har banket, at Neutraliteten kun var en haard politisk Nødvendighed, men ikke Udtryk for de Danskes virkelige Følelser og Ønsker.

Man betænke blot den aabenhjertige Maade, hvorpaa den norske og svenske Hovedstadspresse, fra „Stockholms Dagblad“ til Hjalmar Brantings „Socialdemokraten“, har givet deres Sympatier og Meninger om udenrigspolitiske Forhold tilkende — det samme gælder iøvrigt Pressen i andre neutrale Lande, som Svejts og Holland, — og man vil ikke være i Tvivl om, at der maa være „something rotten“ i Danmark.

Vilde man tage sig for at gennemlæse „Nationaltidende“s, „Politiken“s og „Social-Demokraten“s udenrigspolitiske Ledere fra Krigens Begyndelse til nu, vil man hurtigt konstatere, at det er Centralmagterne og deres Politik, der har Forretten. Vestmagterne kommer i anden Række, omtales kun i Ny og Næ, ligesom for at dokumentere, at man ogsaa har

Opmærksomheden henvendt paa dem. Og dog har det fra første Færd været disse Magters Kamp, vi kan takke for, at ikke alene Danmarks politiske Uafhængighed er sikrere, og dets Fremtidsmuligheder større, end nogensinde, men ogsaa at vi nu har Udsigt til at se vore højeste nationale Forhaabninger opfyldte.

Hvis Tyskland frivilligt har stillet sig paa Selvbestemmelsesrettens Princip, véd enhver, at det udelukkende er fordi det af de Allieredes Hære er blevet tvunget til at *gaa* frivilligt med. Havde det sejret, eller var det ikke blevet knust totalt, vilde vor politiske Fremtid aldrig have været betrygget og vort nationale Mellemværende med det aldrig været blevet løst tilfredsstillende for Danmark. Men hverken i Regeringens eller de konservative Hovedstadsblade har man fundet Anerkendelse heraf, før der saa at sige ikke var nogen Vej udenom, endsige Udtryk for Tak og Hyldest til Ententen. I Norge lykønsker Presse, Regering og Rigsdag det befriede Belgien. I Danmark lykønsker Rigsdagen — ikke Regeringen — 8 Dage efter Norge, og det officielle Telegrambureau hemmeligholder, at det danske Kongepar har lykønsket det belgiske Folk. I Danmark synes Neutraliteten at være blevet en Art Aandssvaghed og kronisk Sygelighed, hvis den da ikke slet og ret er et Skalkeskjul for tyskvenlige politiske Manøvrer.

Vor Færd følges.

Under de nuværende storpolitiske Forhold er vi Danske i Ententens Lande blevet fulgt, iagttagne og overvaagede med større Interesse og Forstaaelse end nogensinde før. Det er ganske fejlagtigt at tro, at man i Frankrig, England og Amerika er saa ukyndige om danske Forhold og dansk Væsen, som Radikalismen her til Lands saa ofte haanende

har søgt at give det Udseende af; man ved særdeles god Besked, man har et omfattende Underretningsstof og et forbløffende Kendskab til positive Fakta. Hvad det skorter paa, er den intimere Forstaaelse af dansk Tankegang og Følemaade. Men det staar til os som den lille Stat at opretholde, dyrke og retlede den Interesse for os, der gør sig mere og mere levende gældende i de sejrrige Ententelande.

Naar der undertiden dømmes vilkaarligt og bittert om Danmark, — og det gøres der — maa det ikke glemmes, hvor stor Skyld vort herskende officielle Regimente bærer for dette Forhold. Det er dette Régimes udenrigspolitiske Holdning — ikke den af de saakaldte uneutrale Kredse fremsatte Kritik — der har skadet os i Ententelandene. Man kan være vis paa, at de allierede Magter ikke forveksler de Skyldige her i Landet med deres Anklagere. Insinuationen om de uneutrale Kredse er allerede ved at miste sin Kraft, ligesom vore gamle indenrigspolitiske Partiskel under Trykket af de historiske Begivenheder omkring os er begyndt at udviskes og forflygtiges. I et Land, hvor de økonomiske og sociale Modsætninger er saa lidet fremtrædende som i Danmark — vel mindre end i noget andet europæisk Land — hvor de regerende radikale Partier er mere eller mindre moderat-opportunistiske og Oppositionen er liberal-conciliant — der vilde det være ganske meningsløst, om indrepolitiske Delingslinier skulde være det afgørende for de storpolitiske Problemer af national og international Karakter, om hvilke det dansk Folk vil have at udtale sig, og med Hensyn til hvilke det bør kræve at træffe sit Valg i Tide efter at have haft behørig Lejlighed til Overvejelse og Drøftelse saavel i Enrum som for aabne Døre.

„Tjekkerne er et lille Folk, men dets Sjæl er ikke lille“, saaledes stod der i 1870 i en Proklamation, hvori den tjekkiske Nation udtalte sin Protest mod Tysklands Overgreb

mod Frankrig. Maatte det samme Vidnesbyrd kunne gives det danske Folk i den kommende Tid.

Et Folk, der med Sandhed kan give sig selv det Skudsmaal, er sikker paa sin Fremtid.

„Gaa aldrig paa Akkord med Uretten".
(Christen Berg).

HVOR LANGT GAAR VOR RET?

DET Spørgsmaal, der i den kommende Tid vil blive det alt overskyggende i den offentlige Debat, er dette: Hvor langt gaar Danmarks Ret, og hvor langt gaar den danske Regerings Afslags-Politik i Sønderjylland?

Det første Punkt har Regeringen baade direkte og inddirekte besvaret: Danmarks Ret gaar kun til en Linie Nord for Flensborg og sydom Tønder. Hvad der ligger ud over den Linie, har vi ingen Ret til og vil derfor ikke have. Dette var Regeringens og dens Talsmænds Besvarelse af Spørgsmaalet om Danmarks Grænse mod Syd i samme Øjeblik, det slesvigske Problem atter fik storpolitisk, europæisk Aktualitet. Den danske Regering stillede sig paa Forhaand paa samme Standpunkt som Pragerfredens Artikel 5, denne „i Mangel af bedre-Forholdsregel", hvormed Frankrig havde søgt at raade Bod paa Danmarks Lemlæstelse i 1864.

Men i Aabenraaresolutionen af 17. November 1918 vedtog de danske Sønderjyder en ny Artikel 5 angaaende Mellemslesvig, hvorved det hele Problem er rykket ind under en større Synsvinkel og gjort til Genstand for hel ny Diskussion. Denne Resolutions Formulering er saa bestemt og klar, at enhver ensidig dansk-tysk Forhaandsløsning af Grænsespørgsmaalet nu er umuliggjort og dets endelige Besvarelse henskudt til de Allieredes Afgørelse paa Fredskonferencen.

Indtil Konferencen har fattet sin Beslutning, vil Grænsespørgsmaalet være Genstand for fri Diskussion og bør baade til Oplysning for de interesserede i Danmark og i Udlandet underkastes saa alsidig en Belysning som muligt. *Alle* Synsmaader har Ret til at komme til Orde, til at drøftes, modsiges eller godkendes. Ingen Dansk kan afvise Spørgsmaalet som sig uvedkommende. Enhver bør overveje Sagen upartisk og uhildet og ikke tage Stilling, før alt saavidt muligt er blevet oplyst, og Situationen foreligger klar. Forholdene i Sønderjylland og Tyskland vil til det sidste være undergivet Forandringer af Betydning for Problemets Løsning og for Ententens Stilling til det. Hvorfor da ivre for en Forhaandsbesvarelse, som af Begivenhederne Dagen efter kan kuldkastes som uforsvarlig og ufyldestgørende? Kun de almindelige og principielle Synspunkter vil indtil videre kunne drøftes med Fordel.

Danmarks Ret før 1864.

Det har virket beskæmmende og nedslaaende at se danske Regeringskredse straks fra Begyndelsen sætte sig for at *fastslaa,* at Danmarks *Ret* i Sønderjylland *ikke gaar længere* end til en Linie akkurat nordom Flensborg og lige sydom Tønder! — Havde man endda villet gøre gældende, at Danmark af politiske Hensigtsmæssighedshensyn ikke burde strække sig videre, saa lod det sig i det mindste høre, men at hævde, at *vor Ret* ikke gaar længere end til nævnte Linie, det er lige saa absurd som forargeligt.

Dersom det danske Folk i 1864 eller før var blevet spurgt, hvor langt dets Ret i Slesvig gaar, vilde Svaret enstemmigt og uden Hensyn til Klasser eller Partiforskelle have lydt, at vor Ret gaar saa langt, som den fra Oldtiden

har gaaet. Alene for at faa afsluttet en haabløs Krig var Folk og Regering villige til at opgive en Del af det Land, hvortil vi havde aartusindgammel Adkomst, men længere end til Dannevirke vilde man ikke give Afkald paa Danmarks Ret og paa ældgammelt dansk Land. Paa Dannevirke som Danmarks Grænselinie foretrak man at genoptage Krigen til det sidste, hellere end frivilligt at gaa videre i Indrømmelser. *Saa stor* Betydning tillagde det danske Folk og dets Regering *dengang* Spørgsmaalet. For 50 Aar siden betragtedes Dannevirkelinien med andre Ord som en *politisk* Livssag, en Ret, der ikke fra nogen Side toges Forbehold imod, og som end mindre krævedes opgivet paa Forhaand.

Nationalitetsprincippet.

Men har da Prøjsens Erhvervelse af Sønderjylland som Resultat af en vilkaarlig anstiftet Angrebskrig, har 50 Aars Uret og voldelige Overgreb skabt en Ret for Tyskland, som Danmark Aar 1919 i Retfærdighedens Navn maa anerkende? Visselig ikke. Har da Tyskland i Kraft af Princippet om Folkenes Selvbestemmelsesret eller har Mellemslesvigs tyske Befolkning ifølge Nationalitetsprincippet erhvervet en Ret, der gaar forud for, ja, annullerer Danmarks historisk uomtvistelige og retsligt fuldgyldige Krav? Næppe heller. Det af Krigen fremvoksede, af Præsident Wilson formulerede og med de Allieredes Sejr knæsatte Princip om Folkenes Selvbestemmelsesret maa som ethvert Retsprincip fortolkes med visse Forbehold og Modifikationer, for i det konkrete Tilfælde at kunne yde fuld Retfærdighed.

Hvis det kan hævdes, at den mellemslesvigske Befolkning i Kraft af det nævnte Princip ved Afstemning kan afgøre, hvorvidt Mellemslesvig, eller hvormeget af Mellemslesvig, skal tilhøre henholdsvis Danmark eller Tyskland,

saa kan det med fuldt saa megen Føje hævdes, at det danske Folk ifølge det samme Retfærdighedsprincip er beføjet til at afgøre, om dets historisk-nationale Adkomst og folkeretsligt uangribelige Krav skal honoreres og ske Fyldest eller ikke. Det paagældende Princip er ikke et Tryllemiddel, der straks løser alle storpolitiske gordiske Knuder eller ethvert nationalt-internationalt Mellemværende, som Krigen har gjort aktuelt. Princippet er kun et almindeligt Direktiv, en Rettesnor, der i sin praktiske Anvendelse maa tilpasses efter givne historiske Forhold og krydsende politiske Hensyn. Det vilde for Sønderjyllands Vedkommende være et ligesaa absurdt som uretfærdigt Principrytteri, om den indvandrede eller fortyskede Befolkning i Angel enevældigt skulde kunne afgøre, om Danmarks Grænse for Fremtiden skal gaa ved Dannevirke eller nordenom Flensborg; det vilde være *en crimen læsae nationis* overfor det danske Folk, om den paagældende Befolkningsdel ved et Ja eller Nej paa en Vælgerseddel skulde være i Stand til at slaa Streg over en ældgammel suveræn Nations tusindaarige, historisk-nationale Ret, og for al Fremtid fastsætte dens Landegrænse. Nationalitetsprincippet er værdifuldt, naar det anvendes med politisk Sans og Skønsomhed, men naar det skal være *ene afgørende,* bliver det et meningsløst og ufrugtbart Dogme.

Flensborg-Tønderlinien (den H. V. Clausenske Linie) er nu, takket været Sønderjydernes Indgriben, i Færd med at blive opgivet fra officiel kongerisk Side. Kamppladsen forlægges og forlænges. Striden staar herefterdags om Mellemslesvig. Hvad der ligger Syd for Slien-Dannevirke har, selv om Danmarks Grænse formelt har gaaet til Ejderen, ikke i Aarhundreder været dansk, er i Virkeligheden et Stykke Holsten, i hvilket Danmark ikke har nogen som helst Interesse hverken nationalt, politisk eller økonomisk. Det Dan-

mark, vi i 1000 Aar har forsvaret mod tyske Overgreb og Indtrængningsforsøg, gaar til Dannevirke. Opgiver det danske Folk uden videre den Grænse, saa lemlæster det frivilligt sig selv og forraader sin historiske Fortid. Ønsker det paa den anden Side at fastholde denne Grænse, saa kan det gøre det uden at begaa Uret og uden i mindste Maade at krænke Princippet om Folkenes Selvbestemmelsesret.

Afstemningstankens Berettigelse.

De Wilsonske Grundsætninger kræver aldeles ikke, at Danmark skal give Afkald paa Mellemslesvig til Fordel for Tyskland, fordi dets plattyske Befolkning ønsker det, saa lidt som de kræver, at vi skal afstaa Tønder, fordi Flertallet af dens Befolkning ønsker at høre under Tyskland. De Wilsonske Principper, anvendt paa Sønderjylland, indebærer kun, at der saavidt muligt skal gives de derværende indfødte tyske Befolkningselementer sproglig, kulturel og politisk Ligeberettigelse med de danske. De betyder derimod ikke, at disse Elementer skal have Ret til ved Afstemning at afgøre, om et aarhundredgammelt dansk Land for Fremtiden skal tilhøre Tyskland eller Danmark. At tilstaa dem en saadan Ret vilde ikke alene som anført komme i Strid med det danske Folks tilsvarende Ret, men vilde i Virkeligheden heller ikke give Udtryk for noget som helst.

Hvad beviser en Afstemning foretaget med et Par Maaneders Varsel i en dansk Landsdel, der i et halvt Aarhundrede har været underlagt prøjsisk Styresæt og et hensynsløst Fortyskningssystem, medens den paa samme Tid har været afskaaret fra enhver Forbindelse med eller Paavirkning fra Danmark? I Virkeligheden intet. Hertil kommer, at det Arbejde for Danskheden i Mellemslesvig, der nu er paabegyndt af sønderjydske Mænd, kun strækker sig til de dansktalende Distrikter og endda tilmed kun nyder ringe

Støtte fra kongerisk Side og slet ingen fra den danske Regering. Skulde en Afstemning i Frisland og Angel have nogensomhelst vejledende, endsige afgørende, Betydning, maatte den første og ufravigelige Betingelse være, at der fra kongerisk og nordslesvigsk Side i Tide var iværksat et maalbevidst Oplysningsarbejde. Medmindre et saadant er gaaet forud, vilde en Afstemning intet andet betegne end et Overgreb og en Uretfærdighed mod det danske Folk og alt, hvad dansk er.

Afslagspolitikkens egentlige Motiver.

Ingen, som fortjener Navn af Dansk, kan i Virkeligheden være i Tvivl om, hvor langt vor Ret gaar. Naar ikke destomindre mange i Danmark ængstes og krymper sig ved at staa paa denne Ret, er Grunden udelukkende at søge i saakaldte politiske Klogskabshensyn og fingerede moralske Anfægtelser. Langsomt er man begyndt at komme til Erkendelse af, at Danmark, uden at udsætte sig for statslig Svækkelse og Skade, kan strække sine Grænser ud over Flensborg—Tønder-Linien. Man indrømmer, at det ikke vil være nogen aldeles uoverkommelig Opgave for Danmark at fordanske og indoptage *de dansktalende* Distrikter i Mellemslesvig! Den *frisisktalende* Befolkning i Vestslesvig frygter man i Grunden heller ikke for at faa til Landsmænd, fordi den i national Henseende staar omtrent lige indifferent overfor Tyskland og Danmark og væsentlig ledes af praktisk materielle Hensyn, der, som Forholdene nu er, har mere Udsigt til at tilfredsstilles under dansk end under fremtidig tysk Styre. Tilbage er den *plattyske* Befolkning i Angel, hvis tyske og særlig holstenske Sympatier er en gammel og velkendt Kendsgerning. Overfor en saa gigantisk Rigsopgave, som at sammensvejse Angelboerne med Danmark, gyser man tilbage. Overfor et saadant Krav til dansk

Statsmandskunst nedlægger radikale danske Regeringsmænd den skarpeste Protest og truer ligefrem med politisk Arbejdsnedlæggelse. Beskedenhed og manglende Tro til egne Evner er dog ellers ikke fremherskende Træk hos dansk Radikalisme; det er fortrinsvis overfor Problemet Sønderjylland, at den føler Kræfterne svigte!

Under Paaberaabelse af moralfilosofiske Fortolkninger af Nationalitetsidéen og Selvbestemmelsesretten søger den radikale Regeringsklike at skjule, at den har sine egne særlige uden- og indenrigske Grunde til at ønske det mindst mulige tilbage af Sønderjylland og til at faa gjort det hele Spørgsmaal saa lille og udenrigspolitisk intetsigende som muligt.

Man er fra dansk radikal Side rørende enig med den tyske Folkekommissær Ebert om, at Wilsons Grundsætninger medfører, at ikke en eneste Strimmel „tysk" Land maa skilles fra det tyske Rige og ingen „tysk" Folkestamme stilles under fremmed Herredømme. Man er derhos saa tilbøjelig, som nogen Tysker, til at overse det Faktum, at Mellemslesvig *ligesaa vel* som Nordslesvig er ældgammelt dansk Land, og at den Del af dets Befolkning, der er af tysk Oprindelse, for Størstedelen er indvandret for et Aarhundrede siden. Danske Rigsinteresser har aldrig nydt Radikalismens synderlige Bevaagenhed. Vore Radikale har altid, for at slippe for Vanskeligheder, været mere end villige til at opgive at hævde Danmarks Rettigheder — i Sønderjylland som andetsteds. Erfaringerne tilraader ikke at nære Forventninger med Hensyn til Partiets Ønske om eller Vilje til at varetage og forsvare Rigets retmæssige Krav.

Situationen udadtil sammenlignet med 1864.

Det lades fra ledende Side fuldstændig ude af Betragtning, at Betingelserne for at drive en positiv dansk Poli-

tik og for at vinde Udlandets Øre og Forstaaelse for danske Bestræbelser, er langt gunstigere for Tiden, end Tilfældet var i 1864. Dengang kæmpede Danmark alene mod de tyske Centralmagter, medens den øvrige Verden forholdt sig neutral. Nu har den hele Verden nedkæmpet Centralmagterne, medens Danmark er bleven holdt udenfor Krigen. Dengang forstod Vestmagterne ikke det slesvigske Spørgsmaals Betydning, nu er de klare over dets Rækkevidde. Dengang var Prøjsen-Østrig stærke og fremadstræbende Militærstater under Bismarcks Ledelse. Nu er de militært og økonomisk fallerede Socialiststater uden Ledelse, hjælpeløst prisgivne de sejrrige Vestmagter, og af de nye Øststater afskaarne enhver Udsigt til nogensinde mere at kunne genoptage den gamle Erobrerpolitik.

Fra et hvilket som helst Synspunkt set kan der ikke tænkes bedre Vilkaar for Danmark for Genoptagelse og Rehabilitering af den Udenrigspolitik, der brast i 1864. Af Hensyn til *Udlandet* er der ingen Grund til at opgive den Ret, som danske Statsmænd i 1864 hævdede og værgede til det sidste. Tværtimod! *Tyskland* er slagen og brudt, bliver aldrig, hvad det har været. Faren fra Tyskland i Fremtiden er mindre, end det maatte formodes i 1864. De sejrrige *Vestmagter* ønsker intet hellere end at se Danmark vokse paa Tysklands Bekostning i hele det Omfang, dette retmæssigt kan ske.

Men er der da *indrepolitiske* Hensyn, som gør det tilraadeligt at afslaa at modtage Landet til Dannevirke, hvis det tilbydes os, dette Land, som vi i Fortiden stedse søgte at bevare for Danmark? Absolut ikke. *Den tysktalende Befolkning* i Mellemslesvig var saa tysksindet i 1864, som den er nu. Dens Uvilje overfor Danmark var derhos af en politisk langt farligere Natur dengang end nu, fordi den havde sin Rod i Slesvig-Holstenismen, der paa den Tid var en levende Virkelighed, medens den nu kun er et udmar-

vet Genfærd af Fortiden. Som Følge af Kielerkanalens Neutralisering, vil det nye Holsten i større eller mindre Grad komme under Kontrol af de sejrrige Vestmagter eller, om man vil, Folkenes Forbund, saa at det ikke vil betyde nogen politisk Fare for Danmark. Dertil kommer, at Befolkningen i Danmark i den forløbne Tid har vokset sig talrig og økonomisk stærk, medens den tyske Befolkning i Mellemslesvig talmæssig ikke er forøget i samme Forhold og økonomisk er og vil blive langt ringere stillet under tysk end under dansk Styre. Maalet vil være at vinde dens *Tillid* ved kulturel, sproglig og politisk Imødekommenhed og Ligebehandling, dens *Agtelse* ved administrativ, kommerciel og landbrugsøkonomisk Dygtighed fra vor Side. Maalet er derimod ikke at vrage dansk Land, fordi dets Administration vil volde en dansk Regering Vanskeligheder. Vi har for at tækkes Tyskland hidtil været villige nok til at opgive vor Ret. Hvad om vi nu i Ententens og vor egen velforstaaede Interesse blev enige om lige saa ivrigt at hævde vor Ret. En saadan Holdning var i Øjeblikket forsvarlig og vilde i Længden vise sig mere tilfredsstillende.

Situationen indadtil.

Intet, undtagen vort radikale Ministeriums Holdning, tyder paa, at Danmark ikke skulde formaa at løse den politiske Opgave, en Sli-Danevirkegrænse vil stille. Mangfoldige er de Danske, der ræsonnerer som saa: „Naar vi blot havde en anden Regering, saa vilde vi ikke være i Tvivl om, hvor vi skulde ønske, at Danmarks Grænse i Fremtiden kom til at gaa. Men Sporene fra Ministeriet Zahle skræmmer. Vi véd, hvorledes det er gaaet med Vestindien, Island og Færøerne, der er ingen Udsigt til, at Danmarks Interesser vil blive varetaget bedre i Slesvig. Lad os derfor endelig ikke faa for meget af vort gamle Land tilbage.

Fordelene ved en fuld Genoprettelse af Tabet i 1864 vil være for smaa i Sammenligning med de Vanskeligheder, der vil paaføres os". En saadan Betragtning turde dog være forhastet.

For det første er Sammenstillingen og Jævnførelsen af Sønderjylland med de nævnte Bilande aldeles ubeføjet. Sønderjylland staar os nær, som ingen af de nævnte Landsdele. Det er det danske Folks Hjertebarn. For det har vi kæmpet i Aarhundreder, for det har vi blødt og lidt. Det har vi aldrig gjort og vilde vi aldrig gøre for Vestindien og Island. Sønderjylland er Blod af vort Blod, Symbolet for vort Folks nationale Æresfølelse, et langt og værdifuldt Kapitel af dets Historie, og, trods alle begaaede Fejlgreb, det levende Vidnesbyrd om dets statslige Selvhævdelsestrang. Godvilligt, paa eget Initiativ, for al Fremtid, at give Afkald paa vor aarhundredgamle Grænse ved Dannevirke vilde være at vise et unationalt radikalt Ministerium alt *for megen* Hensyntagen og i Udlandets Øjne kun bringe os Skam. At danske Rigsinteresser er blevne ilde røgtede med Hensyn til Vestindien, Island og Færøerne, er dog ingen Grund til at opgive dem i Sønderjylland. Intet Steds i Verden opgiver man sit Land, fordi et Ministerium administrerer eller formodes at ville administrere daarligt. Man benytter en anden Udvej: at styrte Ministeriet og betro Regeringen til nye Mænd. Formaar det danske Folk ikke i et historisk Øjeblik at styrte en slap og ilde anset Regering, saa svigter det sig selv.

Men *for det andet* maa det tages i Betragtning, at de sejrrige Vestmagter sandsynligvis ikke alene billiger, men ønsker og vil foreslaa, at Nord- og Mellemslesvig indtil Dannevirke indkorporeres i Danmark. Naar de derhos endvidere, under Hensyn til hidtil høstede Erfaringer, maa formodes at være villige til selv at give, og af Tyskland forlange, alle fornødne Garantier mod fornyede Over-

greb i Fremtiden, saa ses det ikke, at Danmark nationalt eller politisk skulde kunne se sin Fordel ved at afslaa et saadant Tilbud eller ved at modarbejde dets Fremkomst.

Det vil tværtimod betyde en national og politisk Fallit, hvis Danmark paa Tærsklen til en ny Tid, overfor et nyt Europa erklærer sig ude af Stand til at overtage og styre det Land, der med Rette er dets og ingen andens. En saadan Optræden fra vor Side vilde have været utænkelig i 1864; den burde være det meget mere i 1919.

Et tysk Befolkningsproblem

vil efter Freden foreligge i adskillige Stater i Europa. Men kun ganske undtagelsesvis vil det kunne løses paa fyldestgørende Maade ved en Folkeafstemning. I nogle Tilfælde som i Bøhmen, Alsace-Lorraine og Slesvig er der geografisk og historisk givne Landegrænser, som overflødiggør Folkeafstemning eller i hvert Fald giver den en underordnet sekundær Betydning. I andre Tilfælde er de forskellige Nationaliteter saa sammenblandede i de omtvistede Distrikter, som til Eks. i Banat Temesvár i Sydungarn, at en Folkeafstemning ikke vilde give nogen nævneværdig Vejledning for Grænsernes Fastsættelse, endsige kunne være afgørende. Atter i andre Tilfælde, som i Transsylvanien, findes der tyske og ungarske Befolkningselementer spredte omkring i, og omgivet paa alle Sider, som Enklaver, af den rumænske Nation. Heller ikke her vil en Afstemning af de fremmede Befolkninger kunne blive bestemmende for Grænsereguleringen. I Danzig er der 2 pCt. Polakker, og dog faar Polakkerne — uden Hensyn til Flertallet af Byens Indbyggeres Ønske — af politiske og historiske Grunde en Havn i Danzig. Der er overhovedet næppe nogen Stat undtagen maaske Danmark — som af Hensyn til et tysk Befolknings-

element paatænker at opgive Landets Grænser. Hvor disse er notoriske, kan og bør en Folkeafstemning allerhøjst være vejledende, og i hvilken Grad den i det givne Tilfælde formaar at være det, vil atter ganske afhænge af, paa hvilke Betingelser og under hvilke Forhold den finder Sted. Vi forurettter ikke de Tyskere i Sønderjylland ved at fastholde vor nationale Ret til Landet. Om Forurettelse kan der kun tales, hvis den indfødte tyske Befolkning skulde blive behandlet paa samme brutale Maade fra dansk Side, som Sønderjyderne er blevne det under prøjsisk Styre. Men Udsigten hertil er ikke stor. Tyskerne vil ganske sikkert under dansk Styre faa fuld sproglig, kulturel og politisk Ligeberettigelse. Faren ligger paa et andet Punkt: Saa forstandigt det vil være at vise Forsonlighed paa de nævnte Omraader, saa utilbørligt vilde det være, om man fra dansk Side vilde tolerere „Bindestregs-Danskere"s tyske Agitation eller tilstaa dem politisk og forfatningsmæssig Særstilling i Riget. En saadan Politik vilde sandsynligvis kun blive en Kilde til politiske Rivninger og nye Løsrivelsesbestræbelser fra de tysktalende Slesvigeres Side.

Danmark trænger efter Krigen ikke til at faa Sønderjylland som Bindeled til „Tyskheden", saaledes som man fra radikal Side ønsker og anbefaler, men som Bolværk imod den. Samkvem med Tyskland, kulturelt og økonomisk, har og faar vi nok af. Vi behøver derimod ogsaa efter Krigen at have de danske Sønderjyder som en permanent Sikringsstyrke og Grænsevagt for Danskheden, saaledes som de har været det før. Det maa haabes, at der baade fra kongerisk og sønderjydsk Side efter Freden vil blive optaget et maalbevidst Arbejde i Slesvig for Danmark og Danskheden, ledet i en Aand, der er lige langt fra prøjsisk Hensynsløshed og Smaalighed og dansk Slaphed og Eftergivenhed.

Vestmagternes Maal.

Fra de sejrrige Vestmagters Side vil der i den kommende Tid blive arbejdet imod to politiske Maal: paa den ene Side at svække Tyskland udadtil, paa den anden Side at svække Prøjsens Magtstilling indenfor Tysklands Grænser. Det første vil bl. a. kunne naas ved at styrke Danmarks Stilling i Nordeuropa, derigennem, at Størstedelen af Sønderjylland tilbagegives Danmark, og Kielerkanalen neutraliseres. Det andet kan naas ved at frigøre Holsten fra Prøjsen. Spørgsmaalet om Danmarks Sydgrænse bliver ganske sikkert et Spørgsmaal om, hvor Holstens Nordgrænse skal gaa. Ønsker man fra dansk Side, at Holsten skal strække sig helt op til en Linie Nord for Flensborg eller ønsker man, at dets nordlige Omraade indskrænkes til Syd for Dannevirke?

Til dette Spørgsmaal vil det danske Folk inden ret længe komme til at tage Stilling, og om Svaret burde der i Danmark til den Tid ikke være altfor delte Meninger.

———

„Jeg tænkte mig en mørkræd Ugle,
en Fisk med Vandskræk."
(Henrik Ibsen).

MELLEMSLESVIG OG MINISTERIET.

I al den Tid, der er forløben, siden det slesvigske Spørgsmaal i Oktober Maaned f. A. fik storpolitisk Aktualitet, har ingen af Ministeriet Zahles Medlemmer udtalt sig for den danske Offentlighed om vor store nationale Sag. Først i den ministerielle Erklæring af 25. Januar d. A. nedlader Regeringen sig til offentligt at redegøre for sit „Standpunkt m. H. t. det danske Grænsespørgsmaals Afgørelse paa Fredskonferencen". Erklæringen er bleven tvungen frem, dels af den voksende danske Bevægelse i Mellemslesvig dels af det Tryk, som den offentlige Mening i Danmark er begyndt at øve paa Regering og Rigsdag.

Det eneste, der for nærværende kan siges om dens Rækkevidde, er, at den tyske Regerings officielle Organ „Deutsche allgm. Zeitung" omgaaende har kvitteret med en Fremhævelse af, „at Erklæringen viser *endnu engang* en fuldstændig principiel Opfattelse mellem den danske og den tyske Regering". En lignende Bifaldstilkendegivelse i Anledning af dette ministerielle Aktstykke vil man vistnok ikke faa et se i Ententens Regeringsorganer. Og hvad Danmark angaar, turde det være meget tvivlsomt, om Erklæringen, saaledes som Regeringen hævder, er „ene stemmende med det danske Folks Ønsker, Følelser og Interesser". Denne Paastand er dristig i Ministeriets Zahles Mund, ja, dumdristig, men det er fra et dansk Folkestandpunkt vistnok ogsaa den ene-

ste Dristighed, der findes i dette nationale Regeringsbudskab. Paa den ene Side er der nemlig ikke meget, Ministeriet under Arbejdet for vor store Nationalsags Løsning med saa megen Omhu har undgaaet at spørge om, intet, det saa lidt har appelleret til, som netop det danske Folks Ønsker, Følelser og Interesser, og paa den anden Side overser Regeringen, at det danske Folks Ønsker, Følelser og Interesser i Spørgsmaalet Mellemslesvig ikke, saaledes som Ministeriets, er noget dødt og uforanderligt givet, men noget levende, som befinder sig i Vækst og Fremgang.

I.

Regeringens Standpunkt.

Da Muligheden for Tysklands Nederlag i Oktober f. A. begyndte at gaa op for officielle Kredse her i Landet, og man med Ængstelse forudsaa, at Spørgsmaalet „Slesvig“ vilde blive Æmne paa den kommende Fredskonference, blev den danske og tyske Regering hurtigt klare paa, at de sejrrige Vestmagter, Frankrig og England, i Tilfælde af en overvældende Sejr over Tyskland, vilde faa afgørende Indflydelse paa Danmarks udenrigspolitiske Stilling. For saa vidt muligt at afbøde Virkningerne af denne Indflydelse, besluttede man i det slesvigske Spørgsmaal at handle i Forstaaelse som hidtil, og underhaanden, i Mindelighed og i Hemmelighed, at enes om en Ordning af dette ubehagelige Æmne, der paa engang kunde tilfredsstille Danmark, akcepteres i Tyskland og præsenteres Ententen som et fait accompli. Med den Djærvhed, der i nationale Anliggender er Ministeriet Zahle egen, besluttede det at følge Tysklands Regering i Tyndt, som det havde fulgt det i Tykt, og har siden troligt virkeliggjort denne Beslutning.

I allerførste Øjeblik var den danske Regering næppe helt ufølsom for Tanken om en Ordning, hvorved alene de

nordligste Distrikter af Nordslesvig — til en Aabenraalinie — tilbagegaves Danmark mod, at dette til Gengæld indgik paa et økonomisk-kommercielt Arrangement med Tyskland. Men denne „kloge og besindige Politik" kom ikke til Udførelse. Det er unødvendigt at drøfte, hvor langt den var fremskreden. Det er nok at fastslaa, at den blev kvalt i Fødselen, dels som Følge af Forestillinger fra Ententen, dels som Følge af Rigsdagsoppositionens Indgriben.

Den næste Følge af Tysklands vanskelige Stilling var, at baade den danske og den tyske Regering blev grebet af Kærlighed til Præsidenten for den store transatlantiske Republik og hans humane Principper. Man enedes om, saavidt muligt, at fastholde den strængest og snævrest mulige Anvendelse af det Nationalitetsprincip, som Wilson havde krævet anerkendt.

Kunde man blot underhaanden, inden Fredskonferencen, naa til et Forhaandsarrangement, vilde meget være vundet; og det kunde man saa meget lettere, som den tyske Regerings højeste Ønske var at afstaa det mindst mulige af Slesvig og den danske Regerings — følgelig — at modtage det mindst mulige tilbage.

Hr. Scavenius' Klogskab og Dr. Solfs Højsind mødtes i en sælsom og uforglemmelig Harmoni. Den Del af Sønderjylland, der ligger Nord for en Linie Flensborg—Tønder, foretrak den tyske Regering, nu da der ikke syntes nogen Vej udenom og for at undgaa det, der var værre, frivilligt at give Afkald paa til Fordel for Danmark, forsaavidt en Folkeafstemning maatte gaa den imod, og den danske Regering var af samme Grund rede til at indvillige i Tilbagegivelsen. Nationalitetsprincippet skulde kun anvendes i Nordslesvig, ikke i Mellemslesvig. Kun Befolkningsdelene i de nordlige Distrikter skulde komme i Betragtning.

Den danske Rigsdagsresolution af 23. Oktober har, ved

Siden af, at den bremsede Regeringen, den store Fordel, at den intetsomhelst foregriber (præjudicerer) m. H. t. det slesvigske Spørgsmaals Løsning. Den udtaler Ønsket om, at det maa blive løst paa Grundlag af Nationalitetsprincippet, Folkenes Selvbestemmelsesret, men føjer klogelig til: at Løsningen ikke maa volde Skade til nogen Side, et Forbehold, som svarer til de Udtryk, Præsident Wilson har anvendt i sit Svar paa de dansk-amerikanske Borgeres Petition om Genoprettelse for den mod Sønderjylland og Danmark af Prøjsen begaaede Uret. Præsidenten udtaler her, at Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal bør finde Sted „i Overensstemmelse med Retfærdighedens Krav“. Denne Vending indeholder i Virkeligheden, som saa mange af Wilsons storpolitiske Erklæringer, en Sikkerhedsudgang, der giver Rum for den Grænsefastsættelse, som maatte stemme bedst med danske Rigsinteresser og med Vestmagternes udenrigspolitiske Hensigter og Ønsker.

Det 3die Stadium i Regeringens slesvigske Politik kendetegnes ved Aabenraaresolutionen af 17. November f. A., som nødte Regeringen til at tage det mellemslesvigske Spørgsmaal med ind i sine politiske Overvejelser og gøre hele Problemet Slesvig principalt til et Mellemværende mellem Danmark og Ententen fremfor med Tyskland. Novemberresolutionen forrykkede med andre Ord i væsentlig Grad Grundlaget for Ministeriets Zahles oprindelige, saa kortsynet indledede, Aktion i det slesvigske Spørgsmaal. Men endnu mere forrykket blev Stillingen for Regeringen ved Resolutionen af 30. December, som fastslaar, at Selvbestemmelsesretten under det bestaaende tyske Regimente i Mellemslesvig er betydningsløs, og anmoder Ministeriet Zahle om at gøre — ikke Grev Rantzau og den tyske Regering — men Fredskonferencen opmærksom paa dette. Resolutionen fremtræder som en Anklage og Undsigelse til den tyske Regering og samtidig som en indtrængende Hen-

stilling til den danske om aktivt at varetage Danmarks Interesser i Mellemslesvig. Indirekte er Resolutionen en Desavouering af Ministeriet Zahles hidtidige Politik.

Sit Standpunkt paa Fredskonferencen har Regeringen sluttelig — nødt og tvungent — præciseret i Erklæringen af 25 Jan. d. A.

Herefter ønsker Regeringen Afstemning saavel i Nordslesvig, som i de *tilstødende* Distrikter i Mellemslesvig, der rejser Kravet om Afstemning. Kan Afstemning ikke opnaas, fordi Ententen modsætter sig en saadan, „mener man dog at kunne modtage *de enkelte Sogne* sønden for Nordslesvigs „Grænse"(!), der *utvivlsomt* har et *dansktalende Flertal.* Anderledes stiller Forholdet sig med H. t. *Flensborg* og *dens nærmeste Omegn (!) Man vil ikke kunne gaa med til,* at disse Distrikter forenes med Danmark *uden en utrykkelig Tilkendegivelse* i saa Henseende *ved en fri (!) Afstemning*". Spørgsmaalet er herefter blot, om Regeringen vedblivende vil kunne fastholde dette sit Standpunkt henholdsvis overfor den offentlige Mening i Danmark og overfor Ententen. Thi maa den opgive dette Standpunkt i Paris, kunde det hænde, at den kom til at opgive mere, eventuelt endog det hidtil utænkelige: Regeringsmagten i Danmark. Men hvorom alting er, kan det ikke undre, at „Deutsche Allgm. Zeitung" stadig er tilfreds med Ministeriet Zahle.

Regeringen fastholder lidenskabeligt — dels af „moralske", dels af politiske Grunde, at der bør foretages Afstemning saavel i Slesvigs nordlige Distrikter, som i de „tilstødende" Distrikter, der rejser Kravet, samt i Flensborg og Omegn. Regeringen er derhos villig til i sidste Øjeblik at søge at skaffe *betryggende Garantier* for, at Afstemningen kan blive virkelig *fri.*

II.

Selvbestemmelsesretten. — Det moralske Hensyn.

Angaaende Sagens moralske Side, fortjener følgende at fremhæves: Blandt Nordslesvigernes politiske Førere er der almindelig Enighed om, at Byer som Aabenraa, Sønderborg, Tønder og Højer, i hvilke der er tysk Flertal, skal stemme under ét med Landdistrikterne, hvor der er dansk Flertal, for at det tyske Byflertal kan blive kvalt og overvældet af de danske Stemmer — eller ogsaa maa Afstemningen i Nordslesvig helt opgives. Fra Selvbestemmelsesrettens Synspunkt, stricte taget, er denne Stilling inkonsekvent og vilkaarlig; men endnu mere inkonsekvent og vilkaarlig bliver den, naar det paa samme Tid hævdes, at Flensborg By og dens sydlige Opland skal stemme hver for sig, og de til de nordslesvigske Distrikter stødende mellemslesvigske Distrikter, distriktvis, for sig. Det hele er i Virkeligheden et Valggeometriprojekt, som har meget mindre med „Selvbestemmelsesretten"s uegennyttige og ophøjede Moralprincipper at gøre end med praktiske, politiske Opportunitetsbetragtninger. Kan man finde det moralsk forsvarligt i paakommende Tilfælde at lade Danmark overtage Nordslesvig paa Trods af de nævnte tysksindede Byers Vilje, ja, muligvis endog fuldstændig uden Afstemning, idet den historisk nationale Ret dog i sidste Instans erkendes at indeholde al fornøden Legitimation, saa kan man ikke paa samme Tid af moralske Hensyn, d. v. s. af Hensyn til en ren og uangribelig Gennemførelse af Princippet om Folkenes Selvbestemmelsesret, nægte at modtage Flensborg *og det øvrige Mellemslesvig* paa tilsvarende Vilkaar.

Da kan man ligesaa vel stille sig paa det historisk, kulturelt og geografisk lige velbegrundede Standpunkt, at Jylland strækker sig fra Skagen til Slien. Et saadant Stand-

punkt vilde ingen Dansk i 1864 have fundet umoralsk; det er det heller ikke i 1919.

Men hertil kommer, at en ren og uangribelig Gennemførelse af Princippet om Folkenes Selvbestemmelsesret overhovedet ikke er mulig. Thi for at dette skulde være Tilfældet, maatte man kunne rekonstruere Stillingen, som den var — sprogligt (linguistisk), folkeligt (etnografisk) for 60 Aar siden og paa Grundlag deraf danne sig et Billede af, hvad den — uden prøjsisk Herredømme og Undertrykkelsespolitik i Mellemtiden — vilde have været nu. Dette er selvsagt umuligt. Den halvthundredaarige Fortyskningspolitik og den deraf følgende stadige Udvandring af Danske og Indvandring af Tyske gør i Virkeligheden Afstemningen moralsk set værdiløs, selv om den officielt maatte blive anerkendt som „fri".

Det maa dernæst endvidere erindres, at alle bestemmende Faktorer i Danmark og Nordslesvig er enige om, at en Afstemning under alle Omstændigheder kun bør have vejledende, ikke afgørende Betydning for Grænsefastsættelsen. Men det vil jo med andre Ord atter sige, at de afgørende Hensyn i sidste Instans ikke bliver moralske Doktriner om Selvbestemmelsesrettens egentlige Væsen, men nationale og praktiske politiske Betragtninger.

I saa Henseende vil den Ordning, der træffes med Hensyn til Tyskernes Stilling i Alsace-Lorraine, Rumænien, Bøhmen, Polen og eventuelt Østersøprovinserne, frembyde naturlige og nyttige Analogier for den Holdning og de Retningslinier, der fra dansk Side bør følges i Sønderjylland.

En Grænsebestemmelse udelukkende paa Grund af Afstemning vilde desuden — aldeles bortset fra, at den, altsaa, som Følge af saavel de hidtidige, som de nu bestaaende Forhold er illusorisk — kunne føre til historisk, nationalt, økonomisk og geografisk lige uholdbare Resultater, og følgelig derfor ogsaa politisk uantagelige. Man tænke sig blot,

at der i et mellemslesvigsk Distrikt er 60, der stemmer tysk, og 40, der stemmer dansk — skal saa det danske Land af (moralske eller politiske) Hensyn til de 20 Tyskere tilfalde Tyskland? Konsekvenserne vilde blive urimelige. Det hele Afstemningsprincip er fuldkomment uretfærdigt, naar det blot er det talmæssige Facit, der skal gøre Udslaget. Og vil man paa den anden Side kræve distriktvis, kvalificeret, Majoritet, saa havner man i pedantiske Spidsfindigheder, som ikke har nogen Berettigelse, hvor det gælder om at afgøre for al Fremtid, om ældgammelt dansk Land skal tilhøre Danmark eller Tyskland. Et nationalstolt Folk sætter ikke tusindaarige, historiske Landsdeles Skæbne under Afstemning, som det stemmer om tilfældige Dusin-Kandidater til sin 4-aarige Rigsdag.

For en dansk Rigsbetragtning er der kun eet Synspunkt, som er moralsk, nationalt tilfredsstillende og politisk holdbart, og som det ikke et Øjeblik burde tillades en nationalt ligegyldig Regering og en slap og borneret Rigsdag at fravige, og det er dette: Overalt i Mellemslesvig, hvor der er blot den mindste Ansats til Danskhed, blot en lille dansksindet Kærne, der bør Danmark uden Tøven og Vaklen modtage sit frarevne Land, selv om vi i første Omgang faar et Element af Tyskere med i Købet. Thi overalt, hvor en saadan Kærne forefindes, er der Haab om, at Danskheden kan vokse og faa Fremgang i Fremtiden. Dér er Danskhedens Forposter. Der er den sande Grænsevagt, som ikke maa lades i Stikken, thi fra dens fremskudte og udsatte Stillinger har vi Haab om at kunne fortrænge Tyskheden lidt efter lidt i kommende Tider. Ikke med Vold og Magt, som det er Tyskernes Skik, men ved dansk og sønderjysk Frimandsaand og Frimandsarbejde: føjelige i det uvæsentlige, ubøjelige i det væsentlige. Men i Stedet for at gøre dette Synspunkt gældende, i Stedet for at fremhæve, at Flensborg ved Afstemningen i 1867 havde dansk Fler-

tal, hævder Regeringen paa Fredskonferencen i Paris — med alt det Eftertryk en misliebig dansk Regering formaar — at Flensborg og dens Omegn har en overvejende tysk Befolkning.

Hvorledes kan det imidlertid med Skygge af rimelig Begrundelse hævdes, at Mellemslesvigs indvandrede tyske eller af Holsten og Prøjsen fortyskede danske Befolkning i Følge Princippet om „Folkenes Selvbestemmelsesret“ har moralsk Eneret til at afgøre, om det danske Land, den bebor, skal tilhøre Danmark eller Tyskland? Hvad den i Følge Nationalitetsprincippet har moralsk Ret til, er sproglig og kulturel Ligeberettigelse med den danske, men videre gaar dens moralske Ret ikke. Det moralske Krav om, at vi skal gøre mod andre, hvad vi vil, at de skal gøre mod os, kan dog umuligt betyde, at vi skal opgive vor Ejendom til Fordel for dem, der uberettiget har taget den i Besiddelse.

Saafremt man imidlertid virkelig ved „Folkenes Selvbestemmelsesret“ vil forstaa: en vis mere eller mindre vilkaarligt begrænset Befolkningsdels Beføjelse til at stemme om den af dem beboede Landsdels statslige Stilling og historiske Tilhørsforhold, saa burde denne Afstemning i hvert Fald, for at være blot i nogen Grad moralsk forsvarlig, finde Sted under Betingelser og Garantier, der er *fælles for de Lande,* i hvilket et tilsvarende nationalt-historisk, territorialt Problem foreligger Fredskonferencen til Løsning, med andre Ord, paa et *europæisk anerkendt* Grundlag. Ogsaa dette ligger i den danske Rigsdags-Resolutions Ord: „i Overensstemmelse med Retfærdighedens Krav“ og præciceres yderligere ved Sønderjydernes Resolution af 30. December f. A.

III.

Danevirke. Det politiske Moment.

Der er i Danmark som i Sønderjylland almindelig Enighed om, at en Sydgrænse for Danmark ved Danevirke *historisk* er fuldt berettiget. *Etnografisk, sprogligt* gælder det samme. „Folkeligt", siger Formanden for det mellemslesvigske Udvalg, Andreas Grau, „gaar Danmarks Grænse til Thyra Danebods Vold. Den indfødte Befolkning i Angel er for største Delen af dansk Rod." Endnu i vore Bedsteforældres Tid lød dansk Sprog til Danevirke og den Dag i Dag kan man færdes i Landet nord for Slesvig By uden at behøve at anvende Tysk. Angelboernes plattyske Dialekt staar Dansk fuldt saa nær, som det staar Højtysk, og er for Danske langt lettere at forstaa end Færøisk. Kulturelt, socialt og landbrugsmæssigt, staar Bondebefolkningen i Angel ikke i Modsætning til den dansktalende Del, men er den ganske sideordnet. Det samme gælder i *kirkelig, religiøs* Henseende. *Geografisk* og rigsmæssigt set er Danevirkelinien den eneste naturlige. Grænsen vil her for største Delen komme til at gaa gennem øde, tyndt befolkede Egne og Afstanden fra Østersø til Nordsø er kun 4 à 5 danske Mil. *Økonomisk* er denne Grænse ikke blot fuldt forsvarlig, men ogsaa den fordelagtigste, idet den bl. a. vilde give Sønderjyllands Hovedstad, Flensborg, alt det Opland, den med Rimelighed har Krav paa.

Af samtlige disse Grunde vilde det ikke krænke de wilsonske Principper, men tvertimod være i fuld Overensstemmelse med „Retfærdighedens Krav" og „Folkenes Selvbestemmelsesret", at det danske Folk modtager sit aartusindgamle Land til Danevirke. Hvis man ser Sagen fra et dansk og ikke fra et tysk Synspunkt, maa det paahvile Modstanderne af denne Grænse at bevise, at den, trods alt, hvad der taler for den, af politiske Grunde er uigen-

nemførlig. Og disse politiske Grunde maa være meget vægtige og indlysende. Af uvæsentlige Grunde vrager intet ærekært Folk sit Land, særligt da ikke, naar Tilbagegivelsen tilbydes det gratis. Uden tvingende politiske Hensyn giver det ikke Afkald paa sin national historiske Ret.

En Nation, der m. H. t. Bestemmelsen af sin fremtidige Grænse har saa sikre Trumfer paa Haanden som den danske, — og det maa fremhæves, at *intet* af de Folk, der indfinder sig paa Fredskonferencen med nationale Aspirationer, har smukkere og renere Kort end Danmark, — og saa alligevel ikke formaar at bringe sit politiske Stik hjem, er ikke megen Agtelse værd.

Med den politiske Bevisførelse imod en Danevirkegrænse har det imidlertid hidtil ikke været meget bevendt. Man har henvist til, hvorledes det er gaaet med Vestindien og Island, og slutter deraf, at Danmark vilde udsætte sig for lignende Ydmygelser ved at modtage mere af Mellemslesvig, end Ministeriet Zahle ønsker. Men hertil maa for det første bemærkes, at det jo aldeles ikke er Vestindien, Island og Færøerne, der har ydmyget os, men Ministeriet Zahles Politik. Rigsmæssigt set havde det danske Folk sikkert handlet baade klogere og værdigere, indadtil som udadtil, om det i Stedet for at give Afkald paa Vestindien, Island og halvvejs ogsaa paa Færørerne, havde givet Afkald paa Ministeriet Zahle. Men fordi det har foretrukket Ministeriet Zahle for Vestindien og Island, er det dog maaske ikke berettiget at slutte, at det ogsaa vil foretrække Ministeriet for Mellemslesvig.

Men dernæst er, baade historisk, kulturelt, statligt, økonomisk og geografisk enhver Sammenligning mellem Vestindien, Island og Færøerne og Mellemslesvig aldeles udelukket. Historisk er Mellemslesvig Ben af vore Ben og Blod af vort Blod, et levende og væsentligt Led af det danske Folkelegeme. Det er de nævnte Landsdele ikke. Kulturelt, ma-

terielt som aandeligt, staar det os nær, som ingen af Bilandene. Statsligt har vi Gang paa Gang i afgørende Øjeblikke gjort det yderste for at fastholde vor Ret, og saa skulde vi svigte, da den gunstigst mulige Lejlighed tilbyder sig for Oprejsning og Opnaaelse af det, der altid var vort egentlige og vigtigste historiske Maal. Geografisk er Mellemslesvig ét med Jylland, det er Vestindien og Island som bekendt ikke. Økonomisk vil Mellemslesvig være en naturlig og værdifuld Bestanddel af Danmarks Rige. Uvilkaarligt vil det føje sig ind i Folkets Sympati og Interesser, medens Vestindien og Island paa Grund af deres Fjernhed og af mange andre Aarsager aldrig kunde blive populære i vort Folk.

Naturligvis vil det medføre administrative Vanskeligheder at overtage Mellemslesvig; men de Folk, der kun vil befatte sig med, hvad der er let, udretter aldrig noget betydeligt, og naar et oplyst og nationaltfølende Demokrati, naar et suverænt Folk for Alvor tilkendegiver en Fællesvilje, er det utroligt, hvad dets betroede Mænd og Ledere kan udrette. Denne Krigs Historie viser dette tydeligere end noget andet. Derfor skulde Danske, som ynder at skilte med deres National- og Fædrelandsfølelse, holde sig for gode til, i denne historisk afgørende Tid, i denne de stolte og frie Folks Skæbnetime, at spille „den store Bøjgen“, der, saasnart Talen er om Danevirke som det danske Riges fremtidige Grænse, tilraaber vort Folk et dundrende: „gaa udenom, Per!“. Det kunde de passende overlade til Ministeriet Zahle, Hr. H. V. Clausen og andre ministerielle Vaabendragere.

Lad de Herrer have Æren af at bevise paa Pariserkonferencen, at et aandeligt og materielt højt kultiveret Folk som det Danske, med sine tre Millioner Indbyggere, er ude af Stand til kulturelt at absorbere og poltisk administrere 200,000 folkeligt nærbeslægtede og økonomisk ligestillede

Angelboer. Lad Hr. Clausen bevise for de sejrrige, nationalt frigjorte, Polakker, Tjekker, Rumænere og Franskmænd, at Indoptagelsen af Angel er en uoverkommelig Rigsopgave for Danmark. Europas Ringeagt og Hr. Clemenceau's Foragt for Ministeriet Zahle vil sikkert stige til en hidtil uanet Højde. Med fornyet Vægt vil den franske Konsejlspræsident gentage sine vidt bekendte haanende Ord: „De for Stolthed blottede Danskere."

Det er karakteristisk, at de samme radikale politici, der til daglig tror paa Verdensfred, Voldgift, Folkenes Forbund og Afrustning, saasnart Talen er om at modtage mere af Slesvig, eller paa en anden Maade, end Tyskland har indvilliget i, øjeblikkelig paaberaaber sig Faren for Tysklands Revancheplaner og politiske (slesvig-holstenske) Intriger. Og Menigmand i Danmark, der i et halvt Aarhundrede har levet under Trykket af det prøjsiske Militærautokrati og den tyske Stormagtsæra, er kun altfor villig til at laane Øre til den radikale Statsmandstale. Hans triste historiske Erindringer om vort Lands udenrigspolitiske Stilling for halvhundrede Aar siden gør ham paa Forhaand modtagelig for Spøgelsesfortællinger.

Men vore radikale Statsmænd overser, ligesom deres tyske Venner, at den europæiske Situation, selv om der endnu maatte være et Stykke til den evige Fred og Afrustning, er totalt forandret; de overser, at Folkenes Forbund, selvom det ikke bliver, hvad de havde tænkt sig, dog sikkert, i det mindste for en Periode, vil vise sig virksomt som et Stormagtsoligarchi med baade Vilje og Kraft nok til at holde Tyskland paa den Plads, det faar anvist paa Fredskonferencen.

De overser, at de nye Stater i Øst, Polen, Bøhmen, Rumænien og Storserbien, for en uoverskuelig Tid vil udelukke tyske Aggressioner.

De overser — i denne Forbindelse i det mindste, at Tysk-

land er bleven et fredelskende Demokrati, der længes efter at faa international Æresoprejsning og indtræde som respektabelt Medlem af Folkenes Forbund.

De overser endelig, at Holstenismens Skræmmebillede har grumme lidt med Virkeligheden at gøre, og at de nye storpolitiske Magtforhold vil udelukke dens Genopblomstring. —

Mangfoldige er de storpolitiske Problemer, der foreligger Fredskonferencen til Løsning, og om hvilke ingen endnu kan forudsige noget. Men hvad Holsten angaar, kan man med tilnærmelsesvis Vished gaa ud fra, at Kielerkanalen paa den ene eller den anden Maade vil blive neutraliseret og stillet under international Kontrol af én eller flere af de store Sømagter. Følgen heraf vil blive, at Prøjsen, eller Holsten, under ingen Omstændigheder mer vil blive Nabo til Danmark paa samme Maade som hidtil.

En international Arm eller en kraftig engelsk Sømandshaand vil skyde sig ind mellem Danmark og Tyskland, saa at Danmark uden nogen som helst udenrigspolitisk Fare vil kunne strække sin Grænse til Danevirke. Det vil under Hensyn til de storpolitiske Magtforhold i det nye Europa ikke alene kunne det, men sikkert handle politisk klogest i at gøre det. Det vil forskærtse meget mere ved Afslag, end ved Akcept, af den Veksel, de Allierede maatte trække paa dets nationale Æresfølelse og politiske Duelighed. I Stedet for paa Fredskonferencen at fremhæve sin Lidenhed og Svaghed, gjorde det bedre og visere i at hævde, „at den danske Nation ejer Evne til at tage Kampen op i den evige Brydning mellem modstridende Interesser, som alle Dage har hersket og alle Dage vil herske“, og som end ikke en Flensborg — Tønder Linie helt vilde kunne fri os for.

Enhver Dansk maa ønske, at Fredskonferencen i Stedet for at skille det slesvigske Spørgsmaal fra det holstenske og overlade det første til Afstemning eller til Ministeriet

Zahles Valg, vilde løse det holstenske Spørgsmaal og Problemet Kielerkanalen først. Naar Befolkningen i Danmark og Mellemslesvig fik Syn for Sagn for, at Kanalen bliver neutraliseret og internationaliseret, og at Holsten derfor — hvad enten det igen bliver adskilt fra Prøjsen som en Bufferstat, eller der skabes en neutral Zone om Kanalen, — under alle Omstændigheder vil komme under direkte eller indirekte international Kontrol, saa at Slesvig, som anført, ikke i Fremtiden kommer til at grænse til et frit Prøjsen eller til et frit Holsten, da er der næppe Tvivl om, at Stemningen i Mellemslesvig og den offentlige Mening i Danmark fuldstændig vilde forandres.

Men kan en saadan Fremgangsmaade, trods dens Formaalstjenlighed fra et Ententesynspunkt, ikke følges, saa vilde det fra et dansk nationalt Synspunkt være langt at foretrække, at Ententen, fremfor at give Ministeriet Zahle Hals- og Haandsret over vor største nationale Sag og i Realiteten overlade til det at fastslaa vor fremtidige Sydgrænse — selv fastslog 2 Grænselinier, f. Eks.: en Linie Gelting—Bredsted eller Sli—Danevirke, og derpaa overlod det danske Folk ved en Folkeafstemning at træffe sit Valg mellem disse to Grænser.

Faar Ministeriet Zahle Held, som det har Agt, det vil sige, lykkes det det at begrænse det sønderjyske Spørgsmaal til Territoriet nord for Flensborg—Tønderlinien med i bedste Fald en Ubetydelighed af Mellemslesvig, saa vil de politiske Følger blive vidtrækkende:

I Konsekvens af sin hele hidtidige tyskorienterede Udenrigspolitik, baade i Almindelighed taget og med Hensyn til Sønderjylland i Særdeleshed, vil det gøre alt for at kvæle og bortskaffe, hvad der maatte blive tilbage af Danskhed syd for den nye Grænse. Sejrer Ministeriet Zahle i Paris, saa vil det, ikke uden Føje, bagefter kunne gøre gældende, at det reelle Grundlag for Ordningen af det slesvigske Spørgs-

maal var den danske Regerings Underhaandsforstaaelse med den tyske. Forhandlingerne paa Fredskonferencen var kun Formaliteter, og dennes Beslutning kun en Ratihabering af et i Realiteten allerede fuldbragt Arrangement mellem Danmark og Tyskland. Til det yderste vil Ministeriet paa Fredskonferencen søge at afværge en Løsning af det slesvigske Spørgsmaal, der kommer i Strid med dets politiske Forstaaelse med Tyskland.

Ministeriets tyskbestemte Politik vil, hvis det lykkes, have fejret en Triumf, og Ententens skandinaviske Politik vil have lidt et Nederlag. Vor radikal-socialistiske Regering vilde hermed have sikret sig det hidtil savnede nationale Grundlag for den Tilnærmelse til Tyskland, som er dens Hjertes kære og lønlige Tanke, men som den, netop paa Grund af Sønderjylland, hidtil ikke har formaaet at føre til Sejr. Naar det officielle Danmarks „Klogskab“ og det officielle Tysklands „Højsind“ havde bekræftet Pagten om Slesvig, endda med Nordslesvigernes Fører H. P. Hanssen som Formidler, saa kunde de „stammebeslægtede“ Folk omsider falde i hinandens Arme og fejre den store Forbrødrings- og Forsoningsfest. Der vilde i Fremtiden, med ét Slag, ikke længere være noget nationalt udestaaende mellem Tyskland og Danmark.

Hertil kommer yderligere det for dette Formaal opmuntrende Moment, at den Modsætning, der bestod mellem det demokratiske Danmark og det autokratiske Tyskland, og som Hørups „europæiske“ Arvtagere forgæves søgte at ophæve, ikke længere vil eksistere, efter at Demokratiet har holdt sit Indtog i Tyskland.

Forbliver den radikal-socialistiske Regering ved Magten i Danmark, og faar Tyskland efter Krigen en tilsvarende Regering, vil der, hurtigere end det troes, blive tilvejebragt en Entente mellem Danmark og Tyskland — og rimeligvis med Sverige inklusive, — om hvis politiske Rækkevidde endnu

ingen Entente-Statsmænd har Anelser, men som vil forholde sig til de hidtidige Tilnærmelsesforsøg, som det fuldbaarne Barn til et utidigt Misfoster. Enhver Dansk kan forstaa, hvilken Politik der ligger i Svøb bag Navnene Stauning—Scavenius paa den ene Side, Scheidemann—Rantzau paa den anden, med den vordende danske Rigsdagsmand Hanssen-Nørremølle som halvofficielt Mellemled.

Forbrødringen vil gaa hurtigt og begynde umiddelbart efter Freden. Den ny Æra mellem de „stammebeslægtede“ og herefterdags i alle Henseender hinanden saa „nærstaaende“ Folk vil komme til at bære Frugter og det Frugter, der kommer til at splitte os indadtil og ydmyge os udadtil i en ganske anden Grad, end „praktiske“ Akademikere i Danmark tænker sig.

I Modsætning hertil vilde en Danevirke-Grænse medføre, for det første, at det blev indlysende for alle Danske og alle Skandinaver, at det slesvigske Spørgsmaal var blevet afgjort af de sejrrige Vestmagter, at Slesvig udelukkende var en Gave fra disse til Danmark, og at Ministeriet Zahle i saa Henseende ikke havde nogen Fortjeneste; for det andet, at der blev slaaet Bom for en dansk-tysk Forbrødring umiddelbart efter, at vi ved Frankrigs og Englands Sejr, uden Fortjeneste fra vor Side, havde faaet Sønderjylland tilbage. En politisk Tilnærmelse til Tyskland vilde være udelukket, i hvert Fald for hele den kommende Overgangsperiode, i hvilken Tyskland vedblivende vil være i den anstændige Verdens Ban.

En Danevirke-Grænse vilde derhos, som alt fremhævet, betyde, at Danmark blev netop saa stort, som det historisk, nationalt og kulturelt har Krav paa at være. Det nationale Modsætningsforhold, som det tyske Befolkningselement en kortere eller længere Tid vilde fremkalde indenfor Riget, vilde bidrage til at holde den danske Rigsdag aarvaagen og den danske Nationalbevidsthed levende og kraftig. Et Grænseomraade vilde skabes, hvor Brydningen mellem

Dansk og Tysk, paa den ene Side, vilde afgive et Bolværk for Danskheden mod Nord og, paa den anden Side, bidrage til at gøre Danmark til et politisk Bolværk mod Tyskland og saaledes fra et europæisk (Entente) Synspunkt være at foretrække.

Danmark vilde faa en national Rigsopgave, et statsligt Samlingsproblem, hvis Løsning vilde sætte Evner og Kræfter i Bevægelse, som hidtil har slumret. Det danske Folk vilde udenrigspolitisk blive en positiv, aktiv Faktor jævnstillet med Tysklands nye Nabofolk. Dets Selvhævdelsestrang vilde øges, det vilde gøre sig politisk fri af Tyskland og under sine Frigørelsesbestræbelser søge Orientering og Støtte hos Vestens Stormagter. Det vilde ikke kunne overlistes eller overrumples sydfra, saalidt som indefra af sine egne Tyskervenner. Det vilde ikke kunne tabe Blikket for den Fare, der, politisk og kulturelt, altid truer dets Selvstændighed fra Tyskland. Det vilde ikke blive ydmyget udadtil, det vilde vinde Agtelse og Øre i Frankrig og England som hos Tysklands nye Nabostater mod Øst.

Alle fornødne Garantier mod tyske Intriger i Fremtiden vilde blive Danmark sikret paa Fredskonferencen. Londonertraktaten af 1852 og de paafølgende Begivenheder har været Europa for dyr en Lære til, at man vil udsætte sig for Gentagelser af disse historiske Fortidsforeteelser. Intet tysk Overgreb, ingen tysk Indblanding i Danmarks Anliggender vilde mere blive taalt. For en uoverskuelig Fremtid vilde de nye Magtforhold i Verden tillade Danmark uforstyrret af Tyskland at arbejde paa Sønderjyllands Nationalisering, saavelsom paa det samlede danske Riges økonomiske Fremgang og politiske Vækst. Der vilde ikke være anden Fare for Splittelse indadtil og Ydmygelse udadtil end den, der beredes af vor egen radikal-socialistiske Regerings udenrigspolitiske Forblindelse; men over den er Danmark selv Herre.

Hvad der tiltrænges her i Landet, efter at det slesvigske

Spørgsmaal paany er sat under europæisk Debat, er: Tid og Oplysning, derunder Oplysning om, at de sønderjyske Førere er Mennesker, ligesom vi. De er ikke ufejlbarlige politiske Ypperstepræster, hvis Kendelser er uangribelige og hævet over Kritik.

Spørgsmaalet om Danmarks Fremtidsgrænse er ikke først og fremmest et lokalt sønderjysk Spørgsmaal, men et dansk Rigsanliggende. De fleste af de sønderjyske Førere, der hele deres Liv har levet i Opposition til Tyskheden, til tysk Vold og Vælde, ønsker ganske naturligt, at Freden saavidt muligt maa bringe „a clean sweep“ for tyske Elementer, der ellers kunde fortrædige de Danske efter Genforeningen med Moderlandet. Ingen kan gør Sønderjyderne Bebrejdelser, hvis disses hidtidige politiske Tilværelse til en vis Grad har bragt dem til at se det slesvigske Spørgsmaal under en lokal „amtmæssig“ Synsvinkel. Men denne Ensidighed burde det ikke tillades Ministeriet Zahle at udnytte paa Fredskonferencen paa en Maade, der muligvis stemmer med Regeringens hidtidige Udenrigspolitik, men ikke med danske Rigsinteresser i Fremtiden. Det bør saa meget mindre tillades, som de sønderjyske Ledere er ikke saa lidt uenige m. H. t. Grænsespørgsmaalet.

H. P. Hanssen staar paa eller har i hvert Fald fra først af, ligesom Ministeriet, staaet paa „den Clausen'ske Linie“. Men den Clausen'ske Linie er efterhaanden bleven mere berygtet end berømt! Andre Førere har en Linie et godt Stykke sydligere, indbefattende Flensborg, som de, hvis det skal være, er villig til at tage uden Afstemning. Andre atter er rede til at tage — uden Afstemning — en Linie: Gelting Bugt, sydom Oversø og Vanderup op til Søholm Aa. Atter andre, Forposterne for Danskheden i Sønderjylland, staar, med Redaktøren af „Flensborg Avis“ i Spidsen, aabent og frimodigt paa Danevirke. Med andre Ord, de fleste af de sønderjyske Førere er et godt Stykke forud for Ministe-

riet Zahle og dets „Standpunkt“ paa Fredskonferencen. Det samme er Tilfældet med det danske Folk. Det har vel endnu ikke, som Regeringen, fundet sit endelige Standpunkt; det tager Tid at komme sig af Bedøvelsen fra Tyskland; men vort Folk er i Bevægelse mod Syd.

I tusinde Aar har det danske Folk aldrig svigtet ved Danevirke. Dér mødte det, saa tit der blev kaldt. Det er veget, men altid kun efter Kamp, for Overmagten fra syd. Vil det svigte og vige uden Kamp ved Danevirke i Aaret 1919 — da det ikke mere trues af Overmagt sydfra, og de sejrrige Vestmagter tilbyder det national Genoprejsning og statslig Genoprettelse? Vil det bekæmpe Danevirke nordfra? Vil det, i den Stund, da alle fribaarne Folk i Europa hævder deres nationale og historiske Ret, forraade sig selv og sin ærefulde Fortid? Vil det ikke forstaa, at den kommende Fred fremfor alt er en Retsfred?

Skridt for Skridt aftvinger den offentlige Mening den danske (!) Regering Terræn i Mellemslesvig. Fod for Fod nøder den Ministeriet til at vige. Men det danske Folk burde gøre mere .Det burde sige med den norske Digter: „Jeg gaar ej med til at flytte Brikker, slaa Spillet (Hr. Scavenius' og Grev Rantzau's) overende, saa har Du mig sikker.“ Alt, hvad der behøves, er en Smule Dristighed, endnu engang lidt Dristighed, og Ledet er i Lave, og Danmark er sig selv, fuldt og helt, paany.

„End Saga byder atter sig:
Dansk, dansk blev Thyras Vold.
End Danebrogs forrevne Flig
skal over Nordens Fremtid rig
slaa ud sin røde Fold.“

(Henrik Ibsen: En Bror i Nød).

I Januar 1919.

„voici les mots banals, voilà la réalité“.
(Jean Jaurès).

RADIKALT STATSMANDSBLIK.

En Huskeseddel for Lægfolk.

De banale Ord.	*Virkeligheden.*
Man (de Radikale) troede, at en Krig mellem europæiske Stormagter var en Umulighed.	— og Krigen kom, og den omfattede alle 6 europæiske Stormagter og de fleste øvrige Stater.
Man troede, at det internationale Socialdemokrati vilde forhindre Krigen.	— og Internationale brast, og de nationale Arbejderpartier fylkede sig under Fædrelandets og Krigsgudens Fane.
Man troede, at Krigen — hvis Freden mod al Sandsynlighed brødes — vilde vare kort, dels paa Grund af Vaabnenes Fuldkommenhed, dels paa Grund af Pengemangel.	— og Krigen varede 4½ Aar, og Vaabnene naaede en ukendt Fuldkommenhed, og Pengene gaves ud i ubegrænset Maal.
Men troede, at Forholdene paa Balkan var uden storpolitisk Interesse, og at Krigen dér kunde lokaliseres.	— og Balkan blev Roden til Østrigs politiske Opløsning, og Serbiens Kamp satte Europa i Brand.

Man troede, at Serberne var et Røverfolk, som Østrig gjorde Ret i at undertrykke.

— og Serberne har vist sig at være et af Europas redeligste og ridderligste Folk, hvis Bedrifter militært og civilt staar Maal med det højeste.

Man troede, at Belgien begik en umaadelig storpolitisk Dumhed ved at modsætte sig Tyskernes Gennemmarch; den belgiske Hær kunde intet udrette.

— og Belgien har fejret en umaadelig storpolitisk Triumf. Dets Hær sikrede Franskmændenes strategiske Opmarch til det sejrrige Marneslag og har sin store Del af Æren for de Allieredes endelige, fuldstændige Sejr.

Man troede, at Tyskland vilde sejre.

— og Tyskland ligger knust.

Man troede, at Frankrig var en Stat af 3. Rang som Spanien.

— og Frankrig er blevet den militært førende og politisk ledende Stat paa det europæiske Kontinent.

Man troede, at det franske Folk var en Nation i Forfald, hjemfalden til Anarki.

— og intet Folk har rejst sig stoltere end det franske, medens det tyske er sunket sammen. Og intet Øjeblik har Ro og Orden været forstyrret i Frankrig, medens Tyskland ligger i Anarki.

Man troede, at G. Clemenceau var en Mand uden politisk Betydning.

— og Clemenceau er bleven Frankrigs Nationalheros og Fredskonferencens ledende Statsmand.

Man troede, at den tyske U-baadskrig vilde knække Englands Søherredømme.

— og Tysklands Sømagt er knækket, og dets Flaade er udleveret til England.

Man troede, at de britiske Besiddelser vilde forholde sig passive under Krigen, og at Indien vilde gøre Oprør.

— og Kanada og Australien ydede en stor militær Indsats, og Indien forblev loyalt.

Man troede, at Tyskland var ukueligt og uovervindeligt, og at Krigen maatte ende uafgjort med en Kompromisfred.

— og Tyskland er kuet og overvundet til Bunds, og Freden bliver det dikteret af Modstanderne.

Man troede ikke, Amerika vilde med i en Krig, der „ikke vedkom“ det.

— og Amerika gik med, og ved Fredsbordet er det rette Vedkommende.

Man troede ikke, at Amerika, selvom krigsførende, vilde faa afgørende militær Betydning.

— og Amerikas militære Indsats blev af afgørende Betydning.

Man troede før Krigen, at enhver Forsvarsordning i Danmark var overflødig.

— og vort skrøbelige Militærberedskab viste sig af største Betydning, saavel ved Krigens Begyndelse som senere.

Man troede, at Østersø- og Nordsøtraktaterne var en Garanti for vor interstatslige Stilling.

— og Østersø- og Nordsøtraktaterne er forkullede og tilintetgjorte i Krigens Brand.

Man troede, at vore Voldgiftstraktater havde praktisk politisk Betydning for os og vilde blive taget til Mønster af de store Magter.

— og Traktaterne har vist sig praktisk betydningsløse for os, og ingen Stormagter efterlignede dem.

Man troede, at vi handler med hvem, vi vil, og med hvad, vi vil.

— og den engelsk-amerikanske Blokade belærte os om noget ganske andet.

Man troede, at det var Taaber og Fantaster, som tænkte paa Kielerkanalens Neutralisering og Sønderjyllands Tilbagegivelse.

— og Kielerkanalen bliver neutraliseret og Sønderjylland gives os tilbage.

Man troede, at Sønderjylland først og fremmest var et dansk-tysk Mellemværende.

— og man er af de Allierede blevet belært om, at det først og fremmest er et europæisk.

Man troede, at det sønderjydske Spørgsmaal kunde begrænses til Nordslesvig.

— og man er af Sønderjyderne blevet tvungen til at tage Mellemslesvig med i Betragtning.

Man troede, at vore Bestemmelser om den frie Gennemfart gennem Bælterne var fortræffelige og tilstrækkelige.

— og vi blev under tysk Pression nødsaget til at sætte dem ud af Kraft og spærre Bælterne med Miner for den frie Sejlads.

Man troede, at internationale Fredskongresser vilde skabe et Folkenes Forbund,	— og Krigen afføder en Art Folkenes Forbund, som overflødiggør de internationale Fredskongresser.

Naar Regningen med vore radikale Statsmænd standses her, er det ikke, fordi den er færdig, men kun fordi Kolonneføringen er ensformig og trættende, og Stoppestedet passende. Regningen er fremdeles løbende. Den vil vokse og forøges baade under Fredsforhandlingerne og siden. For dens Fortsættelse borger og indestaar vor nationale Landsregering, Ministeriet Zahle, det officielle Danmark.

I Januar 1919.

Rotationstryk. O. C. Olsen & Co., Kbhvn.

PRIOR'S

Kort over Sønderjylland

med danske Navne.

1 : 200 000

Pris: 1 Kr. 50 Øre.

— Faas i alle Boglader. —